

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشکده مهندسی صنایع و مدیریت

رشته اقتصاد گرایش برنامه‌ریزی سیستم‌های اقتصادی

پایان‌نامه کارشناسی ارشد

بررسی عوامل اقتصادی موثر بر تابع تقاضای بیمه آتش‌سوزی در استان‌های منتخب ایران

(۱۳۸۰-۱۳۹۲)

نگارنده: پیمان احمدی بابادی

استاد راهنما:

دکتر محمود رحیمی

استاد مشاور

دکتر عاطفه مزینانی

شهریور ۱۳۹۶

دانشگاه صنعتی شاهرود

دانشکده: صنایع و مدیریت

گروه: اقتصاد

پایان نامه کارشناسی ارشد آقای پیمان احمدی بابادی

تحت عنوان:

بررسی عوامل اقتصادی موثر بر تابع تقاضای بیمه آتش‌سوزی در استان‌های منتخب ایران
(۱۳۸۰-۱۳۹۲)

در تاریخ توسط کمیته تخصص زیر جهت اخذ مدرک کارشناسی ارشد مورد ارزیابی
و با درجه مورد پذیرش قرار گرفت.

اساتید راهنما	امضاء	اساتید مشاور	امضاء
نام و نام خانوادگی:		نام و نام خانوادگی:	
نام و نام خانوادگی:		نام و نام خانوادگی:	

اساتید داور	امضاء	نماینده تحصیلات تکمیلی	امضاء
-------------	-------	------------------------	-------

نام و نام خانوادگی:		نام و نام خانوادگی:	
نام و نام خانوادگی:			
نام و نام خانوادگی:			
نام و نام خانوادگی:			

تقدیم به پدر و مادر عزیزم

خدای را بسی شاکرم که از روی کرم پدر و مادری فداکار نصیبم ساخته تا در سایه درخت پر بار وجودشان بیاسایم و از ریشه آنها شاخه و برگ گیرم و از سایه وجودشان در راه کسب علم و دانش تلاش نمایم.

والدینی که بودنشان تاج افتخاری است بر سرم و نامشان دلیلی است بر بودنم چرا که این دو وجود پس از پروردگار مایه هستی ام بوده اند دستم را گرفتند و راه رفتن راه در این وادی زندگی پر از فراز و نشیب آموختند. آموزگارانی که برایم زندگی؛ بودن و انسان بودن را معنا کردند.

حال این برگ سبزی است تحفه درویش تقدیم آنان...

سپاس‌گزاری

سپاس خدای را که سخنوران، در ستودن او بمانند و شمارندگان، شمردن نعمت‌های او ندانند و کوشندگان، حق او را گزاردن، و سلام و درود بر محمد و خاندان پاک او، ظاهران معصوم، هم آنان که وجودمان و امدار وجودشان است. به نشان سپاس از الطافش، دست‌ان مهربان‌ترین بندگانش، پدر و مادر عزیزم را بوسه می‌زنم. تقدیر و تشکر ویژه از خانواده خوبم، پدر بزرگوارم و برادران عزیزم که در همه حال و همه جا حامی و پشتیبان من بودند تا به این موفقیت نائل آمدم.

اینک که این مرحله را پشت سر می‌گذارم، از تلاش‌ها، زحمات و راهنمایی‌های ظریف و ارزشمند استادان فرزانه و گران‌مایه‌ام، جناب آقای دکتر محمود رحیمی و سرکار خانم دکتر عاطفه مزینانی کمال تشکر را دارم. باشد که این خردترین، بخشی از زحمات آنان را سپاس گوید.

جا دارد تشکر کنم از آقای محمد ادبی و آقای محمد خلیج که در زمینه این پژوهش کمک شایانی کردند. همچنین تقدیر و تشکر میکنم از دوستان خوبم که من را در این راه یاری کردند، آقایان محمد شالو، سجاد هایبلی، مهدی قنبری، پیام شاه ولی، حسین گورویی، حمیدرضا رئیسی

و...

تعهد نامه

اینجانب پیمان احمدی بآبادی دانشجوی دوره کارشناسی ارشد رشته برنامه‌ریزی سیستم‌های اقتصادی دانشکده مهندسی صنایع و مدیریت دانشگاه صنعتی شاهرود نویسنده پایان‌نامه بررسی عوامل اقتصادی موثر بر تابع تقاضای بیمه آتش‌سوزی در استان‌های منتخب ایران (۱۳۹۲-۱۳۸۰) تحت راهنمایی دکتر محمود رحیمی متعهد می‌شوم.

- تحقیقات در این پایان‌نامه توسط اینجانب انجام شده است و از صحت و اصالت برخوردار است.
 - در استفاده از نتایج پژوهش‌های محققان دیگر به مرجع مورد استفاده استناد شده است.
 - مطالب مندرج در پایان‌نامه تاکنون توسط خود یا فرد دیگری برای دریافت هیچ نوع مدرک یا امتیازی در هیچ جا ارائه نشده است.
 - کلیه حقوق معنوی این اثر متعلق به دانشگاه شاهرود می‌باشد و مقالات مستخرج با نام «دانشگاه صنعتی شاهرود» و یا «Shahrood University of technology» به چاپ خواهد رسید.
 - حقوق معنوی تمام افرادی که در به دست آمدن نتایج اصلی پایان‌نامه تأثیرگذار بوده‌اند در مقالات مستخرج از پایان‌نامه رعایت می‌گردد.
 - در کلیه مراحل انجام این پایان‌نامه، در مواردی که از موجود زنده (یا بافت‌های آن‌ها) استفاده شده است ضوابط و اصول اخلاقی رعایت شده است.
- در کلیه مراحل انجام این پایان‌نامه، در مواردی که به حوزه اطلاعات شخصی افراد دسترسی یافته یا استفاده شده است اصل رازداری، ضوابط و اصول اخلاق انسانی رعایت شده است.

تاریخ:

امضای دانشجو

مالکیت نتایج و حق نشر

- کلیه حقوق معنوی این اثر و محصولات آن (مقالات مستخرج، کتاب، برنامه‌های رایانه‌ای، نرم افزارها و تجهیزات ساخته شده است) متعلق به دانشگاه شاهرود می‌باشد. این مطلب باید به نحو مقتضی در تولیدات علمی مربوطه ذکر شود.
- استفاده از اطلاعات و نتایج موجود در پایان‌نامه بدون ذکر مرجع مجاز نمی‌باشد.

چکیده

در این پژوهش به بررسی عوامل اقتصادی موثر بر تقاضای بیمه آتش‌سوزی در استان های منتخب ایران، از الگوهای مبتنی بر داده‌های پانل (panel data) استفاده شده است. بدین منظور آمار و اطلاعات مربوط به برخی از استان های کشور در طی دوره ۱۳۹۲ - ۱۳۸۰ جمع آوری شده است.

در این پژوهش به برآورد مدل نهایی به روش آرلانو و باند پرداخته شده که نتایج به دست آمده برای متغیرهای مدل بدین صورت می‌باشد که حق بیمه‌های دریافتی آتش‌سوزی با ضریب ۰/۲۳۵ و ارزش احتمال ۰/۰۰۰ می‌باشد که اثری مثبت و از لحاظ آماری معنادار بر تقاضای بیمه آتش‌سوزی حال حاضر ایران است. درآمد سرانه واقعی اثری منفی و معنادار بر تقاضای بیمه آتش‌سوزی داشته است. افزایش نرخ تورم و نرخ بیکاری اثری منفی بر تقاضای بیمه آتش‌سوزی دارد که اثر نرخ بیکاری از معناداری لازم برخوردار نیست. با افزایش جمعیت نیز به تبع ساخت و ساز افزایش یافته که افزایش تقاضای این نوع بیمه نامه را به دنبال دارد.

واژگان کلیدی: تقاضای بیمه آتش‌سوزی، الگوی پانل دیتا، روش آرلانو و باند، درآمد سرانه واقعی

فهرست مطالب

صفحه

فصل اول: کلیات تحقیق.....	۱
مقدمه.....	۲
۱-۱- بیان مسئله و ضرورت تحقیق.....	۳
۲-۱- سوالات.....	۵
۳-۱- فرضیه‌های تحقیق.....	۵
۴-۱- روش تحقیق.....	۵
۵-۱- قلمرو پژوهش.....	۶
۱-۵-۱- قلمرو مکانی.....	۶
۲-۵-۱- قلمرو زمانی.....	۶
۶-۱- محدودیت‌ها و موانع پژوهش.....	۷
۷-۱- تعریف واژه‌ها.....	۷
فصل دوم: کلیات بیمه.....	۹
مقدمه.....	۱۰
۱-۲- تاریخچه بیمه در جهان.....	۱۰
۲-۲- تاریخچه بیمه آتش سوزی.....	۱۲
۳-۲- نقش بیمه در توسعه اقتصادی.....	۱۴
۴-۲- تقسیم بندی انواع بیمه.....	۱۵
۱-۴-۲- بیمه‌های اجتماعی (اجباری).....	۱۵
۲-۴-۲- بیمه‌های بازرگانی.....	۱۵
۳-۴-۲- بیمه‌های تعاونی.....	۱۶
۵-۲- تاریخچه بیمه در ایران.....	۱۶

- ۶-۲- تعاریف بیمه..... ۱۹
- ۷-۲- آمار فعالیت شرکتهای بیمه در سال ۹۲ در ایران..... ۲۰
- ۸-۲- شیوه عقد قرارداد بیمه نامه‌ها..... ۲۱
- ۹-۲- خصوصیات عقد بیمه..... ۲۱
- ۱۰-۲- تقسیم بندی بیمه‌های اموال..... ۲۲
- ۱۱-۲- مبانی تئوری تقاضای بیمه..... ۲۳
- ۱۲-۲- جنبه‌های اقتصادی بیمه‌های اموال..... ۲۵
- ۱۳-۲- بیمه آتش سوزی..... ۲۶
- ۱۴-۲- آتش سوزی..... ۲۷
- ۱۵-۲- انواع بیمه‌نامه های آتش سوزی..... ۲۸
- ۱۶-۲- انواع روشهای صدور بیمه نامه..... ۲۹
- ۱-۱۶-۲- بیمه نامه آتش سوزی با سرمایه ثابت..... ۲۹
- ۲-۱۶-۲- بیمه نامه عمومی یا اظهارنامه ای..... ۲۹
- ۳-۱۶-۲- بیمه نامه آتش سوزی با شرایط جایگزینی و بازسازی..... ۳۰
- ۱۷-۲- خسارت و هزینه های غیرقابل تامین..... ۳۰
- ۱۸-۲- اصول اساسی بیمه در بیمه‌های اموال..... ۳۱
- ۱۹-۲- نحوه تعیین نرخ و محاسبه حق بیمه..... ۳۳
- ۲۰-۲- بررسی آمار بیمه آتش سوزی در سال ۱۳۸۰..... ۳۵
- ۱-۲۰-۲- حق بیمه صادره..... ۳۵
- ۲-۲۰-۲- خسارت پرداختی..... ۳۵
- ۳-۲۰-۲- ضریب خسارت..... ۳۶
- ۴-۲۰-۲- تعداد بیمه نامه..... ۳۷

- ۳۷.....۲-۲۰-۵- تعداد خسارت.
- ۳۸.....۲-۲۱- بررسی آمار بیمه آتش‌سوزی در سال ۱۳۸۵.....
- ۳۸.....۲-۲۱-۱- حق بیمه صادره.....
- ۳۹.....۲-۲۱-۲- خسارت پرداختی.....
- ۴۰.....۲-۲۱-۳- ضریب خسارت.....
- ۴۱.....۲-۲۱-۴- تعداد بیمه نامه.....
- ۴۱.....۲-۲۱-۵- تعداد خسارت.....
- ۴۲.....۲-۲۲- بررسی آمار بیمه آتش‌سوزی در سال ۱۳۹۰.....
- ۴۲.....۲-۲۲-۱- حق بیمه صادره.....
- ۴۲.....۲-۲۲-۲- خسارت پرداختی.....
- ۴۳.....۲-۲۲-۳- ضریب خسارت.....
- ۴۳.....۲-۲۲-۴- تعداد بیمه نامه.....
- ۴۴.....۲-۲۲-۵- تعداد خسارت.....
- ۴۴.....۲-۲۳- بررسی آمار بیمه آتش‌سوزی در سال ۱۳۹۲.....
- ۴۴.....۲-۲۳-۱- حق بیمه صادره.....
- ۴۵.....۲-۲۳-۲- خسارت پرداختی.....
- ۴۶.....۲-۲۳-۳- ضریب خسارت.....
- ۴۷.....۲-۲۳-۴- تعداد بیمه نامه.....
- ۴۷.....۲-۲۳-۵- تعداد خسارت.....
- ۴۸.....۲-۲۴- تورم و علل آن.....
- ۴۹.....۲-۲۵- مروری بر نظریه‌های تورم.....

- ۵۰.....۲۶-۲- اثر تورّم در حق بیمه.....
- ۵۱.....۲۷-۲- اثر تورّم در عملیات اتکائی.....
- ۵۲.....۲۸-۲- اثر تورّم در خسارت.....
- ۵۲.....۲۹-۲- فرانشیز.....
- ۵۲.....۳۰-۲- حداکثر خسارت.....
- ۵۲.....۳۱-۲- قاعده نسبی.....
- ۵۳.....۳۲-۲- پیشینه تحقیق.....
- ۵۳.....۳۳-۲- پیشینه داخلی.....
- ۵۶.....۳۴-۲- پیشینه خارجی.....
- ۶۱..... فصل سوم: روش تحقیق و تحلیل داده‌ها.....
- ۶۲..... مقدمه.....
- ۶۲.....۱-۳- آزمون ریشه واحد در داده های ترکیبی.....
- ۶۳.....۱-۱-۳- آزمون ریشه واحد مشترک.....
- ۶۳.....۲-۱-۳- آزمون ریشه واحد مقطعی.....
- ۶۳.....۲-۳- مدل های رگرسیونی داده‌های ترکیبی.....
- ۶۴.....۳-۳- برآورد مدل داده‌های ترکیبی در حالت تفاضل مرتبه اول.....
- ۶۵.....۴-۳- تخمین ضرایب با استفاده از برآوردگرهای متغیرهای ابزاری.....
- ۶۵.....۵-۳- آزمون سارجان-هانسن.....
- ۶۶.....۶-۳- الگوهای پویا.....
- ۶۶.....۱-۶-۳- برآوردگر آرلانو و باند.....
- ۶۷.....۲-۶-۳- آندرسون وهسیائو (۱۹۸۱ و ۱۹۸۲).....

۶۷	۳-۷- روش گشتاورهای تعمیم‌یافته (GMM).....
۶۷	۳-۷-۱- روش گشتاورها.....
۶۹	۳-۷-۲- روش تعمیم‌یافته گشتاورها.....
۷۱	۳-۸- مدل تحقیق و معرفی متغیرها.....
۷۲	۳-۹- آمار توصیفی متغیرهای مدل.....
۷۳	۳-۱۰- آزمون فیشر برای بررسی مانایی.....
۷۵	۳-۱۱- برآورد مدل.....
۷۷	۳-۱۲- آزمون سارجان.....
۷۷	۳-۱۳- آزمون خودهمبستگی باقیمانده‌ها.....
۷۸	۳-۱۴- نتایج استحکام سنجی مدل.....
۷۸	۳-۱۴-۱- نتایج تخمین مدل برای دوره زمانی ۱۳۸۲-۱۳۹۲.....
۷۹	۳-۱۴-۲- نتایج تخمین مدل برای دوره زمانی ۱۳۸۲-۱۳۹۰.....
۷۹	۳-۱۴-۳- آزمون سارجان برای دو دوره زمانی ۱۳۸۲-۱۳۹۲ و ۱۳۸۰-۱۳۹۰.....
۸۰	۳-۱۴-۴- آزمون خودهمبستگی باقیمانده‌های تخمین مدل برای دو دوره زمانی ۱۳۸۲-۱۳۹۲ و ۱۳۸۲-۱۳۹۰.....
۸۰	۳-۱۵- نتیجه گیری.....
۸۱	فصل چهارم: نتیجه گیری و پیشنهادات.....
۸۲	۴-۱- نتیجه گیری.....
۸۳	۴-۱-۱- اثر نهایی ضرایب.....
۸۴	۴-۲- پیشنهادات.....
۸۷	پیوست:.....
۹۴	منابع و ماخذ.....

فهرست جداول:

- جدول (۱-۲): پیشینه تحقیق..... ۵۹
- جدول (۱-۳): آمار توصیفی متغیرهای مدل..... ۷۳
- جدول (۲-۳): نتایج بررسی مانایی متغیرها با استفاده از آزمون فیشر..... ۷۴
- جدول (۳-۳): برآورد مدل به روش آرلانو و باند..... ۷۶
- جدول (۴-۳): آزمون سارجان..... ۷۷
- جدول (۵-۳): آزمون خودهمبستگی..... ۷۸
- جدول (۶-۳): نتایج تخمین مدل ۱۳۸۲-۱۳۹۲..... ۷۸
- جدول (۷-۳): نتایج تخمین مدل ۱۳۸۲-۱۳۹۰..... ۷۹
- جدول (۸-۳): آزمون سارجان برای دو دوره زمانی..... ۷۹
- جدول (۹-۳): آزمون خودهمبستگی باقیمانده‌ها برای دو دوره زمانی..... ۸۰

فصل اول

کلیات تحقیق

مقدمه

امروزه بیمه به عنوان یکی از مظاهر پیشرفت به شمار می رود و در بسیاری از کشورهای دنیا در زندگی افراد تاثیر گذار است. از جمله روشهایی که انسان هوشمند برای رویارویی با خطرها و تامین شرایط اقتصادی، اجتماعی و روانی خود فراهم آورده پدیده « بیمه » است؛ زیرا بیمه، ابزاری است که علاوه بر جبران زیان های اقتصادی ناشی از حوادث، تامین آینده، ارتقای سطح زندگی افراد و ایجاد بستری مطمئن برای رشد و توسعه اقتصادی موجب آرامش خاطر اعضای جامعه می شود که این موضوع به نوبه خود، موجب پویایی حیات اجتماعی، رشد و شکوفایی استعدادها و افزایش کارایی و بهره وری در جامعه می شود.

صنعت بیمه با فرض ریسک گریز بودن افراد توسعه پیدا کرد. پس چرا بیشتر مردم خود را در برابر حوادث بیمه نمی کنند؟ شاید جواب این باشد که این افراد احتمال وقوع حوادث را برای خود کم می دانند و معتقدند که هرگز دچار حادثه نمی شوند (چاو¹، ۲۰۰۰).

در جهان پیچیده و پیشرفته امروزه که ما هر روز شاهد تحولات بزرگ هستیم؛ انسانها نیز در معرض خطرهای متعددی مثل از دست دادن اموال و دارائیها، صدمه بدنی و مرگ قرار دارند. اکنون انسانها درصدد کاهش آثار زیان بار این خطرات می باشند. معمولا به دو روش این کار امکان پذیر است روش نخست ایجاد ایمنی و حفاظت از جان و اموال است و روش دوم انتقال خطر است. هر چه در اجرای روش اول اصرار ورزیده شود و مبانی احتیاطی انجام شود باز هم درصدی احتمال خطر باقی می ماند بنابراین اکثر انسانها هر دو روش را انجام می دهند. در روش اول با استفاده از وسایل ایمنی تلاش می شود که احتمال وقوع حادثه کم می شود و اینکه زمان وقوع حادثه خسارت به کمترین حد خود برسد. اما در روش دوم با مکانیزمی چون بیمه زیان ناشی از حادثه از طریق منابع خارجی جبران می شود. دلیل اهمیت بیمه در دنیای پیشرفته امروز نیز همین موضوع است به طوری که در کشورهای پیشرفته صنعت بیمه از ارکان مهم اقتصادی به شمار می رود. اما در کشورهای در حال توسعه بیمه به جایگاه مورد انتظار نرسیده است. هر چند در سالهای اخیر و با روند افزایش شرکت های بیمه خصوصی و افزایش تبلیغات در زمینه بیمه، این صنعت رو به رشد گذاشته است و از این دریچه شناخت عامه از بیمه نیز افزایش یافته است. در این تحقیق به طور خاص بیمه آتش سوزی بررسی می شود تا عوامل موثر بر تقاضای آن شناخته شود و از این طریق راه های پیشرفت و توسعه بازار آن نمایان شود. این گونه خواهد بود که می توان قدم های موثری در این راه برداشت.

¹. Chow

در سال های کنونی رشد فزاینده خدمات به صورت یکی از روندهای اصلی در دنیا درآمده است. سرمایه گذاری روی خدمات تا اندازه ای مهم است که امروزه بیش از پنجاه درصد منابع مالی مصرف کننده(خانوارها) را به سمت خود جلب می کند(مطلبی، ۱۳۸۲). در این میان می توان ادعا نمود صنعت بیمه یکی از بارزترین نهادهای اقتصادی و قوی ترین نهاد پشتیبانی سازمان ها و خانوارها تلقی می شود. در عصر حاضر صنعت بیمه از عوامل مهم توسعه کشورها به حساب آمده و توسعه بیمه نیز شاخصی برای رفاه کشورها تلقی می شود. بیمه در کنار سایر بخش های اقتصادی، به نوبه خود نقش برجسته ای داشته و با پوشش خسارت احتمالی ناشی از فعالیت های اقتصادی، انگیزه سرمایه گذاری را افزایش می دهد و در نهایت افزایش سرمایه گذاری در کشور می تواند نقش زیادی در رشد و توسعه داشته باشد. از طرفی، فعالیت بیمه، نوعی صنعت تلقی شده و بر درآمد ملی تأثیر می گذارد، به طوری که در اقتصاد ایران نقش بیمه بسیار با اهمیت بوده و اثربخشی آن در بین صنایع دیگر از متوسط اثربخشی سایر بخش ها بیشتر است(مطلبی، ۱۳۸۲).

بیمه آتش سوزی یکی از قدیمی ترین رشته های بیمه ای است. اهمیت این نوع بیمه به اندازه ای است که در بسیاری از کشورهای توسعه یافته هیچ دارایی بزرگی را نمی توان یافت که دارای بیمه نامه آتش سوزی نباشد. در بیمه های آتش سوزی، اموال و دارایی ها در برابر خطر آتش سوزی و همچنین خطرهای جانبی تحت پوشش قرار می گیرند و خدمات بیمه آتش سوزی در قالب بیمه نامه های مختلفی عرضه می شود(کریمی، ۱۳۷۶).

۱-۱- بیان مسئله و ضرورت تحقیق

یکی از ارزشمندترین دستاوردهای بشر برای مقابله با حوادث و تامین برخی از نیازهای اقتصادی، اجتماعی و روانی، پدیده بیمه است. بیمه برای جبران خسارات اقتصادی ناشی از حوادث، تامین امنیت آینده، ارتقا سطح زندگی افراد، ایجاد بستری مناسب و مطمئن برای رشد و توسعه اقتصادی بوده و موجب آرامش خاطر اعضا جامعه شده و این آرامش نیز به نوبه خود موجب پویایی حیات اجتماعی، رشد و شکوفایی استعدادها و افزایش کارایی و بهره وری می شود(وجدانی، ۱۳۷۱). بشر در زندگی روزمره خود با انواع خطرات مختلف مواجه است که جان و مال او را تهدید می کنند. بعضی از این خطرات ناشی از قوای طبیعی و بدون ارتباط با فعالیت های خود اوست، از قبیل سیل، زلزله، آتشفشان، طوفان، صاعقه و سایر بلاهای طبیعی و بعضی دیگر مرتبط با اقدامات و عملیات عمدی و یا غیرعمدی بشر است، از قبیل حریق ها، تصادفات اتومبیل و خطرات مربوط به حوادث الکتریسیته، گاز، انرژی اتمی و نظایر آن، جالب اینکه هر قدر دسترسی بشر به علم و تکنولوژی وسعت می یابد و سطح رفاه به لحاظ استفاده از وسایل مدرن بالاتر می رود، به تنوع و شدت تواتر خطرها افزوده می شود(صالحی، ۱۳۷۱).

بشر با توجه به هوش، استعداد و دانشی که دارد و به لحاظ گزینه میل به ادامه حیات، در اندیشه مبارزه با آثار زیانبار خطرات بوده و پیش بینی مفیدی به عمل می آورد و خود را برای تحمل خساراتی که علی رغم همه تدابیر وارد می شوند، آماده می کند. از جمله این تدابیر، تهیه ذخیره ای برای مقابله با خسارات مالی است که در آینده ایجاد می شوند، البته باید توجه داشت پس انداز و کنار گذاشتن قسمتی از درآمد به منظور جبران خسارات احتمالی، یک تدبیر عاقلانه و منطقی برای رویارویی با آثار خطراتی است که اموال او را تهدید می کند. اما پس انداز هر فرد یا هر واحد اقتصادی برای جبران خسارات احتمالی آن کافی نیست چه بسا خطر قبل از تشکیل پس انداز کافی و در ابتدای فعالیت فرد یا واحد اقتصادی پیش آید و خسارات آن به حدی باشد که ادامه فعالیت را به کلی منتفی سازد. لذا در بسیاری از موارد تدبیر پس انداز، که ایده ای عاقلانه است مشکلی را حل نمی کند مگر اینکه این پس انداز از حالت انفرادی خارج شده و صورت جمعی، به خود گرفته و گروهی از افراد یا واحدهای اقتصادی که فعالیت مشابه و خطرات نظیر هم دارند، توافق کنند که ذخایر خود را یکجا متمرکز نمایند و خسارات احتمالی را از محل آن جبران کنند (علی آبادی، ۱۳۷۱).

وقوع انقلاب صنعتی در اروپا و تبدیل کارگاه های سنتی به کارخانه های عظیم و سپس گذر به عصر فراصنعتی باعث گردید زندگی مدرن آمیخته با خطرات گوناگون گردد که همه جا در کمین انسان نشستند تا در شرایط مناسب و در یک لحظه غفلت با شدت حمله کرده و همه چیز را در مسیر خود نابود کنند. بارها مشاهده شده است که زندگی یک فرد یا حیات یک سازمان و شرکت در اثر حریق از بین رفته و ادامه فعالیت آن نیز میسر نگردیده، مگر اینکه دارای پوشش بیمه آتش سوزی بوده باشد (صالحی، ۱۳۷۲). بیمه های آتش سوزی با جبران خسارت فیزیکی و مادی وارده به بیمه گذاران، نقش بسزائی در ادامه فعالیت اقتصادی افراد و سازمانها ایفا می نماید. نکته قابل ذکر این است که در بیمه نامه های آتش سوزی علاوه بر خسارت ناشی از حریق، خسارت های ناشی از انفجار، صاعقه، سیل، زلزله، طوفان و دهها خطر دیگر نیز قابل پوشش و جبران می باشد که البته تمامی این موارد نیازمند آگاهی داشتن و آگاهی دادن مردم است تا در سایه این اطلاعات، بیمه گذاران بتوانند بیمه نامه ای جامع و کامل خریداری نموده و با آسودگی خاطر به کسب و کار و فعالیت پردازند (وجدانی، ۱۳۷۱). یکی دیگر از پرسش های جدی در ایران آن است که چگونه می توان جایگاه صنعت بیمه را در اقتصاد ملی ارتقا داد و با این رویکرد از یک سو جنبه حمایتی آن را در اقتصاد بهبود بخشید و از سوی دیگر منابع بیشتری را برای سرمایه گذاری این بخش ایجاد کرد. امروزه در سراسر دنیا این مشتریان هستند که محور تمام فعالیت سازمان ها قرار گرفته اند و استراتژی های بازاریابی و فروش سازمان ها بر مشتری مداری تنظیم شده است. در همین راستا چالش اصلی بنگاه های اقتصادی، تدوین استراتژی نظام مدیریت بر مبنای ارتباط با مشتری است. در این ارتباط بیمه اختیاری به

خصوص بیمه آتش سوزی یکی از مباحث موثر در اطمینان بخشی و آرامش فکری در زندگی اجتماعی و اقتصادی برای آحاد جامعه می باشد.

بیمه آتش سوزی در تقسیم بندی جز گروه بیمه بازرگانی (اختیاری) است که در آن بیمه گذار به میل خود و آزادانه نسبت به خرید آن اقدام می نماید. در این حالت با خرید پوشش های بیمه آتش سوزی، جبران خسارت های احتمالی وارد شده به اموال و اشیای بیمه شده، به بیمه گر منتقل می شود (صالحی، ۱۳۷۲).

هدف این تحقیق را میتوان به صورت زیر خلاصه کرد:

تعیین عوامل موثر بر تقاضای بیمه آتش سوزی.

هدف کلی:

توسعه بیمه آتش سوزی در کشور

۱-۲- سوالات:

۱. مدل اقتصادسنجی تقاضای بیمه نامه آتش سوزی در ایران چگونه است؟

۲. جهت و شدت رابطه بین متغیرهای توضیحی و وابسته چگونه است؟

۱-۳- فرضیه های تحقیق

۱. با افزایش درآمد، تقاضای بیمه آتش سوزی افزایش می یابد.

۲. با افزایش جمعیت، تقاضای بیمه آتش سوزی افزایش می یابد.

۳. با افزایش خسارت های پرداختی شرکتهای بیمه، تقاضای بیمه آتش سوزی افزایش می یابد.

۴. با افزایش قیمت بیمه نامه آتش سوزی، تقاضای بیمه آتش سوزی کاهش می یابد.

۵. با افزایش نرخ بیکاری، تقاضای بیمه آتش سوزی کاهش می یابد.

۶. با افزایش نرخ تورم، تقاضای بیمه آتش سوزی کاهش می یابد.

۱-۴- روش تحقیق

در اقتصاد داده های آماری به سه نوع مختلف طبقه بندی می شوند؛ داده های سری زمانی، داده های مقطعی و داده های ترکیبی از سری زمانی و مقطعی. داده های سری زمانی طی دوره مشخص گردآوری می شوند. اما داده های مقطعی در یک زمان خاص جمع آوری می گردند. داده های ترکیبی پانل دیتا نیز

همان طور که از نام آن مشخص است ترکیبی از هر دو نوع داده‌های سری زمانی و مقطعی‌اند. به طور خلاصه، داده‌های ترکیبی دارای ابعاد فضایی (مکانی) و زمانی‌اند. در این پژوهش از الگوی مبتنی بر داده‌های پانل دیتا (Panal Data) استفاده شده است. بدین منظور آمار و اطلاعات مربوط به استان‌های منتخب کشور، استانهای: تهران، اصفهان، خوزستان، فارس، آذربایجان شرقی، آذربایجان غربی، خراسان رضوی، مازندران، کرمان، سیستان و بلوچستان، اردبیل، البرز، کردستان، کرمانشاه، گلستان، گیلان، لرستان، مرکزی، همدان و هرمزگان؛ در طی دوره ۱۳۹۲ - ۱۳۸۰ جمع‌آوری شده است.

با انتخاب متغیرهای مهم و موثر بر تقاضای بیمه آتش‌سوزی در ایران، شکل کلی تابع به این صورت است:

$$d = F(FP; I; XP; IR; UR; N) \quad (1-1)$$

که در این رابطه:

d : حق بیمه‌های دریافتی آتش‌سوزی؛ FP : قیمت حق بیمه آتش‌سوزی؛ I : درآمد سرانه؛ XP : خسارت‌های پرداختی؛ IR : نرخ تورم؛ UR : نرخ بیکاری؛ N : جمعیت؛

در ابتدا تابع تقاضا به صورت یک تابع کاب داگلاس در نظر گرفته شده است:

$$d = \beta_1 FP^{\beta_2} I^{\beta_3} XP^{\beta_4} IR^{\beta_5} UR^{\beta_6} N^{\beta_7} e^u \quad (1-2)$$

با لگاریتم طبیعی گرفتن از دو طرف رابطه (2) خواهیم داشت:

$$\ln d = \alpha + \beta_2 \ln FP + \beta_3 \ln I + \beta_4 \ln XP + \beta_5 \ln IR + \beta_6 \ln UR + \beta_7 \ln N + u \quad (1-3)$$

که در آن $\alpha = \ln \beta_1$ به این ترتیب این شکل از تابع کاب داگلاس ذاتاً خطی^۲ است.

۱-۵- قلمرو پژوهش

۱-۵-۱- قلمرو مکانی:

با توجه به استفاده از منابع آماری رسمی که از استان‌های منتخب کشور جمع‌آوری گردیده است، قلمرو مکانی پژوهش بیست استان پرجمعیت کشور می‌باشد.

۱-۵-۲- قلمرو زمانی:

قلمرو زمانی پژوهش مدت ۱۳ سال، از سال ۱۳۸۰ هجری شمسی تا ۱۳۹۲ می‌باشد.

^۲. Linear

۱-۶- محدودیت‌ها و موانع پژوهش

اجرای این پژوهش در عمل با مشکلاتی چند روبرو گردید. برخی از این مشکلات عبارتند از:

۱- کم بودن پژوهش‌های انجام شده در این زمینه موجب گردیده است که سوابق در زمینه این پژوهش کم بوده و امکان دسترسی به اطلاعات طبقه‌بندی شده در این زمینه به سختی وجود داشته باشد.

۲- کمبود کتب منتشر شده در این زمینه نسبت به سایر زمینه‌های بیمه که موجب ایجاد مشکل در دسترسی به اطلاعات تئوریک گردیده است.

۱-۷- تعریف واژه‌ها

بیمه :

« بیمه عقدی است که به موجب آن یک طرف تعهد می‌کند در ازای پرداخت وجه یا وجوهی از طرف دیگر در صورت یا بروز حادثه خسارت وارده بر او جبران نموده و یا وجه معینی بپردازد. متعهد را بیمه‌گر و طرف تعهد را بیمه‌گذار و وجهی که بیمه‌گذار به بیمه‌گر می‌پردازد حق بیمه و آنچه را که بیمه می‌شود موضوع بیمه می‌نامند.»

بیمه آتش سوزی :

در بیمه آتش سوزی بیمه‌گر در چارچوب شرایط بیمه‌نامه تعهد می‌کند خسارت‌هایی را که علت وقوع آتش سوزی، انفجار و صاعقه به اموال بیمه‌شده بیمه‌گذار وارد می‌شود، جبران کند. در این بیمه‌نامه می‌توان خطرهای دیگری مثل زمین لرزه، سیل، طوفان، نشست و ترکیدگی لوله، شکست شیشه و سقوط هواپیما بر روی اموال و اماکن رانیز با پرداخت بیمه اضافی تحت پوشش قرار داد.

نرخ بیکاری :

نرخ بیکاری عبارت است از نسبت جمعیت بیکار به جمعیت فعال (شاغل و بیکار)، ضربدر ۱۰۰.

تورم :

تورم، نرخ افزایش قیمت‌ها طی یک دوره زمانی معین است. تورم، معمولاً یک سنجه کلی از قبیل افزایش عمومی در قیمت‌ها یا افزایش هزینه زندگی در یک کشور است؛ اما به شکل محدودتری نیز تعریف می‌شود (تورم کالاهای معین از قبیل غذا یا برای خدمات). تورم در هر جا به کار رود، بیانگر میزان گران تر شدن مجموعه‌ای از کالاها و خدمات طی یک دوره معین زمانی معمولاً سالانه است.

فصل دوم

کلیات بیمه

مقدمه

امروزه نقش بنیادین بیمه و به ویژه بیمه آتش‌سوزی در ایجاد زمینه مناسب کشور جهت دستیابی توسعه پایدار اقتصاد ملی به عنوان یک نیاز بر همگان روشن است و توسعه‌یافتگی بیمه شاخصی برای وجود بسترهای مناسب برای پدیدارسازی رشد اقتصادی و اجتماعی محسوب می‌شود. یکی از کارکردهای بیمه در اقتصاد، تاثیر عمیق آن در ایجاد امنیت برای صاحبان دارایی می‌باشد.

یکی از اهداف صنعت بیمه، شناسایی عدم قطعیت‌ها یا منشاءهای ریسک می‌باشد که با مدیریت صحیح، ریسک‌ها را کنترل و خسارت‌های ناشی از آن را به حداقل برساند و در این راستا گام مهمی در توسعه بیمه و در نهایت توسعه اقتصاد کشور برداشته شود.

بیمه آتش‌سوزی یکی از قدیمی‌ترین رشته‌های بیمه‌ای است و اهمیت این بیمه تا آنجاست که در کشورهای توسعه‌یافته تقریباً هیچ دارایی یا مالی را نمی‌توان یافت که دارای بیمه آتش‌سوزی نباشد. در بیمه آتش‌سوزی، اموال و دارایی‌های مختلف در برابر خطر آتش‌سوزی، صاعقه و انفجار و همچنین خطرات جانبی دیگری تحت پوشش قرار می‌گیرد.

۲-۱- تاریخچه بیمه در جهان

گرچه به نظر می‌رسد عمر صنعت بیمه بیش از چند صد سال باشد اما مشخص نیست که اولین بیمه نامه مربوط به کدام ملت بوده است. بعضی افراد، دریانوردان فینقی را مبتکر بیمه می‌دانند. بدین صورت که دریانوردان از بازرگانان وام دریافت می‌کردند و هرگاه این دریانوردان بدهکار با موفقیت سفر خود را به پایان می‌بردند، موظف بودند که اصل و بهره وام دریافتی را ظرف مدت معینی به بازرگانان طلب کار بپردازند. در طی این مدت کالای دریانورد بدهکار در گرو بازرگان بود و اگر بازرگان به موقع موفق به دریافت طلب خود نمی‌شد، می‌توانست کالا را حراج کند. ولی اگر کشتی دریانورد با حوادث دریا مواجه می‌شد و یا دزدان دریایی به آن حمله ور می‌شدند و کالا به غارت می‌رفت، وام دهنده حقی در مورد اصل و بهره وام نداشت و بازرگان وام دهنده، خطر را تقبل می‌کرد. در واقع در این حالت برگشت اصل و بهره وام در گرو سالم به مقصد رسیدن کالا بود. این نوع وامها را در تاریخ پیدایش بیمه، به نام بیمه وامهای دریایی نام گذاری کرده اند (کریمی، ۱۳۷۶).

آن طور که از تالمود نقل کرده اند در قرون قدیم بین دریانوردان حاشیه خلیج فارس مرسوم بوده، که هرگاه در کاروانی یکی از حیوانات باربر می میرد حیوان دیگری به هزینه افراد کاروان تهیه می شد تا صاحب آن به تنهایی زیان وارده را تحمل نکند. در یونان قدیم نیز موسسات دولتی نظیر سازمان های بیمه اجتماعی یا مددکاری وجود داشته، که به درماندگان کمک می کردند و در روم قدیم نیز نمونه هایی از پرداخت مستمری مادام العمر وجود داشته است (نخعی، ۱۳۴۶). حتی برخی از تاریخ نگاران اعتقاد دارند که سابقه این نوع وامها به دو هزار سال قبل از میلاد می رسد که بین بازرگانان دریانوردان هندی متداول بود. برخی معتقد هستند، تقسیم ریسک را که امروزه یکی از ویژگی های حرفه بیمه گری محسوب می شود چینی ها در سه هزار سال قبل از میلاد رعایت می کردند. بدین ترتیب که دریانوردان چینی اموال و مال التجاره خود را به جای حمل با یک کشتی یا قایق، با چندین کشتی و قایق حمل می کردند که هرگاه یک وسیله دچار مخاطرات دریا شد یا دزدان دریائی به غارت بردند، کشتی ها و قایق های دیگر سالم به مقصد برسند و خسارت وارده به حداقل ممکن کاهش یابد. این همان اصل پراکندگی ریسک در اقصی نقاط جهان است که امروزه بین بیمه و بیمه گران اتکائی متداول است و رعایت می شود (امیری، ۱۳۸۲).

نوع دوستی، نوع پروری و معاضدت از ارکان اصلی پیدایش بیمه بوده است (کریمی، ۱۳۷۶). صندوق های تعاونی نظیر صندوق کمک به بازماندگان، سربازان و رزم آورانی که در مصاف دشمن کشته می شدند، و یا صندوق پرداخت هزینه کفن و دفن برای کسانی که از دنیا می رفتند و بازماندگان آنها که توان مالی تامین هزینه ها را نداشتند در زمان های قدیم رایج بوده است (نخعی، ۱۳۴۶). در مجموع امر تعاون بسیار قدیمی است زیرا همه پیشوایان مذاهب و ادیان نیز کراراً به آن اشاره کرده اند. تعاون و نوعی بیمه که به آن بیمه متقابل می توان اطلاق کرد، در قرون وسطی نیز رایج بود. تا سده چهاردهم میلادی اصولاً بیمه به صورت تعاون و کمک متقابل وجود داشت و در حمل و نقل دریائی نیز بیمه برای محموله کشتی ها به صورت بیمه وام دریائی و نظایر آن، جزو قرارداد حمل و نقل محسوب می شد و بیمه به شکل معامله و قرارداد مستقل مطرح نبود (نخعی، ۱۳۴۶).

تعاون و کمک های متقابل تا اوایل سده چهاردهم میلادی یعنی تا پیدا شدن بیمه به مفهوم حرفه ای آن باقی ماند. به نظر بسیاری از مولفان، بیمه به مفهوم واقعی و امروزی آن در سده چهاردهم به وجود آمده است (کریمی، ۱۳۷۶). پس از پیدایش بیمه در این دوران، در اروپای غربی عده ای که به آن اعتقاد نداشتند به مخالفت با آن برخاستند. اینان تصور می کردند که قرارداد بیمه نیز به سرنوشت وام دریائی دچار گشته و ممنوع خواهد شد. این امر موجب شده بود که به آینده بیمه چندان امیدوار نباشند ولی بیمه به سرعت توسعه یافت. سوابق تاریخی نشان می دهد که در سال ۱۳۹۳ میلادی در

یک دفتر رسمی در ژنو، طی یک ماه هشتاد قرارداد بیمه منعقد شد. سرانجام پس از تحولات بسیاری که در سده چهاردهم پیش آمد برخی بازرگانان حرفه خود را صرفاً "بیمه قرار دادند. از اواخر نیمه دوم سده چهاردهم، قرارداد بیمه به تدریج از قرارداد کرایه کشتی تفکیک شد و به صورت سند دیگری که (پلیسی) نامیده می شد تنظیم گردید و به سرعت رو به تکامل رفت. در زبان انگلیسی، به بیمه نامه policy گفته میشود که به نظر می رسد ریشه اش همان (police) باشد. کم کم به علت نیازهای بین المللی، قواعد و اصول گوناگونی به شکل ماده هایی در قرارداد بیمه گنجانده شد به نحوی که امروزه پس از قرن ها هنوز بعضی از این قواعد در حقوق بیمه باقی مانده است (امیری، ۱۳۸۲).

در سال ۱۵۵۲ میلادی در شهر فلورانس قانونی از بیمه گران با سازمانی مجهز تشکیل شد. که اعضای کانون، حقوقدانانی از بین خود برای تعیین شرایط عمومی بیمه نامه ها و تدوین تعرفه ها انتخاب کردند (کریمی، ۱۳۷۶). در سده هفده ام میلادی قهوه خانه ها نقش مهمی در زندگی اجتماعی مردم انگلستان بازی می کردند و قهوه خانه های لندن محل ملاقات ادیبان، تجار و دلالان بود. در قهوه خانه های لندن اخبار مهم روز رد و بدل می شد و مسائل اقتصادی و سیاسی نیز مورد بحث قرار می گرفت. همچنین معاملات بزرگ و حتی حراج ها در قهوه خانه ها انجام می شد. یکی از این قهوه خانه ها متعلق به آقای ادوارد لوید در تاور استریت بود که موقعیت مناسبی از نظر نزدیکی به اداره نیروی دریائی داشت. در حدود سال ۱۶۹۱ میلادی، ادوارد لوید در قهوه خانه خود در لندن شروع به انتشار نشریه ای به نام اخبار لویدز کرد. پس از گذشت چندین سال، قهوه خانه وی، تبدیل به مهمترین مرکز معاملات بیمه ای شد. تا سال ۱۷۶۰ میلادی، قهوه خانه لویدز مهمترین مرکز برای بیمه کردن خطرهای دریایی بود. عملیات بیمه گران لویدز حدود ۱۵۴ سال در گوشه غربی طبقه دوم عمارت بورس لندن ادامه داشت و پس از یک قرن و نیم فعالیت به عمارت اختصاصی لویدز منتقل شد (امیری، ۱۳۸۲).

۲-۲- تاریخچه بیمه آتش سوزی

بیمه آتش سوزی یکی از قدیمی ترین رشته های بیمه ای است. ذکر این نکته ضروری است که پوشش بیمه آتش سوزی برای اولین بار جهت حفظ و حراست اماکن تجاری و منازل مسکونی در اروپا به وجود آمد. بلافاصله بعد از آتش سوزی بزرگی که در سال ۱۶۶۶ در لندن از یک دکان نانوائی آغاز شد و بزودی به ساختمان های مجاور توسعه پیدا کرد و در نتیجه ۴۰۰ کوچه و خیابان شهر لندن به مساحت تقریبی ۱۷۵ هکتار شامل حدود ۱۳۰۰۰ واحد مسکونی و تجاری از بین رفت و بیش از ۱۱ میلیون لیره به پول آن زمان خسارت به بار آورد و بسیاری از اماکن و ساختمان ها و منازل شهر را

نابود کرد صورتی که بعد از سه ماه، هنوز از بعضی بقایای بجا مانده دود بلند می شد. پس از این بلای عظیم مسئولین امور به دانشمندان و اندیشمندان متوسل شدند تا راهی بیابند و از تکرار این مساله در آتیه جلوگیری گردد. نتیجه این آتش سوزی چهار روزه که خسارات جبران ناپذیری به بار آورد منجر به این گردید که چون دانش زمان قادر به پیش بینی و پیش گیری آتش سوزی دامنه دار نمی باشد، چاره منحصر بفرد در تقسیم خسارت بین عده هر چه زیادتری از سازمان های اقتصادی، صاحبان سرمایه و مردم ذینفع است تا در این شرایط آتش سوزی لاقفل تحمل پذیر گشته و خسارات وارده آن یک سازمان اقتصادی یا یک فرد را از بین نبرد و این افراد پس از حریق بتوانند به کسب و کار سابق خود ادامه دهند و به این ترتیب بود که بیمه آتش سوزی پا به عرصه وجود نهاد. پس از آن موجب گردید سایر کشورهای اروپایی نیز به فکر ارائه این پوشش ها بیافتند و به همین دلیل اولین پوشش های بیمه آتش سوزی توسط اتحادیه های صنفی پیش بینی شد (امیری، ۱۳۸۲). بعد از آتش سوزی سال ۱۶۶۶ میلادی، سه مؤسسه و شرکت در انگلستان اقدام به ارائه پوششهای آتش سوزی کردند که عبارتند از: اولین مؤسسه تأسیس شده به نام «اداره آتش سوزی» بود که بعد از مدتی فعالیت، نام خود را به فینیکس^۳ تغییر داد. دومین مؤسسه که از سوی شهرداری لندن برای ارائه پوشش بیمه آتش سوزی تأسیس شد. «کورپوریشن آف لندن» نامیده می شد که نتوانست در جامعه موفقیتی به دست آورد و تعطیل شد. سومین مؤسسه ای که در سال ۱۶۸۳ به رقابت با اداره آتش سوزی لندن پرداخت به نام «مؤسسه دوستان» معروف شد (امیری، ۱۳۸۲). این مؤسسه به صورت تعاونی اداره می شد و اساسنامه خاص خود را داشت. این شرکت براساس ضوابط و مقررات اساسنامه خود، برای بیمه نامه های صادر شده اعضای خود، حق عضویتی دریافت می داشت. ترجمه به ثبت رسیده نام این شرکت عبارت است از مؤسسه دوستان برای بیمه کردن ساختمان ها در مقابل آتش سوزی (نخعی، ۱۳۴۶).

این شرکت بعدها با توجه به علامت تجاری خود که دو دست بود به نام دست در دست شهرت یافت. بعد از انقلاب صنعتی اروپا و تأسیس واحدهای صنعتی و گسترش کارخانجات مختلف و پیچیدگی تولید باعث شد که بیمه آتش سوزی و شرایط بیمه نامه های صادر شده هم دچار تحول و پیچیدگی گردد و روند رشد و تکامل این رشته بیمه ای با توجه به نیازهای ایجاد شده سرعت چشمگیری پیدا کند. زیرا افرادی که در بخش صنایع به سرمایه گذاری پرداخته بودند به خطرات نهفته در این سرمایه گذاری واقف بودند و به همین دلیل نیاز به حفظ سرمایه ها، باعث شد تا بیمه آتش سوزی در جامعه به سرعت رشد و توسعه پیدا کند (نخعی، ۱۳۴۶).

³. Phoenix

۲-۳- نقش بیمه در توسعه اقتصادی

بیمه در تامین و ایجاد محیط مطمئن برای فعالیت‌های بازرگانی نقش بسیار مهمی دارد و بر شهامت کسانی که قصد سرمایه‌گذاری در زمینه‌های بازرگانی، صنعتی و کشاورزی دارند می‌افزاید و وجود خطرات احتمالی و نسبی بودن امنیت در زندگی انسان، مهم‌ترین عامل پیدایی بیمه بوده است. بیمه به معنای امروزی ابتدا برای حمایت تجار در برابر خطرات کشتیرانی و دزدان دریای بوجود آمد.

بیمه نفوذ و تاثیر فراوانی در پیشبرد فعالیت‌های اقتصادی و مبادلات بازرگانی بین‌المللی داشته و اهمیت خود را به عنوان یکی از ارکان اصلی توسعه اقتصادی به اثبات رسانیده است. یکی از اثرات بسیار مهم بیمه جمع‌آوری پس‌اندازهای اندک و تبدیل آن‌ها به سرمایه هنگفت و در نتیجه مشارکت در سرمایه‌گذاری و تأمین منابع مالی مورد لزوم برای سرمایه‌گذاری‌های بزرگ اقتصادی می‌باشد. شرکت‌های بیمه از محل مابه‌التفاوت حق بیمه‌های دریافتی و خسارت پرداختی سرمایه‌های کلان را فراهم آورده و بصورت یکی از مهم‌ترین منابع تأمین‌کننده اعتبار و سرمایه در اقتصاد جامعه به فعالیت می‌پردازد و زمینه مناسبی را برای توسعه اقتصادی جامعه و در نتیجه تأمین مایحتاج مردم فراهم می‌آورند، همچنین بیمه نقش بسیار مهمی در اعمال سیاست‌های تأمین اجتماعی و اصلاح مبانی و ساختار اجتماع ایفا می‌نمایند، بطوریکه امروزه به بیمه صرفاً بعنوان یک عمل تجاری و فراهم آوردن تسهیلات لازم برای اعمال سیاست‌های بازرگانی داخلی و خارجی نگریسته نمی‌شود بلکه بیمه ابزار قدرتمندی برای رونق و توسعه اقتصادی و پیشرفت و تعالی جامعه است. بطور خلاصه نقش بیمه را در توسعه اقتصادی بشرح ذیل میتوان طبقه‌بندی نمود:

الف - حفظ و افزایش ثروت و درآمد ملی: دارائی و سرمایه‌های متعلق به مردم و دولت پشتوانه ثروت ملی است و بیمه با ضمانت این دارائیه‌ها در مقابل خطرات باعث حفظ و افزایش ثروت ملی شده و با بکار انداختن سرمایه شرکت‌های بیمه و ایجاد اشتغال، درآمد نیز افزایش می‌یابد.

ب - ایجاد محیط امن و تأمین و تضمین امور سرمایه‌گذاری: همانطور که قبلاً نیز یادآوری شد بیمه با تضمین جبران و پرداخت خسارت ناشی از خطرات احتمالی شرایط لازم جهت تشویق سرمایه‌گذاران در امور تولیدی و تجاری را بوجود آورده و باعث می‌شود که سرمایه‌گذاران با خیال راحت در امور تولیدی و بازرگانی فعالیت نموده و بدین ترتیب واحدهای عظیم اقتصادی بوجود می‌آید.

ج - توسعه سرمایه‌گذاری و تأمین منابع اعتباری: شرکت‌های بیمه بیمه قبل از پرداخت خسارت، حق بیمه خود را از بیمه‌گزاران دریافت می‌نمایند و با توجه به تعداد بیمه‌گذاران، وجوه جمع‌آوری شده مبلغ قابل توجهی را تشکیل می‌دهد که این مبلغ بعلاوه سرمایه‌های شرکت‌های بیمه منبع موثر و غنی برای تأمین منابع مالی و اعتباری موردنیاز بخش‌های کشاورزی، تولیدی، صنعت و تجارت و نیز مشارکت شرکت‌های بیمه در این فعالیتها را فراهم می‌آورد.

د - ارتقاء سطح زندگی و ایجاد اشتغال: انجام عملیات بیمه مستلزم ایجاد تشکیلات و نظام اداری خاصی خود است که در آن بیمه‌گران به‌مراه نمایندگان و دلالان و کارکنان با انجام امور بیمه‌ای مشغول شده و اشتغال بکار عده زیادی حاصل شده و با تضمین و دلگرمی‌هایی که سرمایه‌گذاران می‌دهند رونق و توسعه سرمایه‌گزاری را فراهم نموده و ایجاد و توسعه دستگاه‌های تولیدی و واحدهای اقتصادی جدید باعث رفع حوائج مردم و ارتقاء سطح زندگی اجتماعی می‌شود.

ه - ایجاد درآمدهای ارزی: با توجه به نقش و اهمیت بیمه در مبادلات بازرگانی بین‌المللی، شرکت‌های معتبر بیمه عامل موثری در واردات ارز به کشور خود بحساب می‌آیند، زیرا مشارکت اینگونه موسسات بیمه‌ای معتبر در امور بیمه‌ای سایر کشورها چه بطور مستقیم و چه بصورت بیمه‌های اتکائی و قبول ریسک و خطرات مربوط، باعث می‌شود که همه ساله رقم قابل توجهی ارز بعنوان حق بیمه به کشورهای مزبور وارد گردد.

۴-۲- تقسیم بندی انواع بیمه

با توجه به انواع ریسک، قراردادهای بیمه نیز انواع متعددی دارد. ماهیت حقوقی بیمه‌نامه‌ها در کلیه موارد یکسان نیست و گهگاه می‌توان تفاوت‌هایی بین آنها تشخیص داد به طور کلی بیمه در سه شاخه اصلی زیر فعالیت می‌کند:

۱. بیمه‌های اجتماعی ۲. بیمه‌های بازرگانی ۳. بیمه‌های تعاونی

۴-۲-۱- بیمه‌های اجتماعی (اجباری)

بیمه‌های اجتماعی که «بیمه‌های اجباری» یا «بیمه‌های ناشی از قانون» نیز خوانده می‌شود بیشتر در مورد کارگران و طبقات کم درآمد جامعه کاربرد دارد؛ یعنی افرادی که از یک سو نیروی تولید جامعه محسوب می‌شوند و از سوی دیگر خود کمتر به فکر تأمین آینده و معیشت خویش هستند. در نتیجه دولت در جهت حمایت از این قشر، به موجب قانون، ایشان را زیر چتر حمایت‌های بیمه اجتماعی قرار می‌دهد.

۴-۲-۲- بیمه‌های بازرگانی

به بیمه‌های بازرگانی «بیمه‌های اختیاری» اطلاق می‌شود و در آن بیمه‌گذار به میل خود و آزادانه به تهیه انواع پوشش‌های بیمه‌ای بازرگانی اقدام می‌کند. در بیمه‌های بازرگانی، بیمه‌گذار در مقابل متعهد هستند. بیمه‌گر در مقابل دریافت حق بیمه از بیمه‌گذار، تأمین بیمه‌ای در اختیار وی قرار می‌دهد. بازارهایی وجود دارند که به موجب آنها بیمه‌های بازرگانی به دو دسته بیمه‌های زندگی و غیر زندگی تقسیم می‌شوند اما به طور کلی بیمه‌های بازرگانی به بیمه‌های اشیاء، مسئولیت، زیان پولی و بیمه اشخاص تقسیم شده‌اند.

۲-۴-۳- بیمه‌های تعاونی

این شرکت‌ها توسط بیمه‌گذاران تاسیس و اداره شده در صورت سوددهی، منافع بین اعضا توزیع یا تقسیم می‌گردد.

۲-۵- تاریخچه بیمه در ایران

بیمه به مفهوم امروزی آن در ایران سابقه چندانی ندارد. در حدود سال ۱۲۸۰ هجری شمسی، دو موسسه روسی بنام نادژدا^۴ و کافکازکوری^۵ در ایران شروع به کار کردند که پس از انقلاب بلشویکی تعطیل شدند. بعد از آن شرکت بیمه انگلیسی آلیانس^۶ نمایندگی خود را در ایران تأسیس کرد و سپس سایر شرکت‌های انگلیسی، آلمانی و سوئیسی در ایران شروع به فعالیت نمودند. بعدها شرکت بیمه دولتی شوروی بنام اینگستراخ نیز در ایران شعبه‌هائی تأسیس کرد و تعداد این شرکت‌ها به تدریج افزایش یافت. در واقع در سال ۱۳۱۰ پس از تصویب قانون ثبت شرکت‌ها در ایران موجب گردید شرکت‌های بیمه انگلیسی، آلمانی، اتریشی، سوئیسی و امثال آن در ایران اقدام به ایجاد شعبه و نمایندگی کرده و به فعالیت بیمه‌ای بپردازند. ولی بعداً "فعالیت شرکت‌های بیمه خارجی در ایران که در بدو امر مفید به نظر می‌رسید به شکلی شد که برای اقتصاد ملی به جای نفع، زیان آور گردید. از یک طرف این شرکت‌ها با استفاده از عدم اطلاع بیمه‌گذاران در مقابل پوشش‌های محدود، حق بیمه کلانی دریافت می‌کردند و به بهانه‌های گوناگون از پرداخت خسارت سرباز می‌زدند و از طرف دیگر سالانه مقدار قابل توجهی ارز به صورت حق بیمه از کشور خارج می‌کردند (امیری، ۱۳۸۲).

گسترش فعالیت شرکت‌های بیمه خارجی در کشور، مسئولان را متوجه ضرورت تأسیس یک شرکت بیمه ایرانی کرد. در سال ۱۳۱۴ شرکت سهامی بیمه ایران با سرمایه صد درصد دولتی در دولت شانزدهم با سرمایه ۲۰ میلیون ریال تأسیس شد. در سال ۱۳۳۱ خورشیدی، بر اساس مصوبه هیات دولت کلیه شرکت‌های بیمه خارجی موظف شدند برای ادامه فعالیت خود در ایران مبلغ ۲۵۰ هزار دلار ودیعه نزد بانک ملی ایران تودیع نمایند و پس از آن نیز منافع سالیانه خود را تا زمانی که این مبلغ به ۵۰۰ هزار دلار برسد، بر آن بیفزایند. این تصمیم موجب تعطیل شدن کلیه نمایندگی‌ها و شعب شرکت‌های بیمه خارجی در ایران به استثنای دو شرکت بیمه یورکشایر و اینگستراخ شد و شرایط را برای گسترش فعالیت شرکت‌های بیمه ایرانی فراهم ساخت. البته دو شرکت که نمایندگی

4. Nadezhda

5. Kafkaz Kori

6. Allianz

شرکت های بیمه اینگستراخ^۷ روسیه و یورکشایر^۸ انگلیس را داشتند باقی ماندند و این شرکت ها حتی تا بعد از تشکیل حکومت جمهوری اسلامی و قبل از تاریخ ۵۸/۴/۴ که شورای انقلاب شرکت های بیمه را ملی و نمایندگی های خارجی را منحل اعلام کرد به فعالیت خود در ایران ادامه دادند(امیری، ۱۳۸۲).

فعالیت رسمی شرکت سهامی بیمه ایران از پانزدهم آبان ماه سال ۱۳۱۴ آغاز شد و دو سال پس از تاسیس شرکت سهامی بیمه ایران، یعنی در سال ۱۳۱۶ قانون بیمه در سی و شش ماده تدوین شد و به تصویب مجلس شورای ملی رسید. پس از آن نیز مقررات دیگری در جهت کنترل و نظارت بر فعالیت موسسات بیمه خارجی از طریق الزام آنها به واگذاری ۲۵ درصد بیمه نامه های صادره به صورت اتکایی اجباری به شرکت سهامی بیمه ایران وضع شد. در این رهگذر، الزام به بیمه کردن کالاهای صادراتی و اموال موجود در ایران و ایرانیان مقیم خارج از کشور، نزد یکی از موسسات بیمه که در ایران به ثبت رسیده اند، بر استحکام شرکت بیمه ایران افزود. شرکت سهامی بیمه ایران به عنوان نخستین شرکت بیمه ایرانی در یکی از عمارت های خیابان لاله زار(سینما خورشید) تاسیس و به طور رسمی آغاز به کار کرد. سرمایه ابتدایی شرکت سهامی بیمه ایران با فروش اقساطی اراضی واگذار شده باغ فردوس از طرف دولت به میزان ۲۰ میلیون ریال تامین شد(کریمی، ۱۳۷۶).

با وجود کارشکنی اولیه شرکت های بیمه خارجی، شرکت سهامی بیمه ایران موفق شد در همان سال نخست فعالیت، ۶۵ درصد بازار بیمه کشور را در اختیار بگیرد و سهم موسسات خارجی را از ۱۰۰ درصد به ۳۸ درصد کاهش دهد. شرکت بیمه ایران همچنین درصد واگذاری اتکائی را از حدود ۹۰ درصد به ۴۴ درصد تقلیل داد و با کاهش نرخ بیمه در بعضی از رشته ها به حدود ۵۰ درصد قیمت قبلی، در گسترش و توسعه بیمه نقش موثری را ایفا کرد(امیری، ۱۳۸۲). نخستین بیمه نامه صادره متعلق به بیمه نامه حریق منزل مرحوم داور(وزیر مالیه وقت) بود و در آذر ماه سال ۱۳۱۴ نخستین بیمه نامه حمل و نقل نیز صادر شد. در سال ۱۳۱۵ نخستین واحد صدور بیمه نامه های اتومبیل و حوادث شروع به کار کرد. در سال ۱۳۱۵ شرکت بیمه ایران در شهرهای مشهد، اصفهان، رشت، همدان، اهواز و بوشهر اقدام به تاسیس شعبه کرد. در همان سال برای اولین بار شرکت بیمه ایران خطرات ناشی از حوادث کار را در بنگاه انحصار دخانیات بر عهده گرفت و بدین ترتیب نخستین قدم در راه شروع بیمه های اجتماعی و کارگران برداشته شد. تعدادی از دانشجویان ایرانی رشته های

7. Ayngstrakh

8. Yorkshire

اقتصادی و تجارت در خارج از کشور برای آموختن فنون بیمه گماشته شدند. سپس رشته بیمه سرقت شروع به کار کرد و بیمه سوخت و سوز معاملات اعتباری و تجاری نیز آغاز شد (سخایی، ۱۳۸۶).

در سال ۱۳۱۶، قانون بیمه به تصویب رسید و در سال ۱۳۲۹ نخستین شرکت بیمه خصوصی به نام بیمه شرق در ایران تأسیس شد و تا سال ۱۳۴۳ به تدریج هفت شرکت بیمه خصوصی دیگر به نامهای آریا، پارس، ملی، آسیا، البرز، امید، ساختمان و کار تأسیس شدند. در سال ۱۳۴۷ قانون بیمه اجباری مسئولیت مدنی دارندگان وسایل نقلیه موتوری زمینی در قبال شخص ثالث که به بیمه شخص ثالث اتومبیل معروف شد به تصویب رسید. با افزایش فعالیت بیمه ای در کشور در سال ۱۳۵۰ بیمه مرکزی ایران جهت تنظیم بازار بیمه تأسیس شد و مقرر گردید بیمه مرکزی با هدایت بازار بیمه از طریق تصویب آیین نامه ها و مقررات ویژه موجب توسعه و تعمیم بیمه در کشور گردد. ضمناً با ایجاد شبکه کارگزاری و نظارت بر فعالیت شرکت های بیمه ای و انجام بیمه اتکائی اجباری برای مؤسسات بیمه خصوصی به کنترل بازار بیمه در کشور به نیابت از دولت اقدام نماید. در فاصله سال های ۱۳۵۰ تا ۱۳۵۷ چهار شرکت بیمه خصوصی به نامهای تهران، حافظ، توانا و دانا تأسیس شدند. مؤسسات بیمه کشور تا قبل از پیروزی انقلاب اسلامی با ترکیبی از یک شرکت دولتی، دوازده شرکت خصوصی و دو مؤسسه بیمه خارجی به صورت نمایندگی در سطح کشور فعالیت می کردند. در چهارم تیر ۱۳۵۸ بنابر تصمیم شورای انقلاب دوازده شرکت خصوصی، ملی اعلام شدند و پروانه فعالیت دو نمایندگی خارجی نیز لغو گردید (علی آبادی، ۱۳۷۱).

بدین ترتیب براساس مقررات قانون ملی شدن مؤسسات بیمه و مؤسسات اعتباری، تصدی امر بیمه و اداره دوازده شرکت بیمه ملی شده به دولت واگذار شد و با تصویب قانون اساسی جمهوری اسلامی در ۲۴ آبان ۱۳۵۸ که طی آن نظام اقتصادی کشور به سه بخش دولتی، تعاونی و خصوصی تقسیم گردید، صنعت بیمه در جوار شماری از صنایع مهم به صورت مالکیت عمومی در بخش دولتی در اختیار دولت قرار گرفت (کریمی، ۱۳۷۶).

شایان ذکر است که متعاقباً ده شرکت بیمه ملی شده به لحاظ فعالیت نامطلوب در یکدیگر ادغام شدند و شرکت بیمه آسیا تأسیس گردید. از شهریور ماه ۱۳۶۰ به جز شرکت های بیمه آسیا و البرز فعالیت سایر شرکت های ملی شده متوقف گردید. از سال ۱۳۶۷ براساس مصوبه مجلس شورای اسلامی علاوه بر شرکت سهامی بیمه ایران که یک شرکت بیمه دولتی بود، شرکت های بیمه البرز و آسیا هم دولتی شد و یک شرکت بیمه دولتی دیگر که فقط اجازه فعالیت در بخش بیمه اشخاص به آن داده شد به نام شرکت بیمه دانا تشکیل گردید (کریمی، ۱۳۷۶).

تا سال ۱۳۷۳ چهار شرکت ایران، آسیا، البرز و دانا به فعالیت مشغول بودند که در سال ۱۳۷۳ شرکت تخصصی به نام صادرات و سرمایه گذاری با سرمایه بانک ها و بیمه ها تأسیس شد. در سال ۱۳۸۱ قانون تأسیس شرکت غیردولتی به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید. لذا در سال ۱۳۸۱ شرکت خصوصی حافظ در منطقه آزاد کیش و در سال ۱۳۸۲ تعداد نه شرکت بیمه خصوصی به نامهای پارسیان، رازی، کارآفرین، توسعه، ملت، سینا، امید، حافظ و امین تأسیس شدند (صحت و نصراله زاده، ۱۳۸۷).

۲-۶- تعاریف بیمه

تعاریف مختلفی برای بیمه وجود دارد که به اختصار گفته می شود.

۱- بیمه قراردادی است که اشخاص با پرداخت وجهی تحت عنوان حق بیمه، منعقد می کنند و در صورتی که موضوع بیمه نامه به مخاطره افتد شرکت بیمه باید از عهده خسارت برآید. بیمه شامل موارد ذیل می شود: بیمه عمر، بیمه اعضاء بدن، بیمه حریق، بیمه سرقت و غیره.

۲- بیمه در ساده ترین تعریف، روشی است برای انتقال ریسک.

۳- در تعریف ماده یک قانون بیمه در ایران، بیمه عبارت است از قراردادی که به موجب آن یک طرف (بیمه گر) تعهد می کند در ازای پرداخت وجه یا وجوهی از طرف دیگر (بیمه گذار) در صورت وقوع یا بروز حادثه، خسارت وارده بر او را جبران نموده یا وجه معینی در قبال خسارت بپردازد.

۴- بیمه عقدی است که طی آن خطر قریب الوقوعی، که ممکن است برای دارائی، فعالیت یا جان فردی پیش آید را به شرکت بیمه منتقل می کند. و طی آن بیمه زیان مادی ناشی از خطر را جبران می نماید. در این فرآیند فردی که خطر را منتقل می کند بیمه گذار و قبول کننده خطر را بیمه گر گویند. بیمه گذار وجهی را به بیمه گر می پردازد که حق بیمه و موضوعی که بابت آن عقد بیمه منعقد می گردد موضوع یا مورد بیمه می گویند.

۵- بیمه عقدی است که بیمه گذار با آینده نگرایی خسارات ناشی از خطرات احتمالی و قریب الوقوع را از طریق پرداخت حق بیمه به بیمه گر جبران می کند (فرجادی، ۱۳۵۴).

۶- حکم شرعی بیمه

مراجع عظام تقلید در این باره می گویند گر چه بیمه عقد مستقلی است اما می توان آن را در قالب عقود دیگر از قبیل صلح، اجرا نمود. این قرارداد از عقود لازم به شمار می رود و جز با رضایت طرفین قابل فسخ نیست (توضیح المسائل امام خمینی، ۱۳۵۸).

۷-۲- آمار فعالیت شرکتهای بیمه در سال ۹۲ در ایران

آمار مقدماتی عملکرد شرکت های بیمه در سال ۱۳۹۲ از تولید ۱۶۵,۷ هزار میلیارد ریال حق بیمه و پرداخت ۱۰۶,۲ هزار میلیارد ریال خسارت به بیمه گذاران حکایت دارد. براساس آمارهای اداره تحلیل های آماری بیمه مرکزی ایران از فعالیت ۲۷ شرکت بیمه، ۴۳,۲ درصد حق بیمه تولیدی به رشته بیمه شخص ثالث و ۱۹,۱ درصد به بیمه درمان اختصاص دارد. سهم بیمه های زندگی، بیمه بدنه اتومبیل، بیمه های مسئولیت، بیمه های آتش سوزی و حوادث از بازار بیمه کشور به ترتیب ۹,۷ درصد، ۷,۲ درصد، ۵,۳ درصد، ۴,۵ درصد و ۵,۳ درصد بوده است (پرتال بیمه مرکزی ایران، ۱۳۹۳).

براساس این آمار، سهم بخش غیردولتی از تولید حق بیمه ۵۴,۵ درصد و سهم بخش دولتی (شرکت بیمه ایران) ۴۵,۵ درصد است. همچنین تعداد بیمه نامه های صادره در این مدت با ۱۱ درصد رشد نسبت به سال قبل حدود ۴۲,۸ میلیون فقره بود که سهم بخش غیردولتی از این تعداد ۵۷,۲ درصد است. با توجه به این آمار، سهم بخش دولتی از تولید حق بیمه ها نسبت به سال گذشته کاهش یافته است (پرتال بیمه مرکزی ایران، ۱۳۹۳). شرکت های بیمه همچنین در سال ۱۳۹۲ نزدیک به ۱۰۶,۲ هزار میلیارد ریال خسارت به بیمه گذاران پرداخت کردند که در مقایسه با سال قبل ۳۵,۵ درصد رشد را نشان می دهد. سهم بخش غیردولتی از خسارت های پرداختی بازار بیمه کشور ۴۹,۵ درصد و بخش دولتی (شرکت بیمه ایران) ۵۰,۵ درصد بوده است (پرتال بیمه مرکزی ایران، ۱۳۹۳).

شرکت های بیمه همچنین طی این مدت حدود ۱۷ میلیون مورد خسارت به بیمه گذاران پرداخت کردند که در مقایسه با سال قبل ۳۱,۷ درصد رشد داشته است. سهم بخش غیردولتی از این تعداد ۲۹,۵ درصد است. رشته های بیمه شخص ثالث و مازاد ۴۷,۲ درصد و بیمه درمان ۳۰,۱ درصد از خسارت های بازار بیمه را به خود اختصاص داده است. همچنین بیمه بدنه اتومبیل ۶,۲ درصد، بیمه های مسئولیت ۴,۷ درصد، بیمه های زندگی ۴,۵ درصد، بیمه حوادث ۳,۹ درصد و بیمه های آتش سوزی ۱,۹ درصد از خسارت های بازار بیمه را به خود اختصاص داده اند. در مجموع خسارت پرداختی در رشته اصلی بازار بیمه کشور طی این مدت ۳۵,۵ درصد افزایش یافته است که در این بخش حوادث راننده ۶۲,۳ درصد رشد داشته و خسارت پرداختی در رشته کشتی نیز ۱۴۸,۸ درصد افزایش یافته است (پرتال بیمه مرکزی ایران، ۱۳۹۳).

بر اساس این آمار، طی این مدت نسبت خسارت بازار بیمه معادل ۶۴,۱ درصد بود و در مقایسه با سال قبل ۳,۹ واحد افزایش نشان داد. از میان هشت شرکت بیمه ای که عبارتند از: ایران، آسیا، دانا، البرز، پارسیان، کارآفرین، سینا و پاسارگاد؛ در این مدت سهم عمده بازار بیمه را داشتند که هر یک دارای

سهمی بالاتر از ۳ درصد و در مجموع ۸۰,۸ درصد سهم از بازار، و نسبت خسارت دو شرکت بیمه ایران و سینا(به ترتیب با ۷۱,۱ و ۶۶,۵ درصد) بالاتر از این نسبت در بازار بیمه است(پرتال بیمه مرکزی ایران، ۱۳۹۳).

۲-۸- شیوه عقد قرارداد بیمه نامه‌ها

در قانون مدنی ایران تعاریف و مشخصات و ضوابط عقود معینه درج گردیده و از آنجائیکه عقد بیمه جزء عقود معین نمی‌باشد، ضوابط و مشخصات آن در قانون مدنی نوشته نشده، ولی به عنوان یک عقد (جدید) مشمول ماده ۱۰ قانون مدنی و قانون خاص خود یعنی قانون بیمه مصوب اردیبهشت سال ۱۳۱۶ می‌باشد. ضمناً قانون بیمه سال ۱۳۱۶ اصول و ضوابط عقد بیمه و انواع آن را تعیین نموده است و بدین ترتیب علاوه بر قانون بیمه مصوب سال ۱۳۱۶، قرارداد بیمه حسب مورد تابع اصول کلی مندرج در قانون مدنی نیز می‌باشد(رجب زاده و آیتی گازار، ۱۳۸۵).

۲-۹- خصوصیات عقد بیمه

۱- بیمه عقدی لازم است: بیمه عقدی است لازم یعنی هیچ یک از طرفین معامله مگر در موارد معینه، حق فسخ آن را نداشته باشند با توجه به لازم‌الاتباع بودن عقود طبق ماده ۲۱۹ قانون مدنی و با توجه به تعریفی که از عقد لازم ارائه گردید باید گفت بیمه عقدی لازم است.

۲- بیمه عقدی است که از جهات تعهد بیمه‌گر معلق: یعنی هر چند عقد بیمه انجام شده باشد لیکن در این عقد تعهدات شرکت بیمه‌گر معلق است.

۳- عقد بیمه عقدی است معوض: عقد معوض عقدی است که هر کدام از طرفین در مقابل مالی که تسلیم می‌کند و یا وجهی که پرداخت می‌نماید و یا عهده‌ای که به عهده می‌گیرد، متقابلاً عوضی را بدست آورند.

۴- بیمه عقدی است تشریفاتی: عقد تشریفاتی، عقدی است که علاوه بر لزوم اجتماع شرایط اساسی صحت معامله مندرج در ماده ۱۹۰ قانون مدنی، تشریفات دیگری نیز لازم دارد تا آن عقد بتواند اعتبار و رسمیت یافته و دارای آثار قانونی باشد.

۵- عقد بیمه عقدی است عهدی: عقدی را عهدی نامند که به موجب آن توسط هر یک از طرفین عقد، تعهدی به نفع دیگر ایجاد شود.

۶- بیمه عقدی است که بر اساس حسن نیت استوار است: حسن نیت عاملی است که بایستی در تمامی قراردادها وجود داشته باشد.

۷- بیمه عقدی است الحاقی یا اضطراری: بدین معنی که تقریباً تمامی شرایط قرارداد توسط یک طرف(بیمه‌گر) تهیه و تنظیم گردیده و طرف دیگر(بیمه‌گذار) الزاماً باید این شرایط را بپذیرد.

۸- بیمه عقدی است مستمر و یا عقدی است با آثار تدریجی: پس از انعقاد قرارداد بیمه، طرفین در طول مدت قرارداد با یکدیگر در ارتباط و هریک در مقابل دیگری متعهد می‌باشند (رجب زاده و آیتی گازار، ۱۳۸۵).

۲-۱۰- تقسیم بندی بیمه‌های اموال

در تقسیم بندی بیمه‌های اموال به سه گروه بزرگ به شرح زیر تقسیم می‌شوند:

الف: بیمه‌های اشیاء

ب: بیمه‌های زیان مالی

ج: بیمه‌های مسئولیت

الف: گروه اول بیمه‌های اشیاء

بیمه‌های اشیاء متنوع‌ترین انواع بیمه هستند و حداکثر تعهد بیمه‌گر در بیمه‌های اشیاء جبران زیان و خسارت مادی بیمه‌گذار است. یعنی بیمه نمی‌تواند موجب انتفاع بیمه‌گذار باشد بلکه از نظر مالی بیمه‌گذار در موقعیتی قرار می‌گیرد که بلافاصله قبل از تحقق خطر بیمه شده در آن موقعیت قرار داشته است. پس از وقوع حادثه بیمه‌گر خسارت را به شخص بیمه‌گذار می‌پردازد مگر اینکه به موجب توافق طرفین قرارداد استفاده کننده از بیمه‌نامه شخص دیگری که دارای نفع بیمه‌ای بوده و از وقوع خسارت متضرر شده باشد پرداخت شود.

موضوع بیمه

در بیمه‌های اشیاء موضوع یا مورد بیمه دارای اشکال مختلفی به شرح زیر است:

الف: اموال منقول و غیرمنقول مانند ساختمان‌ها، انبارها، کارخانجات، سردخانه‌ها، سدها، نیروگاه‌ها، مزارع، هواپیما، کشتی و اتومبیل که خیلی زیاد و متنوع هستند.

ب: موجودی انبارهای عمومی پوشش بیمه‌ای برای آنها صادر می‌گردد و حداکثر تعهد بیمه‌گر در قرارداد ذکر شده و تعهد شرکت بیمه برای پرداخت خسارت موکول به وقوع حادثه در آینده است. در برخی از انواع بیمه‌های غرامتی حداکثر تعهد بیمه‌گر میزان مشخصی وجه نقد است مانند: بیمه دزدی، بیمه صداقت و امانت و بالاخره بیمه عدم النفع. با پیشرفت تکنولوژی و شناسایی انواع دیگری از خطرات که زائیده استفاده از تکنیکها و روشهای نوین تولید فرآورده‌های جدید صنعتی است دامنه این رشته گسترش یافته و خواهد یافت. از انواع بیمه‌های اموال می‌توان رشته‌های زیر را نام برد:

- بیمه آتش سوزی، انفجار، صاعقه و سایر خطرات اضافی، - بیمه اتومبیل، - بیمه کشتی، - بیمه هواپیما، - بیمه محصولات کشاورزی، - بیمه دام، - بیمه مهندسی (تمام خطر مقاطعه کاران - نصب و شکست ماشین آلات)، - بیمه کامپیوتر، - بیمه سفاین فضایی

ب: گروه دوم بیمه‌های زیان مالی

بیمه زیان مالی بیمه‌ای است که موضوع آن تامین بیمه‌ای برای جبران زیانهای مالی غیرعادی بیمه گذار مانند از دست دادن درآمد، سود، منفعت یا کاهش ارزش به شکل پول است در حالی که موضوع بیمه اموال اشیاء مادی عینی و قابل لمس می‌باشد. بیمه‌های مالی خود به سه شاخه تقسیم می‌شود:

۱- بیمه اعتبار

۲- بیمه تضمین

۳- بیمه عدم‌النفع

ج: گروه سوم بیمه‌های مسوولیت

در بیمه‌های مسوولیت تعهد بیمه‌گر جبران زیان و خسارتی است که به اشخاص ثالث وارد شده و بیمه‌گذار مسوول آن شناخته می‌شود. بنابراین در بیمه مسوولیت بیمه‌گر خسارت خود بیمه‌گذار را جبران نمی‌نماید بلکه خسارتی را می‌پردازد که بیمه‌گذار قانوناً مسوول بوده و باید از اموال و دارایی خود به اشخاص ثالث بپردازد. پس بیمه‌گر متعهد جبران عدم‌تامینی است که از ادعای اشخاص ثالث در طی مدت بیمه احتمالاً به دارایی بیمه‌گذار وارد می‌شود. بیمه مسوولیت مالک و مستاجر در مقابل یکدیگر، بیمه مسوولیت مقاطعه کاران، بیمه مسوولیت دارندگان وسایل نقلیه موتوری، بیمه مسوولیت دایرکنندگان و اداره کننده‌های مکانهای ورزشی و تفریحی از انواع بیمه‌های مسوولیت می‌باشند.

۲-۱۱- مبانی تئوری تقاضای بیمه

اگر شخص ریسک‌پذیر باشد حاضر است مبلغی بپردازد تا از ریسک رهایی یابد. اصولاً علت وجود بیمه مسأله ریسک و عدم اطمینان است (لیارد و والتر، ۱۳۸۳).

مدل تقاضای فرد برای بیمه براساس حداکثرسازی مطلوبیت مورد انتظار بنا شده است. فردی را در نظر بگیرید با درآمد اولیه M که با احتمال P مواجه با خطر زیان مالی L (به عنوان مثال در صورت آتش‌سوزی) مواجه است ($L < M$). مطلوبیت مورد انتظار از رابطه زیر به دست می‌آید:

$$U_0 = PU(M - L) + (I - P)U(M) \quad (2-1)$$

همان طور که بیان شد این فرد دو انتخاب دارد:

۱. قرارداد بیمه‌ای با حق بیمه h را خریداری نماید و در صورت وقوع زیان، خسارت را دریافت کند؛ مثلاً در زمان وقوع آتش‌سوزی، هزینه خسارت پرداختی را دریافت کند. ۲. اقدام به خرید بیمه ننماید و در صورت وقوع خسارت، شخصاً تمام زیان را پرداخت کند.

جهت سادگی بحث فرض می‌شود قرارداد بیمه به طور کامل تمام زیان (بیماری را پوشش می‌دهد و تنها این قرارداد وجود دارد؛ یا به عبارتی تقاضای بیمه یک تقاضای "همه و هیچ" است. چنانچه فرد حالت اول یعنی خرید قرارداد را انتخاب کند، تابع مطلوبیت مورد انتظار وی به شکل زیر تعریف می‌شود:

$$u_1 = pu(M - L) + (1 - p)U(M) \quad (2-2)$$

برای فردی که حداکثر کننده مطلوبیت مورد انتظار است و قصد بیمه کردن درآمد خود را دارد، مطلوبیت مورد انتظار در رابطه (۲) نبایستی از مورد انتظار U_0 در رابطه (۵-۱) کمتر باشد. واضح است، مطلوبیتی را که فرد از بیمه کردن درآمد خود کسب می‌کند به ازای افزایش حق بیمه پرداختی h کاهش می‌یابد، بنابراین داریم:

$$du_i/dh = u'(M - h) < 0 \quad (2-3)$$

که در آن مطلوبیت نهایی درآمد $U'(0)$ مثبت است. بنابراین حداکثر حق بیمه‌ای حاضر به پرداخت آن است (h^*) از رابطه (۵-۴) به دست می‌آید:

$$U(M - h^*) = pu(M - h) + (1 - p)u(M) \quad (2-4)$$

این معادله به ما می‌گوید که مطلوبیت حاصل از بیمه کامل و پا به عبارتی مطلوبیت از بین بردن عدم اطمینان در درآمد برابر با میانگین وزنی مطلوبیت حاصل از کل درآمد و مطلوبیت حاصل از درآمد خالص پس از زیان مالی (ناشی از آتش‌سوزی) است.

لذا می‌توان استنباط کرد که مطلوبیت مورد انتظار فرد بیمه شده کمتر از مطلوبیت فردی است که بیمه نشده و حادثه (آتش‌سوزی) نیز برایش رخ نداده است و بیش از مطلوبیت فردی است که بیمه نشده است ولی حادثه (آتش‌سوزی) برای وی رخ داده است. لذا داریم:

$$U(M - L) < U(M - h^*) < U(M) \quad (2-5)$$

چون مطلوبیت مورد انتظار بنا به تعریف میانگین وزنی مطلوبیت فرد در حالت وقوع خطر و مطلوبیت وزنی در حالت عدم وقوع خطر است، بنابراین بایستی $h^* < L$ باشد.

از طرفی ما رفتار فرد را شبیه رفتار یک فرد ریسک‌گریز در نظر گرفتیم؛ بنابراین $U^*(0) < 0$ خواهد بود. با عمل دیفرانسیل‌گیری از رابطه (۲) به نتیجه ذیل خواهیم رسید:

$$(d(h^*)/d(p) = U(M - L) - U(M) / -U'(M - h^*) \quad (2-6)$$

در عبارت بالا مخرج بنا به رابطه (۳) منفی می‌باشد؛ بنابراین حاصل کسر عدد مثبتی خواهد بود. عبارت فوق بیان می‌کند که با افزایش احتمال وقوع خطر، حق بیمه‌ای که فرد حاضر به پرداخت آن باشد افزایش پیدا می‌کند. به تحقیق می‌توان نتیجه مشابهی برای درک رابطه بین بزرگی زیان مالی ناشی از وقوع خطر و حق بیمه‌ای که فرد حاضر به پرداخت آن است به دست آورد:

$$(d(h^*)/d(L) = PU(M - L) / U(M - h^*) \quad (2-7)$$

یعنی حداکثر حق بیمه‌ای که یک حداکثرکننده مطلوبیت مورد انتظار برای یک پوشش کامل بیمه حاضر به پرداخت آن است، با افزایش احتمال خطر (بیماری) و خسارت وارده، افزایش می‌یابد و یا به عبارتی تقاضا برای بیمه با افزایش احتمال خطر (آتش‌سوزی) و بزرگی زیان مالی (میزان خسارت پرداختی در صورت وقوع آتش‌سوزی) افزایش می‌یابد (سی جی، مک کنا، ۱۹۹۳).

۲-۱۲- جنبه‌های اقتصادی بیمه‌های اموال

بیمه‌های اموال در جهت مستقیم تلاشهایی است که برای جلوگیری از وقوع حادثه و کاهش میزان خسارت در صورت تحقق خطر مورد بیمه صورت می‌گیرد زیرا وقوع خطر بیمه شده مثلاً آتش‌سوزی باعث انهدام ثروت و داراییهای ملی است که اثر منفی بر اقتصاد جامعه دارد. ولی بیمه آتش‌سوزی فقط میزان خسارت را بین جامعه بیمه شدگان سرشکن می‌نماید، لکن تعدادی از ضایعات و صدمات وارده مانند اثرات روانی، ترس، نگرانی و عدم اطمینان از آینده قابل جبران به وسیله پول نیستند. در اینجا است که پیشگیری از وقوع حوادث و یا حتی الامکان کاهش آن مفهوم پیدا می‌کند. بیمه اموال نقش مهمی را در اقتصاد کشور ایفا می‌نماید از آن جمله:

۱- تجدید بنای ساختمانهای مسکونی، تجاری، صنعتی را پس از وقوع خسارت امکان‌پذیر ساخته و در حقیقت به رفاه عمومی کمک نموده و از بیکاری جلوگیری می‌نماید و وضعیت مالی بیمه‌گذار را در صورت وقوع خطر از نابسامانی نجات می‌دهد.

۲- اگر مورد بیمه شرکت تجاری بوده است و در ارتباط با صادرات فعالیت می‌نماید، بیمه اموال کمکی است برای حفظ موقعیت شرکت در بازار جهانی و استانداردهای مربوطه.

۳- به اقتصاد ملی در جهت حفظ تراز پرداختهای کشور کمک می‌نماید. بویژه برای بیمه‌گذار اعم از شخص حقیقی یا موسسات.

⁹. Mckenna, C. J

بیمه اموال دارای محاسن دیگری به شرح زیر می‌باشد:

- میزان حق بیمه از قبل مشخص بوده و بیمه‌گذار می‌تواند آنرا در بودجه سالیانه خود به عنوان هزینه در نظر بگیرد در حالی که بدون داشتن بیمه نامه شرکت باید خود این خطر احتمالی را که ممکن است در هر لحظه به وقوع بپیوندد و از نظر مالی شرکت را دچار مشکلات نماید برعهده گیرد.

- با داشتن بیمه نامه دیگری نیازی نیست که شرکت همیشه مبلغ قابل توجهی وجه نقد داشته باشد تا در زمان وقوع خطرات احتمالی خسارت مربوطه را جبران نماید و می‌توان این وجوه را سرمایه‌گذاری کرد و به تقویت بنیه مالی شرکت پرداخت. داشتن بیمه اموال به موقعیت شرکت ثبات می‌بخشد و اعتبار او را بالا می‌برد زیرا دارائیهای شرکت به دلیل داشتن پوشش بیمه‌ای تضمین می‌گردد و می‌توان با خیال راحت به گسترش عملیات شرکت پرداخت و وامهای مورد لزوم را با خیال راحت دریافت کرد.

یکی از مهمترین خصوصیات بیمه اموال اصل خسارتی بودن آن است که در اکثر مواقع محدود به میزان غرامتهاست که اتفاق افتاده است. این اصل مغایر با بیمه‌هایی است که مبلغ ثابتی دارند و میزان آن قبلاً بین طرفین قرارداد توافق شده و بعد از تحقق خطر مورد بیمه در وجه زیان دیده پرداخت می‌شود مانند بیمه‌های عمر و غرامت از کارافتادگی ناشی از بیکاری.

طبق قاعده بیمه‌های اموال براساس کل ارزش مورد بیمه است که یا باید به ارزش روز باشد و یا ارزش جایگزینی و در صورتی که در زمان وقوع خسارت ثابت شود مبلغ مورد بیمه کمتر از ارزش واقعی بیمه شده است میزان غرامت پرداختی به همان نسبت ارزش بیمه شده به ارزش واقعی کاهش پیدا می‌کند.

در بعضی از انواع بیمه‌های خسارتی مانند دزدی یا تخلیه ضایعات ناشی از آتش‌سوزی به منظور جلوگیری از اطلاق عنوان " کمتر از ارزش واقعی بیمه شدن " بیمه نامه براساس اولین خسارت (first loss) صادر می‌گردد و میزان آن براساس توافق بیمه‌گر و بیمه‌گذار تعیین شده و بعد از وقوع خسارت بدون اعمال قاعده نسبی پرداخت می‌شود. صدور بیمه نامه براساس اولین خسارت معمولاً در مواقعی که محاسبه ارزش کل مورد بیمه غیرممکن است، مثل بیمه دزدی و یا وقتی که خطر خسارت کلی وجود ندارد مانند زمانی که مورد بیمه در محلهای مختلف و دور از هم واقع شود استفاده می‌شود.

۲-۱۳- بیمه آتش‌سوزی

دستاوردهای مادی بشر از آغاز زندگی شهرنشینی و خاصه پس از توسعه صنعت، در معرض انواع خطرهای و حوادث گوناگون قرار داشته و دارد. ترس از سوانح و بلایای طبیعی مانند: آتش‌سوزی، سیل، زلزله، طوفان، صاعقه، سرقت و بیم از بین رفتن ثروت و اموالی که حاصل یک عمر تلاش و کوشش

انسان می‌باشد، عواملی است که آرامش و آسایش او را سلب، و زندگی وی را توأم با نگرانی و تشویش می‌سازد. انسان امروز نیازمند پشتوانه ای مطمئن و همیشگی است تا بتواند با آثار زیانبار حوادث و بلایای طبیعی مقابله کرده و خسارتهای بوجود آمده را جبران نماید. در این راستا شرکتهای بیمه تلاش وافر در رشد و توسعه صنعت بیمه کشور داشته و با ارائه پوششهای بیمه‌ای مناسب از نابودی سرمایه‌های ملی جلوگیری و با ایجاد امنیت و آرامش خاطر که لازمه فعالیت اقتصادی است، گامهای موثری در جهت رشد، توسعه و شکوفایی اقتصاد کشور و جبران خسارتهای وارده به اموال سازمانها و شهروندان ارجمند برداشته‌اند(آقازاده و رزمجوی، ۱۳۸۶).

موضوع اصلی بیمه آتش‌سوزی تامین خسارت و جبران زیانهای مالی و مادی است که بر اثر وقوع خطر آتش‌سوزی در اموال و دارائی‌های منقول و غیر منقول بیمه‌گذاران اعم از اشخاص حقیقی یا حقوقی وارد می‌شود. بنابراین در بیمه آتش‌سوزی خسارتهای مالی مورد تامین قرار می‌گیرند نه خسارتهای جانی و بدنی، اضافه کنیم که خسارت وارده به اموال اشخاص ثالث بر اثر وقوع آتش‌سوزی که مطابق قانون، موجب مسئولیت و پاسخ‌گویی بیمه‌گذار شود نیز همراه با پوشش خطر آتش‌سوزی یکی از رشته‌های شاخه بیمه اموال است لذا اصل غرامت، اصل قاعده جانشینی، اصل حسن نیت، اصل قاعده نفع بیمه‌ای و اصل قاعده نسبی سرمایه و حق بیمه بر آن حاکم است(سایت پرتال بیمه مرکزی ایران، ۱۳۹۳).

۲-۱۴- آتش‌سوزی

تعریف آتش‌سوزی یعنی آتشی که از یک منبع حرارتی غیرقابل کنترل سرچشمه گرفته و یا منبع حرارتی کنترل شده‌ای را ترک و دارای چنان نیروی حرارتی باشد که گسترش و توسعه یابد. آتش‌سوزی‌ها را معمولاً به دو دسته آتش‌سوزی کنترل شده و یا اهلی و آتش‌سوزی غیرقابل کنترل شده و یا وحشی تقسیم می‌کنند. آتش‌سوزی اهلی همان آتش مورد نیاز و مورد استفاده بشر می‌باشد، مانند آتش بخاری و چراغ گاز و سایر منابع حرارتی و بالعکس؛ چنانچه همان آتش از هدف اصلی خود خارج و منحرف شود به آن آتش‌سوزی وحشی گویند.

از نظر فنی بیمه و در زبان بیمه‌ای، آتش‌سوزی عبارت است از سوختن و شعله‌ور شدن یک جسم قابل سوختن یا عمل و فرآیند سوختن چیزی که همراه با شعله و سوختن باشد. به همین دلیل سوختن آهسته و بدون شعله(اکسیداسیون)، تغییر رنگ و بو دادن، حرارت و گرما دادن به چیزی، تخمیر، کباب شدن یا کباب کردن چیزی(مواد غذایی) به معنای آتش‌سوزی و حریق عرفی نیست. گرم شدن بی‌اندازه بخاری که موجب شکستن شیشه مغازه‌ای شود یا باعث تغییر رنگ و بوی اجناس درون آن گردد آتش‌سوزی به معنای عرفی و بیمه‌ای به شمار نمی‌رود(علی‌آبادی، ۱۳۷۱).

۲-۱۵- انواع بیمه‌نامه های آتش سوزی

بطور کلی اماکن و مراکزی که در بیمه آتش سوزی تحت پوشش قرار می‌گیرند به سه دسته تقسیم می‌شوند:

۱- بیمه واحد مسکونی: محلی که برای کار و حرفه نیست و صرفاً به منظور سکونت از آن استفاده می‌شود. ۲- بیمه مراکز صنعتی: مراکزی که در آن فعالیت صنعتی انجام می‌شود مثل کارخانه اتومبیل‌سازی، کارخانه سرامیک سازی و ... ۳- بیمه مراکز غیرصنعتی: مراکزی که در آن فعالیت به جز فعالیت‌های صنعتی انجام می‌شود مثل فروشگاه‌ها، بیمارستان‌ها، سینماها، مراکز پخش دارو و ... (سایت پرتال بیمه مرکزی ایران، ۱۳۹۳).

انواع خطرهای تحت پوشش در بیمه‌نامه های آتش سوزی

در بیمه‌نامه های آتش سوزی، خطرهای تحت پوشش به دو دسته تقسیم بندی می‌شوند.

خطر یا پوشش اصلی: در بیمه‌نامه های آتش سوزی سه خطر آتش سوزی، صاعقه و انفجار به عنوان خطرات اصلی، تحت پوشش بیمه قرار می‌گیرند.

تعریف خطرات اضافی یا تبعی: در بیمه‌نامه آتش سوزی علاوه بر خطرهای ذکر شده بالا خسارات ناشی از خطرهای زلزله، آتشفشان، سیل، طغیان آب دریاها و رودخانه‌ها، طوفان، رانش زمین، سقوط بهمن، ترکیدگی لوله آب، ضایعات ناشی از آب باران و ذوب برف، سقوط هواپیما و هلی کوپتر، شکست شیشه، سرقت اموال و اثاثیه منزل و بسیاری از خطرهای دیگر با درخواست بیمه‌گذار تحت پوشش قرار می‌گیرد که به آن خطرات اضافی می‌گویند و به تبع خطرات اصلی بیمه می‌شوند.

خسارت و هزینه‌های قابل پرداخت

بیمه مرکزی ایران در راستای اهداف خود برای تنظیم و هدایت بازار بیمه در ایران و حمایت بیمه‌گذاران و بیمه‌شدگان شرایط بیمه‌نامه های جدید آتش سوزی را در تاریخ ۶۶/۸/۲۷ به تصویب شورای عالی بیمه رسانید و شرکت‌های بیمه موظف شدند که شرایط جدید را از سال ۱۳۶۷ به اجرا درآورند. سه سال بعد از این تاریخ، تعرفه بیمه آتش سوزی و خطرات اضافی (تبعی) مشتمل بر ۱۶ ماده و ۷ تبصره در تاریخ ۱۳۷۰/۶/۴ به تصویب شورای عالی بیمه رسید و براساس آن خطرات آتش سوزی به ۹ طبقه تقسیم گردید. که حداقل نرخ طبقه یک ۳/۰ در هزار و طبقه نه ۲/۴ در هزار تعیین شد (سایت پرتال بیمه مرکزی ایران، ۱۳۹۳).

براساس شرایط جدید، خسارت و هزینه‌های قابل تامین آن به شرح زیر مشخص شده است.

- ۱- خسارتهای مستقیم ناشی از آتش، صاعقه و انفجار دارای پوشش بیمه‌ای است.
- ۲- خسارت و هزینه‌هایی که به منظور جلوگیری از توسعه خسارت از طرف بیمه‌گذار انجام می‌شود تحت پوشش بیمه‌ای است (هزینه نجات).
- ۳- هزینه‌های ناشی از نقل مکان ضروری مورد بیمه و یا خسارات ناشی از این گونه عملیات به منظور نجات کالای مورد بیمه پذیرفته باشد، تحت پوشش بیمه‌ای است.
- ۴- در صورت موافقت بیمه‌گر و پرداخت حق بیمه اضافی، می‌توان خطرات تبعی دیگری از قبیل زلزله، طوفان، سیل، سقوط هواپیما، ضایعات آب و برف و شکست شیشه را تحت پوشش بیمه قرار داد (سایت پرتال بیمه مرکزی).

۲-۱۶- انواع روشهای صدور بیمه نامه

شرکت های بیمه، بیمه نامه های آتش سوزی را به چندین صورت صادر می کنند که هر یک از آنها با هدف ارائه خدمت مناسب به بیمه گذاران طرح ریزی شده است تا بخشی از مشکلات آنها را حل کند. انواع شناخته شده این نوع بیمه نامه ها در ایران عبارتند از :

۲-۱۶-۱- بیمه نامه آتش سوزی با سرمایه ثابت

با این پوشش بیمه ای، بیمه گر خسارت ناشی از آتش سوزی به اموال مورد بیمه را حداکثر تا سرمایه مندرج در بیمه نامه و به میزان زیان وارد شده جبران می کند. اصولاً خسارات پرداختی نمی تواند از مابه التفاوت ارزش هر یک از اقلام بیمه شده بلافاصله قبل و بعد از بروز خسارت و یا در صورت وقوع حادثه منجر به خسارت کلی، از مبلغ بیمه شده هر یک از اقلام خسارت دیده بیشتر باشد. بیمه گذار در زمان اخذ پوشش بیمه ای باید دقت کند که اموال خود را به قیمت واقعی آن بیمه کند، در غیر این صورت براساس ماده ۱۰ قانون بیمه در صورتی که مالی به کمتر از ارزش واقعی خود بیمه شده باشد، بیمه گر فقط به تناسب مبلغی که بیمه کرده به قیمت واقعی مال مسئول جبران خسارت بیمه گذار خواهد بود.

۲-۱۶-۲- بیمه نامه عمومی یا اظهارنامه ای

همانطور که قبلاً ذکر شد، معمولاً شرکت های بیمه، در زمان صدور بیمه نامه های آتش سوزی، سرمایه معینی را برای ماشین آلات و یا مواد اولیه و یا مواد در جریان ساخت به عنوان حداکثر سرمایه برای پرداخت خسارت در بیمه نامه قید می کنند. این حداکثر سرمایه معمولاً از طرف بیمه گذار

تعیین می شود. امروزه با توجه به پیچیدگی واحدهای تولیدی و صنعتی، حجم مبادلات و کالایی که هر روز به انبارها وارد و یا از آن خارج می شود و با در نظر گرفتن تورم و افزایش قیمت ها در مدت کوتاه باعث شده که صاحبان صنعت و تولیدکنندگان، پوشش بیمه ای مورد نیاز خود را به نحوی دریافت کنند که در صورت بروز حادثه حریق، سرمایه های تحت پوشش بیمه ای به ارزش روز بوده و در زمان وجود نوسانات شدید در قیمت و یا در میزان موجودی، نیاز به افزایش و یا کاهش آن از طریق صدور الحاقیه نباشد.

۲ - ۱۶ - ۳ - بیمه نامه آتش سوزی با شرایط جایگزینی و بازسازی

کاربرد این نوع بیمه نامه در زمانی توصیه می شود که ارزش واحدهای صنعتی و تجاری و یا صنفی به دلیل اعمال ضریب استهلاک در اسناد حسابداری مستهلک شده است و به مقدار پنجاه درصد و یا بیشتر کاهش یافته است. در صورتی که جایگزینی و یا بازسازی همین واحدهای مستهلک شده به دلیل شرایط خاص اقتصادی جامعه به چندین برابر افزایش یافته است و در زمان انجام صدور بیمه نامه آتش سوزی بیمه گر توافق می کند که بیمه گذار کلیه تاسیسات و دارایی خود را مجدداً و به ارزش روز ارزیابی کند و آنها را با قیمت های جدید تحت پوشش بیمه نامه آتش سوزی قرار دهد و در این حالت چنانچه اموال مورد بیمه به علت بروز یکی از خطرات تحت پوشش بیمه نامه تلف شده و یا خسارت ببیند، بیمه گر در زمان برآورد و پرداخت خسارت نسبت به تعمیر و بازسازی ساختمان و ماشین آلات آسیب دیده به شرط جایگزینی آن اقدام لازم را انجام خواهد داد و خسارت تعمیر یا تعویض موارد آسیب دیده به قیمت روز حادثه پرداخت می گردد.

۲ - ۱۷ - خسارت و هزینه های غیر قابل تامین

بیمه نامه آتش سوزی مانند سایر بیمه نامه ها، دارای استثنائاتی است که چنانچه منشا و مبدا خطر یکی از این استثنائات باشد بیمه گر تعهدی در جبران خسارت ندارد. بعضی از این خطرات که به عنوان استثنائات ذکر شده اند با توافق بین بیمه گر و بیمه گذار و پرداخت حق بیمه اضافی مربوطه می تواند تحت پوشش بیمه ای قرار گیرد. خطرات استثناء شده عبارتند از:

۱ - خسارات ناشی از جنگ، جنگ داخلی، شورش، آشوب، بلوا، قیام، انقلاب، کودتا، اغتشاشات داخلی و یا اقدامات احتیاطی و انتظامی.

۲ - خسارت ناشی از زلزله، ریزش زمین، سیل، آتشفشان، طغیان آب رودخانه و بلایای آسمانی.

۳ - خسارات ناشی از انفجار مواد منفجره (دینامیت، تی ان تی و باروت).

۴ - خسارات ناشی از انفجار اتمی، اشعه رادیواکتیویته.

۵ - خسارات وارد به مسکوکات، پول، اوراق بهادار، فلزات قیمتی، جواهرات و سنگهای گرانبها.

۶ - خسارات وارد به اسناد، نسخ خطی، جمع آوری مجدد اطلاعات و یا تنظیم دفاتر بازرگانی.

۷ - در پوشش ترکیدگی لوله های آب که یکی از خطرات تبعی بیمه نامه آتش سوزی می باشد، خسارت وارده به خود لوله تحت پوشش نمی باشد و معمولا خسارت و ضایعات ناشی از ترکیدن لوله های آب بر اساس ضوابط و استثنائات تعیین شده با اعمال فرانشیز قابل پرداخت می باشد.

۸ - خسارت وارده به موتورها و ماشین های برقی در نتیجه اتفاقاتی که در داخل موتورها و ماشینهای مذکور به وقوع بپیوندد مانند اتصالات و اثرات ناشی از جریان برق، پاره شدن عایق، جرقه زدن، بار زیاد. لکن خساراتی که در نتیجه اتفاقات مذکور در سایر قسمت های مورد بیمه بروز نماید تحت پوشش خواهد بود.

۹ - خسارت وارده به مورد بیمه در محدوده آتش کنترل شده تحت پوشش این بیمه نامه نخواهد بود.

۲-۱۸- اصول اساسی بیمه در بیمه های اموال

تمامی قراردادهای و روابط حقوقی از اصول و ضوابط خاصی پیروی می کنند اما بر قراردادهای بیمه ضوابط متفاوتی حاکم است و هر یک از دو طرف قرارداد (اعم از بیمه گر و بیمه گذار) ملزم به ایفای تعهداتی هستند. در ادامه، اصول حاکم بر قراردادهای بیمه شرح داده می شود.

اصل حد اعلائی حسن نیت

اصل حسن نیت، اصلی اخلاقی است که وارد حقوق بیمه شده و به صورت یک قاعده حقوقی در آمده است. حسن نیت اصلی دو جانبه بوده که رعایت آن از طرف بیمه گر (ارائه کلیه اطلاعاتی که بیمه گر را قادر به ارزیابی و تعیین حق بیمه و یا تصمیم گیری در مورد رد یا قبول ریسک می نماید) و بیمه گذار (تعیین نرخ حق بیمه متناسب با خطر، تنظیم متن بیمه نامه، شرایط قرارداد و حدود تعهدات بیمه گر به طور واضح و شفاف به نحوی که منافع قانونی و عادلانه بیمه گذار به بهترین نحوه حفظ گردد) الزامی می باشد.

اصل نفع بیمه پذیر یا نفع بیمه‌ای

نفع بیمه‌پذیر به معنی آن است که ارتباط بیمه‌گذار با اموال مورد بیمه به موجب قانون قابل تشخیص است و بیمه‌گذار با وارد شدن خسارت به مورد بیمه بر اثر تحقق خطر موضوع بیمه دچار زیان مالی شود. در واقع، نفع بیمه‌پذیر بیمه‌گذار است که بیمه می‌شود. هر کس که در مورد حفظ و مراقبت شیئی ذی‌نفع باشد می‌تواند آن را بیمه کند، زیرا علاقه‌مند است خطر بیمه شده بروز نکند.

اصل جبران خسارت یا غرامت

این اصل در بیمه‌های غیر زندگی و درمان حاکم بوده و به موجب آن بیمه نباید منشاء سود و ایجاد منفعت برای بیمه‌گذار شود.

اصل جانشینی

در بیمه‌های اموال ممکن است مواردی پیش آید که خسارت وارده بر اثر تقصیر اشخاص دیگری به غیر از بیمه‌گذار به وجود آید. در این صورت برای بیمه‌گر این امکان وجود دارد که به منظور دریافت خسارت به مقصر حادثه رجوع نماید.

اصل تعدد بیمه

تعدد بیمه یعنی برای یک شی چند قرارداد بیمه وجود داشته باشد و جمع مبالغ بیمه شده از ارزش واقعی شی بیمه شده تجاوز نکند.

اصل داوری

هرگونه اختلاف بین بیمه‌گر و بیمه‌گذار علی‌الخصوص از نظر فنی، ترجیحاً در مرحله نخست از طریق توافق و سازش انجام می‌گیرد.

اصل علت نزدیک

بیمه‌گذار که در اندیشه دریافت خسارت از بیمه‌گر است باید نشان دهد که بین وقوع حادثه و خسارت وارد شده رابطه علت و معلولی نزدیک و مستقیم وجود دارد.

اصل اتکائی

از اصول اولیه بیمه در کلیه رشته‌ها این است که ریسک بیمه شده تا جایی که ممکن است در سطح وسیعی پخش شود.

۲-۱۹- نحوه تعیین نرخ و محاسبه حق بیمه

حق بیمه مابه‌ازای تعهدات بیمه‌گر در مقابل بیمه‌گذار محسوب می‌گردد که از طرف بیمه‌گذار به شرکت بیمه پرداخت می‌شود که با در نظر گرفتن خطر مورد بیمه براساس سرمایه بیمه شده (درهزار یا درصد) محاسبه می‌گردد. سرمایه بیمه‌شده نمایانگر حداکثر تعهد بیمه‌گر است. برای محاسبه نرخ حق بیمه به نوع ریسک، نوع ساختمان، نوع کاربری و تصرف، سوابق خسارتی گذشته و ... توجه می‌شود.

برای تعیین نرخ برخی از ریسک‌ها، شرکت بیمه از کارشناس بازدید اولیه خود می‌خواهد که از ریسک پیشنهادی بازدید به عمل آورده و گزارش تهیه نماید. پس از بازدید و تهیه گزارش، اداره صدور بیمه آتش‌سوزی با در نظر گرفتن اطلاعات موجود در گزارش بازدید اولیه، نسبت به تعیین نرخ ریسک پیشنهادی، تصمیم‌گیری می‌نماید. در هر طبقه ریسک، عوامل خاصی بیشتر در میزان نرخ تاثیر دارند. به عنوان مثال در تعیین نرخ انبار، نحوه قفسه‌بندی، نحوه انبار کردن کالا، میزان فاصله و رعایت ظرفیت انبار بیشتر مورد نظر است و کارخانجات صنعتی تعداد ماشین‌آلاتی که در هر سالن به تولید اشتغال دارند؛ ممکن است مهم تلقی شود. در مورد ساختمان، میزان ریسک‌پذیری از بیرون ساختمان از عوامل مهم تلقی می‌شود. در شهرهای کوچک و قدیمی که ساختمان‌ها بیشتر کهنه بوده و معابر اطراف آنها و تردد در آنها به دشواری انجام می‌گیرد؛ نرخ بیمه آتش‌سوزی بالاتر از نرخ بیمه ساختمان‌هایی که در شهرهای بزرگ و در معابر وسیع که به سهولت امکان امدادسانی به آنها وجود دارد، می‌باشد. ساختمان‌های چند طبقه صنعتی معمولاً دارای نرخ بالاتر از ساختمان‌های یک طبقه می‌باشند (صادقی، ۱۳۸۷).

در این بخش نحوه محاسبه حق بیمه بیمه‌نامه و الحاقی‌های با مدت بیش از یک سال و یا تغییرات در مدت و یا سرمایه و پوشش و خطرات بیمه‌نامه‌های با مدت کمتر از یک سال می‌باشد که در این بخش بیان می‌گردد:

- در صورتی که مدت بیمه‌نامه چندسال باشد حق بیمه از فرمول زیر محاسبه می‌گردد:

$$\text{تعداد سال بیمه شده} * (۱۰۰۰ / \text{نرخ حق بیمه}) * \text{سرمایه بیمه شده} = \text{حق بیمه}$$

- در صورتی که مدت بیمه‌نامه بیش از یکسال و به روز بیان شده باشد و قابل تبدیل به سال کامل نباشد در این حالت حق بیمه از فرمول زیر محاسبه می‌گردد:

$$(۳۶۵ / \text{تعداد روزهای بیمه شده}) * (۱۰۰۰ / \text{نرخ حق بیمه}) * \text{سرمایه بیمه شده} = \text{حق بیمه}$$

-در صورتی که مدت بیمه‌نامه بیش از یک سال و ضریبی از ماه کامل باشد حق بیمه از فرمول زیر محاسبه می‌گردد:

$$(۱۲/تعداد ماه‌های بیمه شده) * (۱۰۰۰/نرخ حق بیمه) * سرمایه بیمه شده = حق بیمه$$

-در صورتی که بیمه‌نامه صادره برای مدت یک سال باشد و در طول اعتبار بیمه‌نامه تقاضای فسخ آن مطرح گردد، فسخ بیمه‌نامه توسط الحاقی انجام می‌شود و جهت محاسبه حق بیمه برگشتی ابتدا حق بیمه مدت استفاده شده از بیمه‌نامه، طبق تعرفه کوتاه‌مدت محاسبه گردیده و سپس حق بیمه محاسبه شده از حق بیمه بیمه‌نامه کسر و مابقی به عنوان حق بیمه برگشتی منظور می‌گردد.

قابل ذکر است در صورتی که در موضوع فوق در طول مدت بیمه نامه، الحاقی یا الحاقیه‌های مبنی بر افزایش یا کاهش حق بیمه به هر دلیلی (کاهش نرخ، کاهش سرمایه، افزایش نرخ، افزایش سرمایه، افزایش پوشش‌های بیمه‌ای و ...) صادر شده باشد، حق بیمه نهایی در آخرین الحاقی صادره تحت عنوان حق بیمه بیمه نامه، ملاک محاسبه حق بیمه برگشتی به شرح فوق قرار می‌گیرد.

-در صورتی که مدت بیمه نامه صادره بیش از یک سال باشد و بیمه گذار تقاضای فسخ آن را نماید، دو حالت در نظر گرفته می‌شود:

* چنانچه مدت استفاده شده از بیمه نامه یک سال یا بیشتر باشد، محاسبه حق بیمه برگشتی به صورت روزشمار خواهد بود.

* چنانچه مدت استفاده شده از بیمه نامه کمتر از یک سال باشد، در اینصورت ابتدا حق بیمه یک ساله محاسبه و سپس با استفاده از تعرفه کوتاه‌مدت، حق بیمه مدت استفاده شده تعیین می‌گردد و مابه‌التفاوت حق بیمه استفاده شده (طبق تعرفه کوتاه‌مدت) از حق بیمه بیمه‌نامه صادره به عنوان حق بیمه برگشتی طی الحاقی برگشت داده می‌شود.

-در صورتی که بیمه نامه به مدت کمتر از یک سال و حق بیمه طبق تعرفه کوتاه‌مدت محاسبه شده باشد و بیمه گذار تقاضای افزایش مدت یا افزایش سرمایه یا تقاضای خطرات اضافی و سایر پوشش‌های اضافی را بنماید، حق بیمه اضافی قابل محاسبه خواهد بود و به عنوان مثال در افزایش مدت بیمه داریم:

چنانچه مدت نهایی اعتبار بیمه نامه با توجه به تقاضای بیمه گذار کمتر از یک سال گردد آنگاه حق بیمه کل براساس مدت نهایی و تعرفه کوتاه‌مدت، محاسبه و مابه‌التفاوت آن از حق بیمه اولیه طی الحاقی به عنوان حق بیمه اضافی منظور می‌گردد (پارسا، ۱۳۹۲).

۲-۲۰-۲- بررسی آمار بیمه آتش‌سوزی در سال ۱۳۸۰

۲-۲۰-۱- حق بیمه صادره

در سال ۱۳۸۰ حق بیمه‌های صادره در رشته آتش‌سوزی ۵۶۳/۸ میلیارد ریال بوده که در مقایسه با سال قبل ۲۵/۲ درصد افزایش داشته است و ۹/۸ درصد از مجموع حق بیمه‌های صنعت بیمه را تشکیل می‌دهد. از لحاظ نقش شرکت‌های بیمه در تولید حق بیمه آتش‌سوزی، بیمه ایران با ۵۶/۹ درصد سهم، بیش از نیمی از بازار این رشته را در اختیار دارد. به دنبال آن، شرکت‌های بیمه آسیا، البرز و دانا به ترتیب با ۲۶/۷، ۱۰/۶ و ۵/۵ درصد سهم قرار دارند. شرکت بیمه صادرات و سرمایه‌گذاری در سومین سال فعالیت خود در این رشته بیش از سه برابر سال قبل حق بیمه تولید کرده و با ۱/۷ میلیارد ریال حق بیمه فقط ۰/۳ درصد از حق بیمه‌های این رشته را در اختیار دارد. در مقایسه با سال قبل حدود ۲/۹ واحد از سهم شرکت بیمه ایران از حق بیمه‌های دریافتی رشته آتش‌سوزی کاسته شده و به همین میزان بر سهم شرکت‌های بیمه آسیا، البرز و دانا افزوده شده است.

در سال ۱۳۸۰ سهم شرکت بیمه دانا از حق بیمه‌های صادره رشته آتش‌سوزی به بالاترین مقدار خود طی پنج سال منتهی به آن رسیده است. در حالیکه سهم شرکت‌های بیمه ایران، آسیا و البرز از حق بیمه‌های صادره رشته آتش‌سوزی طی پنج سال منتهی به آن در نوسان بوده است. فعالیت شرکت بیمه صادرات و سرمایه‌گذاری نیز در این رشته روند صعودی داشته است.

از لحاظ رشد حق بیمه صادره، شرکت‌های بیمه آسیا، البرز، دانا و صادرات و سرمایه‌گذاری به ترتیب با ۳۶/۵، ۲۵/۸، ۳۶/۳ و ۲۲۲/۵ درصد، رشدی بیش از رشد بازار این رشته (۲۵/۲) درصد دارند. رشد حق بیمه‌های آتش‌سوزی در شرکت بیمه ایران برابر ۱۹/۱ درصد است.

۲-۲۰-۲- خسارت پرداختی

در سال ۱۳۸۰ خسارت پرداختی رشته آتش‌سوزی در مقایسه با سال قبل ۲۴۳ درصد افزایش یافته و به ۱۰۸/۷ میلیارد ریال رسیده است. ۲/۹ درصد از مجموع خسارت‌های پرداختی صنعت بیمه مربوط به این رشته است که بسیار کمتر از سهم این رشته از حق بیمه‌های صنعت بیمه (۹/۸ درصد) است. سهم رشته آتش‌سوزی از حق بیمه‌های صادره بازار بیمه در پنج سال منتهی به آن به مراتب بیش از سهم این رشته از خسارت‌های پرداختی بازار بیمه بوده است. در این میان شرکت‌های بیمه ایران و آسیا به ترتیب ۵۷/۷ و ۲۹/۸ درصد در خسارت‌های پرداختی رشته آتش‌سوزی سهیم هستند و در مجموع ۸۷/۴ درصد از خسارت‌های پرداختی رشته آتش‌سوزی را برعهده دارند. سهم شرکت بیمه

آسیا از خسارت‌های پرداختی رشته آتش‌سوزی (۲۹/۸ درصد) بیشتر از سهم آن از حق بیمه های دریافتی (۲۶/۷ درصد) این رشته است. سهم شرکت‌های بیمه ایران و دانا از خسارت‌های پرداختی این رشته به ترتیب برابر ۵۷/۷ و ۶/۰ درصد است که اندکی بیشتر از سهم شرکت‌های مذکور از حق بیمه های دریافتی (۵۶/۹ و ۵/۵ درصد) است. در مقابل سهم شرکت بیمه البرز از خسارت‌های پرداختی این رشته (۶/۶ درصد) به مراتب کمتر از سهم آن از حق بیمه‌های دریافتی (۱۰/۶ درصد) است. در این سال رشد چشمگیر خسارت‌های پرداختی شرکت‌های بیمه ایران، آسیا و البرز و به ویژه دانا در رشته آتش‌سوزی، باعث افزایش مجموع خسارت پرداختی این رشته (۴۳/۲ درصد) شده است.

در سال ۱۳۸۰ شرکت بیمه دانا در رشته آتش‌سوزی حدود ۵ برابر سال قبل خسارت پرداخت کرده است که این امر باعث افزایش سهم این شرکت از ۱/۷ درصد به ۶/۰ درصد خسارت‌های پرداختی بازار بیمه در این رشته شده است.

شرکت بیمه صادرات و سرمایه‌گذاری در سومین سال فعالیت خود در این رشته ۲۵ میلیون ریال خسارت پرداخت کرده است.

در سال ۱۳۸۰ سهم رشته آتش‌سوزی از حق بیمه های دریافتی و خسارت‌های پرداختی بازار بیمه به طور همزمان کاهش یافته است. از این جهت، شرکت بیمه ایران وضعیتی مشابه بازار بیمه داشته است. بدین ترتیب که با کاهش ۲/۹ واحد سهم از حق بیمه‌های دریافتی رشته آتش‌سوزی در شرکت بیمه ایران سهم این شرکت از خسارت‌های پرداختی رشته آتش‌سوزی نیز ۲ واحد کاهش یافته است. در مقابل سهم شرکت‌های بیمه البرز و صادرات و سرمایه‌گذاری از حق بیمه‌های صادره خسارت‌های پرداختی بازار بیمه در مقایسه با سال قبل اندکی افزایش یافته است. این وضعیت در شرکت بیمه دانا نیز برقرار است، با این تفاوت که این شرکت افزون بر ۲/۵ برابر سال قبل در این رشته خسارت پرداخت کرده است. و سهم آن از ۱/۷ درصد خسارت‌های پرداختی این رشته در سال قبل به ۹ درصد رسیده است. در شرکت بیمه آسیا تغییرات سهم از حق بیمه‌های دریافتی رشته آتش‌سوزی (۲/۲ واحد)، سهم شرکت مذکور از خسارت‌های پرداختی رشته آتش‌سوزی (۲/۷) کاهش یافته است.

۲-۲۰-۳- ضریب خسارت

در سال ۱۳۸۰ ضریب خسارت رشته آتش‌سوزی ۲۶/۱ درصد بوده است که در مقایسه با سال قبل ۸/۱ واحد افزایش یافته است. علت این افزایش، رشد زیادتر خسارت‌های پرداختی این رشته (۴۳/۲ درصد) در مقایسه با رشد حق بیمه‌های صادره آن (۲۵/۲ درصد) است.

ضریب خسارت رشته آتش‌سوزی برخلاف سال‌های قبل که روند نزولی داشته در این سال افزایش یافته است. در سال ۱۳۸۰ ضریب خسارت شرکت‌های بیمه آسیا، البرز و دانا حدود ۲ برابر سال قبل است. شرکت بیمه ایران کمترین ضریب خسارت این رشته را در بین شرکت‌های بیمه دارد (۲۰/۱ درصد). ضریب خسارت بیمه صادرات و سرمایه‌گذاری در سومین سال فعالیت در رشته آتش‌سوزی ۵۲/۳ درصد است. این ضریب در شرکت بیمه آسیا با ۲۱۸ واحد افزایش به ۴۰/۱ درصد رسیده است.

شرکت بیمه ایران با در اختیار داشتن بیش از نیمی از حق بیمه صادره و خسارت پرداختی رشته آتش‌سوزی، ضریب خسارتی (در حدود ۶/۱ واحد) کمتر از ضریب خسارت بازار این رشته دارد. به طور کلی ضریب خسارت تمام شرکت‌های بیمه در سال ۱۳۸۰ در مقایسه با سال قبل افزایش یافته و بیشترین افزایش مربوط به شرکت بیمه صادرات و سرمایه‌گذاری با ۴۹ واحد تغییر است.

۲-۲۰-۴- تعداد بیمه نامه

در سال ۱۳۸۰ یک میلیون و ۲۸۸ هزار و ۳۸ فقره بیمه نامه در رشته آتش‌سوزی صادر شده است که در مقایسه با سال قبل ۱۱/۹ درصد افزایش داشته است و ۱۴/۴ درصد از بیمه نامه‌های صادره صنعت بیمه را تشکیل می‌دهد. این رشد بیشتر به شرکت بیمه ایران مربوط می‌شود که با وجود ۱۰/۸ درصد رشد بیشترین تعداد بیمه نامه‌های صادره رشته آتش‌سوزی را در اختیار دارد (۸۲/۶ درصد). سهم بیمه نامه‌های صادره رشته آتش‌سوزی در شرکت‌های بیمه آسیا، البرز و دانا به ترتیب ۸/۹، ۵/۰ و ۳/۴ درصد است.

در این سال تعداد بیمه نامه‌های صادره شرکت بیمه صادرات و سرمایه‌گذاری در سومین سال فعالیت در این رشته با ۲۵/۵ درصد رشد در مقایسه با سال قبل به ۱۱۸۳ فقره رسیده است.

۲-۲۰-۵- تعداد خسارت

تعداد خسارت‌های پرداختی بیمه آتش‌سوزی در سال ۱۳۸۰ برابر ۱۰ هزار و ۸۴ فقره بوده است که با ۲۴/۶ درصد رشد در مقایسه با سال قبل، فقط ۰/۵ درصد از تعداد خسارت‌های صنعت بیمه را تشکیل می‌دهد.

شرکت بیمه ایران با ۶۷/۳ درصد سهم از تعداد خسارت‌های پرداختی رشته آتش‌سوزی مانند سهم از تعداد بیمه‌نامه‌ای این رشته در مکان اول قرار دارد. به دنبال آن شرکت‌های بیمه آسیا و البرز به ترتیب با ۲۴/۴ و ۴/۹ درصد سهم قرار دارند. در این سال با وجود ۱۳۵/۴ درصد رشد در تعداد خسارت‌های پرداختی شرکت بیمه دانا، این شرکت با ۳۳۹ فقره خسارت فقط ۳/۴ درصد از تعداد

خسارت‌های این رشته را پرداخت کرده است. تعداد خسارت‌های پرداختی رشته آتش سوزی در شرکت‌های بیمه ایران و آسیا به ترتیب با ۲۱/۲ و ۲۴/۸ درصد رشد برابر ۶۸۷۱ و ۲۴۵۸ فقره است. این رقم در شرکت بیمه البرز در مقایسه با سال قبل ۳۰/۳ درصد رشد داشته و ۴۹۵ فقره است.

در این سال رشد تعداد بیمه‌نامه‌های این رشته (۱۱/۹ درصد) کمتر از رشد تعداد خسارت‌های آن (۲۴/۶ درصد) است. این رشته با ۱۴/۴ درصد سهم از بیمه‌نامه‌های صنعت بیمه، فقط در ۰/۵ درصد از خسارت‌های بازار سهام است.

شرکت بیمه صادرات و سرمایه‌گذاری در سومین سال فعالیت خود در رشته آتش‌سوزی با ۱۱ فقره خسارت مواجه شده است.

۲-۲۱- بررسی آمار بیمه آتش‌سوزی در سال ۱۳۸۵

۲-۲۱-۱- حق بیمه صادره

در سال ۱۳۸۵ حق بیمه‌های صادره در رشته آتش‌سوزی ۱۷۸۷/۲ میلیارد ریال بوده که در مقایسه با سال قبل ۲۱/۹ درصد افزایش داشته است و ۷ درصد از مجموع حق بیمه‌های صنعت بیمه را تشکیل می‌دهد. از لحاظ نقش شرکتهای بیمه در تولید حق بیمه آتش‌سوزی، بیمه ایران با ۵۷/۷ درصد سهم، بیش از نیمی از بازار این رشته را در اختیار دارد. به دنبال آن، شرکت‌های بیمه آسیا، البرز، بخش خصوصی و دانا به ترتیب با ۹/۹، ۴/۱۹ و ۷/۹ و ۴/۹ درصد سهم قرار دارند. شرکت بیمه صادرات و سرمایه‌گذاری پس از هشت سال فعالیت در این رشته ۱/۵ میلیارد ریال حق بیمه تولید کرده و فقط ۰/۲ درصد از حق بیمه‌های این رشته را در اختیار دارد. در این سال سهم بخش خصوصی صنعت بیمه در رشته آتش‌سوزی ۷/۴ درصد است که ۵/۴ درصد آن متعلق به شرکت بیمه پارسیان است. سایر شرکت‌های بیمه خصوصی سهمی بین ۰/۰۶ تا ۰/۵ درصد را به خود اختصاص داده‌اند. در مقایسه با سال قبل ۱۰/۵ واحد از سهم شرکت‌های بیمه آسیا و دانا و صادرات و سرمایه‌گذاری کاسته شده و به همین میزان به سهم شرکت‌های بیمه ایران، البرز و بخش خصوصی افزوده شده است.

در سال ۱۳۸۵ سهم شرکت بیمه آسیا از حق بیمه‌های صادره رشته آتش‌سوزی به پایین‌ترین مقدار خود طی پنج سال منتهی به آن رسیده است. سهم شرکت بیمه دانا در این رشته برخلاف روند افزایشی سال‌های پیش با کاهش روبه‌رو شده است. سهم سایر شرکت‌های بیمه از حق بیمه‌های صادره رشته آتش‌سوزی طی پنج سال اخیر در نوسان بوده است.

از لحاظ رشد حق بیمه صادره، شرکت‌های بیمه ایران و البرز به ترتیب با ۲۶/۷ و ۳۵/۴ درصد، رشدی بیش از رشد بازار این رشته (۲۱/۷ درصد) دارند. در حالی که رشد حق بیمه آتش‌سوزی در شرکت بیمه صادرات و سرمایه‌گذاری ۱۳ درصد و پایین‌تر از نرخ رشد بازار این رشته است. در این میان حق بیمه‌های رشته آتش‌سوزی در شرکت‌های بیمه آسیا و دانا به ترتیب ۱۶/۸ و ۲/۵ درصد کاهش مواجه شده است. بخش خصوصی بازار بیمه نیز حق بیمه‌های صادره خود را در این رشته از ۱۵۷/۴ میلیون ریال در سال قبل به ۶۶/۴ میلیارد ریال رسانده است.

۲-۲۱-۲- خسارت پرداختی

در سال ۱۳۸۵ خسارت پرداختی رشته آتش‌سوزی در مقایسه با سال قبل ۱۵/۲ درصد افزایش به ۳۳۰/۷ میلیارد ریال رسیده است. ۲/۸ درصد از مجموع خسارت‌های پرداختی بیمه مربوط به این رشته است که بسیار کمتر از سهم این رشته از حق بیمه‌های بازار (۷ درصد) است. سهم رشته آتش‌سوزی از حق بیمه‌های صادره بازار بیمه در سال‌های اخیر به مراتب بیشتر از سهم این رشته از خسارت‌های پرداختی بازار بیمه بوده است. در این میان، شرکت‌های بیمه ایران و آسیا به ترتیب ۵۴/۶ و ۲۶/۱ درصد در خسارت‌های پرداختی رشته آتش‌سوزی سهیم هستند و در مجموع ۸۰/۷ درصد از خسارت‌های پرداختی رشته آتش‌سوزی را در این دو شرکت پرداخت کرده‌اند. سهم شرکت‌های بیمه آسیا، البرز و دانا از خسارت‌های پرداختی رشته آتش‌سوزی بیشتر سهم آنها از حق بیمه‌های دریافتی این رشته است. در مقابل سهم شرکت‌های بیمه ایران، و صادرات و سرمایه‌گذاری از حق بیمه‌های صادره این رشته (به ترتیب ۵۷/۷ و ۰/۲ درصد) بیشتر از سهم شرکت‌های مذکور از خسارت‌های پرداختی (به ترتیب ۵۴/۶ و ۰/۰۴ درصد) است، مشابه این وضعیت در شرکت‌های بیمه خصوصی دیده می‌شود که در مجموع با ۷/۴ درصد سهم از حق بیمه‌های صادره فقط در ۰/۰۵ درصد از خسارت‌های پرداختی بازار این رشته سهم دارند.

در سال ۱۳۸۵، رشد چشمگیر خسارت‌های پرداختی شرکت‌های بیمه دانا و البرز (به ترتیب ۳/۳ و ۲/۹ برابر سال قبل) در آتش‌سوزی شایان توجه است. این امر باعث افزایش سهم این شرکت‌ها از ۲/۵ و ۴/۹ درصد به ۷ و ۱۲/۲ درصد خسارت‌های پرداختی بازار بیمه در این رشته شده است. در مقابل شرکت‌های بیمه آسیا و صادرات و سرمایه‌گذاری با کاهش ۴۰/۴ و ۸۱/۳ درصدی خسارت‌های پرداختی، سهم خود را از خسارت‌های پرداخت شده در این رشته در مجموع حدود ۲۴/۶ واحد کاهش داده و به ترتیب به ۱۲۶ و ۰/۰۴ درصد رسانده‌اند. به طور کلی ۲۴/۶ واحد از سهم این دو شرکت

کاسته شده و به همین میزان به سهم شرکت‌های بیمه ایران، البرز، دانا و بخش خصوصی افزوده شده است.

شرکت بیمه صادرات و سرمایه‌گذاری در هشتمین سال فعالیت خود در این رشته بیش از ۸۴ میلیون ریال خسارت پرداخت کرده که در مقایسه با سال گذشته ۸۱/۳ درصد کاهش نشان می‌دهد.

در این سال با شروع فعالیت شرکتهای خصوصی در بازار بیمه بیش از ۱۰۲ میلیون ریال از خسارت‌های رشته آتش‌سوزی را این شرکت‌ها پرداخت کرده‌اند.

در سال ۱۳۸۵ سهم آتش‌سوزی از حق بیمه‌های دریافتی بازار بیمه و نیز سهم آن از خسارت‌های پرداختی بازار بیمه کاهش یافته است (به ترتیب ۱ و ۰/۶ واحد). این وضعیت در شرکت‌های بیمه آسیا و صادرات و سرمایه‌گذاری نیز مشاهده می‌شود. در مقابل شرکت‌های بیمه ایران و البرز به طور همزمان سهم از حق بیمه‌های دریافتی و سهم از خسارت‌های پرداختی خود را افزایش داده‌اند.

در این میان شرکت بیمه دانا وضعیتی متفاوت با بازار بیمه داشته است. بدین ترتیب که با کاهش ۱/۲ واحد سهم از حق بیمه‌های دریافتی رشته آتش‌سوزی سهم آن از خسارت‌های پرداختی این رشته ۴/۶ واحد افزایش یافته است.

۲-۲۱-۳- ضریب خسارت

در سال ۱۳۸۵ ضریب خسارت رشته آتش‌سوزی ۱۸/۵۰ درصد بوده که در مقایسه با سال قبل ۰/۸ واحد کاهش یافته است. علت این کاهش، رشد کمتر خسارت‌های پرداختی این رشته (۱۵/۲ درصد) در مقایسه با رشد حق بیمه‌های صادره آن (۲۱/۹ درصد) است.

ضریب خسارت رشته آتش‌سوزی برخلاف روند صعودی سالهای قبل در این سال با کاهش روبرو شده است. در بین شرکت‌های بیمه، شرکت بیمه البرز بالاترین ضریب خسارت را دارد که با ۲۴/۲ واحد افزایش در مقایسه با سال قبل به ۵۹/۳ درصد رسیده است. در مقابل شرکت بیمه آسیا با ضریب خسارتی معادل ۲۱/۱ درصد (۸/۱ واحد کمتر از ضریب خسارت بازار این رشته) قرار دارد که در مقایسه با سال گذشته حدود ۲۸/۶ واحد کاهش نشان می‌دهد در این میان ضریب خسارت شرکت بیمه صادرات و سرمایه‌گذاری در سال ۱۳۸۵ حدود ۱/۲ درصد بوده و بسیار کمتر از ضریب خسارت بازار رشته آتش‌سوزی است. ضریب خسارت شرکت‌های بیمه ایران و دانا نیز هر کدام به ترتیب با ۹/۱ و ۱۲/۷ واحد افزایش در مقایسه با سال قبل ۲۹/۷ و ۳۰/۷ درصد است. ضریب خسارت شرکت‌های بیمه دولتی به جز شرکت‌های بیمه آسیا و صادرات و سرمایه‌گذاری از ضریب خسارت بازار رشته

آتش‌سوزی (۲۹/۲ درصد) بیشتر است. در بین شرکت‌های بیمه خصوصی، شرکت بیمه توسعه با ۴۸/۴ درصد بالاترین رقم ضریب خسارت رشته آتش‌سوزی را دارد. پس از آن شرکت‌های بیمه امید، کارآفرین و پارسیان به ترتیب با ۶/۱، ۱/۲، ۰/۸ درصد ضریب خسارت قرار دارند.

۲-۲۱-۴- تعداد بیمه نامه

در سال ۱۳۸۵، ۲ میلیون و ۳۶ هزار و ۵۷۵ بیمه نامه در رشته آتش‌سوزی صادر شده که در مقایسه با سال قبل ۶/۸ درصد کاهش داشته است و ۱۴/۶ درصد از بیمه نامه‌های صادره صنعت بیمه را تشکیل می‌دهد. این کاهش بیشتر به شرکت‌های بیمه ایران مربوط می‌شود که با ۲۱/۱ درصد کاهش بیشترین تعداد بیمه‌نامه‌های صادره رشته آتش‌سوزی را در اختیار دارد (۸۳/۴ درصد). سهم بیمه نامه‌های صادره رشته آتش‌سوزی در شرکت‌های بیمه البرز، آسیا، دانا و صادرات و سرمایه‌گذاری به ترتیب ۹/۸، ۵/۶، ۳/۵ و ۰/۰۷ درصد است. این در حالی است که شرکت‌های بیمه خصوصی در مجموع ۰/۴ درصد از بیمه‌نامه‌های صادره رشته آتش‌سوزی را به خود اختصاص داده‌اند.

تعداد بیمه‌نامه‌های صادره شرکت بیمه صادرات و سرمایه‌گذاری در هشتمین سال فعالیت در این رشته با ۱۸/۱ درصد کاهش در مقایسه با سال قبل به ۱۴۹۶ فقره رسیده است که فقط ۰/۰۷ درصد از بازار این رشته را تشکیل می‌دهد.

۲-۲۱-۵- تعداد خسارت

تعداد خسارت‌های پرداختی بیمه آتش‌سوزی در سال ۱۳۸۵ برابر ۱۷ هزار و ۲۵۸ فقره بوده است که با ۱۴/۴ درصد رشد در مقایسه با سال قبل، فقط ۰/۷ درصد از تعداد خسارت‌های پرداختی صنعت بیمه را شامل می‌شود.

شرکت بیمه ایران با ۷۱/۵ درصد سهم از تعداد خسارت‌های پرداختی رشته آتش‌سوزی همچون سهم از تعداد بیمه نامه‌های این رشته در مکان اول قرار دارد. به دنبال آن شرکت‌های بیمه آسیا، البرز و دانا به ترتیب با ۱۷/۳، ۶/۵ و ۴/۵ درصد سهم قرار دارند. در این سال شرکت بیمه صادرات و سرمایه‌گذاری با ۲۰ مورد خسارت فقط ۰/۱۳ درصد از تعداد خسارت‌های این رشته را پرداخت کرده است. تعداد خسارت‌های پرداختی آتش‌سوزی در این شرکت مانند تعداد بیمه نامه‌های صادره آن با کاهش مواجه شده است. شرکت‌های بیمه خصوصی نیز در این سال فقط ۷ مورد خسارت پرداخت کرده است. تعداد خسارت‌های پرداختی رشته آتش‌سوزی در شرکت‌های بیمه ایران و آسیا، به ترتیب با ۱۵/۵ درصد افزایش و ۷/۴ درصد کاهش برابر ۱۱۳۳۷ و ۲۷۴۰ مورد است.

این رقم در شرکت‌های بیمه البرز و دانا در مقایسه با سال قبل ۷۷/۱ و ۵۱/۳ درصدی رشد داشته و به ترتیب ۱۰۳۴ و ۷۱۱ مورد است.

در سال ۱۳۸۵ تعداد بیمه‌نامه‌های رشته آتش‌سوزی ۶/۸ درصد کاهش داشته در حالی که تعداد خسارت‌های آن ۱۴/۴ درصد افزایش یافته است. این رشته با ۱۴/۶ درصد سهم از بیمه‌نامه‌های صنعت بیمه، فقط در ۰/۷ درصد از تعداد خسارت‌های پرداختی بازار سهم است.

۲-۲۲- بررسی آمار بیمه آتش‌سوزی در سال ۱۳۹۰

۲-۲۲-۱- حق بیمه صادره

در سال ۱۳۹۰ حق بیمه‌های صادره در رشته آتش‌سوزی ۴۰۸۳/۳ میلیارد ریال بوده که در مقایسه با سال قبل ۲۱/۸۱ درصد نرخ رشد آن بوده و ۴/۷۵ درصد از مجموع حق بیمه‌های صنعت را تشکیل می‌دهد. از لحاظ نقش شرکت‌های بیمه در تولید حق بیمه آتش‌سوزی، بیمه ایران با ۴۴/۱۰ درصد سهم، که حق بیمه صادره این شرکت برابر با ۸۷۸ میلیارد ریال است که با نرخ رشد ۴/۳۷ نسبت به سال قبل، بیشترین سهم را در این بازار در اختیار دارد. بعد از این شرکت، شرکت‌های بیمه آسیا، البرز به ترتیب با ۱۹/۲۷، ۸/۰۲ درصد سهم قرار دارند.

نرخ رشد حق بیمه صادره در رشته آتش‌سوزی، در کل صنعت برابر ۲۱/۸۱ می‌باشد که در شرکت‌های بیمه، شرکت بیمه ایران، آسیا، البرز به ترتیب این نرخ رشد برابر با ۴/۳۷، ۸۶/۵۴، ۱۸/۹۵ می‌باشد. همچنین شرکت بیمه کوثر و شرکت بیمه میهن با نرخ رشد ۳۰۶۱/۳۸ و ۱۸۱/۷۹ بیشترین نرخ رشد رو دارا هستند. کمترین نرخ رشد نیز متعلق به شرکت بیمه حافظ بوده که برابر با ۴۹/۹۳- درصد است.

۲-۲۲-۲- خسارت پرداختی

در سال ۱۳۹۰ خسارت پرداختی رشته آتش‌سوزی در مقایسه با سال قبل ۱۳/۳۲ درصد افزایش به ۹۴۵/۶ میلیارد ریال رسیده است. ۱/۷۶ درصد از مجموع خسارت‌های پرداختی بیمه مربوط به این رشته است.

شرکت‌های بیمه ایران، آسیا، البرز و پاسارگاد به ترتیب با ۴۹/۰۲، ۱۱/۸۵، ۱۰/۰۵، ۹/۶۷ درصد در خسارت‌های پرداختی رشته آتش‌سوزی سهم هستند و در مجموع این چهار شرکت بیمه ۸۰/۵۹ درصد از خسارت‌های پرداختی رشته آتش‌سوزی را پرداخت کرده‌اند.

در سال ۱۳۹۰، رشد خسارت‌های پرداختی شرکت‌های بیمه، ایران و پاسارگاد به ترتیب نرخ رشد ۱۰/۷۳ و ۴۹۱/۱۹ در رشته آتش‌سوزی قابل توجه بوده است، بخصوص در شرکت بیمه پاسارگاد که از ۱۵/۵ میلیارد ریال به ۹۱/۵ میلیارد ریال رسیده، که نرخ رشد افزایشی چشمگیری داشته است. اما شرکت‌های بیمه آسیا و البرز با نرخ رشد منفی هر کدام به ترتیب ۱۷/۹۹- و ۷/۰۴- درصد کاهش یافته‌اند. خسارت پرداختی در شرکت بیمه آسیا از ۱۳۶/۷ میلیارد ریال به ۱۱۲/۱ میلیارد ریال کاهش یافت و همچنین شرکت بیمه البرز نیز از ۱۰۲/۳ به ۹۵/۱ میلیارد ریال کاهش یافته است.

۲-۲۲-۳- ضریب خسارت

در سال ۱۳۹۰ ضریب خسارت رشته آتش‌سوزی ۲۹/۲ درصد بوده که درمقایسه با سال قبل که ۲۷/۶۸ درصد بوده ۱/۵۲ واحد افزایش یافته است.

در بین شرکت‌های بیمه، شرکت بیمه دانا بالاترین ضریب خسارت را دارد که با ۶/۶۷- واحد کاهشی در مقایسه با سال قبل به ۴۷/۶۰ درصد رسیده است. ضریب خسارت شرکت بیمه ایران ۲۴/۷۸ درصد است که نسبت به سال قبل ۳/۴۵- واحد کاهش نشان می‌دهد. ضریب خسارت شرکت‌های بیمه آسیا و البرز نیز هر کدام با ۱۴/۸۲- و ۴/۱۱- واحد کاهش در مقایسه با سال ۱۳۸۹، ۱۹/۷۹ و ۳۰/۴۵ درصد است.

ضریب خسارت شرکت‌های بیمه دولتی به جز شرکت بیمه آسیا و بیمه ایران از ضریب خسارت بازار رشته آتش‌سوزی که ۲۹/۲ درصد بوده، بیشتر است. در بین شرکت‌های بیمه خصوصی، شرکت بیمه توسعه با ۱۳۲/۵۲ درصد تغییر واحد بالاترین رقم ضریب خسارت رشته آتش‌سوزی را دارد. پس از آن شرکت‌های بیمه رازی، کارآفرین، پارس‌یان، معلم به ترتیب با ۸۹، ۵۹/۱۷، ۲۸/۵۶، ۶/۵۷ تغییر واحد افزایش در ضریب خسارت قرار دارند.

۲-۲۲-۴- تعداد بیمه نامه

در سال ۱۳۹۰، ۲ میلیون و ۱۰۳ هزار و ۵۶۸ فقره بیمه نامه در رشته آتش‌سوزی صادر شده که در مقایسه با سال ۱۳۸۹، ۰/۷۶ درصد افزایش داشته است و ۵/۹۶ درصد از بیمه نامه‌های صادره صنعت بیمه را تشکیل می‌دهد. شرکت بیمه ایران با ۵۱/۵۹ درصد بیش از نیمی از بازار تعداد بیمه نامه‌های صادره رشته آتش‌سوزی را در اختیار دارد.

۲-۲۲-۵- تعداد خسارت

تعداد خسارت‌های پرداختی بیمه آتش‌سوزی در سال ۱۳۹۰ برابر با ۲۶ هزار و ۹۵۱ فقره بوده است که ۰/۱۸۶ درصد رشد داشته است و ۵/۹۶ درصد از تعداد خسارت‌های پرداختی صنعت بیمه را شامل می‌شود. شرکت بیمه ایران با ۵۰/۶۹ درصد سهم از تعداد خسارت‌های پرداختی رشته آتش‌سوزی همچون سهم از تعداد بیمه‌نامه‌های این رشته در مکان اول شرکت‌های بیمه قرار دارد.

۲-۲۳- بررسی آمار بیمه آتش‌سوزی در سال ۱۳۹۲

۲-۲۳-۱- حق بیمه صادره

در سال ۱۳۹۲ حق بیمه‌های صادره در رشته آتش‌سوزی ۵۸۷۸/۸ میلیارد ریال بوده که در مقایسه با سال قبل ۵۲/۷ درصد افزایش داشته است و ۹/۵ درصد از مجموع حق بیمه‌های صنعت بیمه را تشکیل می‌دهد. از لحاظ نقش شرکتهای بیمه در تولید حق بیمه آتش‌سوزی، بیمه ایران با ۵۴/۴ درصد سهم، بیش از نیمی از بازار این رشته را در اختیار دارد. به دنبال آن، شرکت‌های بیمه آسیا، البرز و دانا به ترتیب با ۴/۷، ۱۰/۲۷ و ۷/۴ درصد سهم قرار دارند. شرکت بیمه صادرات و سرمایه‌گذاری در چهارمین سال فعالیت خود در این رشته ۱/۴ میلیارد ریال حق بیمه تولید کرده و فقط ۰/۱۲ درصد از حق بیمه‌های این رشته را در اختیار دارد. در مقایسه با سال قبل حدود ۲/۹ واحد به سهم شرکت‌های بیمه آسیا و دانا در حق بیمه‌های دریافتی رشته آتش‌سوزی افزوده شده و به همین میزان از سهم شرکت‌های بیمه ایران، البرز و صادرات و سرمایه‌گذاری کاسته شده است.

در سال ۱۳۹۲ سهم شرکت‌های بیمه آسیا و دانا از حق بیمه‌های صادره رشته آتش‌سوزی به بالاترین مقدار خود طی پنج سال منتهی به آن رسیده است. این وضعیت در شرکت بیمه البرز معکوس است و سهم این شرکت با کاهش اندکی در مقایسه با سال قبل به پایین‌ترین میزان خود طی پنج سال منتهی به آن رسیده است. سهم شرکت بیمه ایران از حق بیمه‌های صادره رشته آتش‌سوزی طی پنج سال اخیر در نوسان بوده است. فعالیت شرکت بیمه صادرات و سرمایه‌گذاری در این رشته برخلاف روند سال‌های پیش نزولی داشته است.

از لحاظ رشد حق بیمه صادره، شرکت‌های بیمه دانا و آسیا به ترتیب با ۱۰۵/۲ و ۵۸/۵ درصد، رشدی بیش از رشد بازار این رشته (۵۲/۷ درصد) دارند. رشد حق بیمه آتش‌سوزی در شرکت‌های بیمه ایران و البرز به ترتیب ۴۵/۸ و ۴۹/۹ درصد است.

۲-۲۳-۲- خسارت پرداختی

در سال ۱۳۹۲ خسارت پرداختی رشته آتش‌سوزی در مقایسه با سال قبل ۷۳/۸ درصد افزایش به ۲۴۵۷/۴ میلیارد ریال رسیده است. ۳/۴ درصد از مجموع خسارت‌های پرداختی صنعت مربوط به این رشته است که بسیار کمتر از سهم این رشته از حق بیمه‌های بازار (۹/۵ درصد) است. سهم رشته آتش‌سوزی از حق بیمه‌های صادره بازار بیمه در پنج سال اخیر به مراتب از سهم این رشته از خسارت‌های پرداختی بازار بیمه بوده است. در این میان، شرکت‌های بیمه آسیا و ایران به ترتیب ۵۱/۱ و ۴۱/۵ درصد در خسارت‌های پرداختی رشته آتش‌سوزی را بر عهده دارند. سهم شرکت‌های بیمه آسیا و صادرات و سرمایه‌گذاری از خسارت‌های پرداختی رشته آتش‌سوزی بیشتر از سهم آنها از حق بیمه‌های دریافتی این رشته است. در مقابل سهم شرکت‌های بیمه ایران، البرز و دانا از خسارت‌های پرداختی این رشته (به ترتیب ۸/۵، ۴/۴۱ و ۲/۴ درصد) است. در این سال رشد چشمگیر خسارت‌های پرداختی شرکت بیمه آسیا (۱۹۸/۱ درصد) در رشته آتش‌سوزی، باعث افزایش در مجموع خسارت پرداختی بازار این رشته (۷۳/۸ درصد) شده است.

در سال ۱۳۹۲، شرکت بیمه آسیا در رشته آتش‌سوزی حدود سه برابر سال قبل خسارت پرداخت کرده است که این امر باعث افزایش سهم این شرکت از ۲۹/۸ درصد به ۵۱/۱ درصد خسارت‌های پرداختی بازار بیمه در این رشته شده است. در مقابل شرکت بیمه دانا با کاهش ۲۹/۴ درصدی خسارت‌های پرداختی سهم خود را از خسارت‌های پرداخت شده در این رشته حدود ۳/۵ واحد کاهش داده و به ۲/۴ درصد رسانده است.

شرکت بیمه صادرات و سرمایه‌گذاری در چهارمین سال فعالیت خود در این رشته حدود ۰/۴ میلیارد ریال خسارت پرداخت کرده که در مقایسه با سال گذشته حدود ۱۸ برابر شده است.

در سال ۱۳۹۲ سهم رشته آتش‌سوزی از حق بیمه‌های دریافتی بازار بیمه کاهش یافته و در مقابل، سهم آن از خسارت‌های پرداختی بازار بیمه افزایش یافته است. در این میان شرکت‌های بیمه ایران و البرز وضعیتی متفاوت را بازار بیمه داشته‌اند.

بدین ترتیب که با کاهش ۲/۶ و ۰/۲ واحد سهم از حق بیمه‌های دریافتی رشته آتش‌سوزی، سهم آنها از خسارت‌های پرداختی این رشته نیز به ترتیب ۱۶/۲ و ۱/۸ واحد کاهش یافته است. در مقابل، سهم شرکت بیمه آسیا از حق بیمه‌های صادره و خسارت‌های پرداختی بازار بیمه در مقایسه با سال قبل افزایش یافته است. در شرکت بیمه دانا با وجود ۱/۹ واحد افزایش سهم از حق بیمه بازار، ۳/۵ واحد کاهش سهم از خسارت این رشته مشاهده می‌شود. این وضعیت در شرکت بیمه صادرات و سرمایه گذاری معکوس است. این شرکت در ۰/۱۶ از حق بیمه‌های صادره و ۰/۲۴ از خسارت‌های پرداختی بازار بیمه سهم است.

۲-۲۳-۳- ضریب خسارت

در سال ۱۳۹۲ ضریب خسارت رشته آتش‌سوزی ۴۱/۸ درصد بوده که در مقایسه با سال قبل ۱/۱ واحد افزایش یافته است. علت این افزایش، رشد زیادتر خسارت‌های پرداختی این رشته (۷۳/۸ درصد) در مقایسه با رشد حق بیمه‌های صادره آن (۵۲/۷ درصد) است.

ضریب خسارت رشته آتش‌سوزی همانند سال قبل روند صعودی داشته است. در بین شرکت‌های بیمه، شرکت بیمه دانا پایین‌ترین ضریب خسارت را دارد که با ۱۴/۷ واحد کاهش در مقایسه با سال قبل به ۱۴/۱ درصد رسیده است. بیشترین مقدار ضریب خسارت متعلق به شرکت بیمه آسیاست که با واحد افزایش رقم ۴۷/۱ درصد را نشان می‌دهد.

در سال ۱۳۹۲ شرکت بیمه ایران ضریب خسارتی معادل ۱۹ درصد (۳۸ واحد کمتر از ضریب خسارت بازار این رشته) دارد که در مقایسه با سال گذشته حدود ۱/۱ واحد کاهش داشته است. این در حالی است که ضریب خسارت شرکت بیمه البرز در سال ۱۳۹۲ در مقایسه با سال قبل ۴/۹ واحد افزایش داشته و به ۲۸ درصد رسیده است.

۲-۲۳-۴- تعداد بیمه نامه

در سال ۱۳۹۲، دو میلیون و ۳۳۱ هزار و ۷۶ فقره بیمه نامه در رشته آتش‌سوزی صادر شده که در مقایسه با سال قبل ۸۱/۲ درصد افزایش داشته است و ۲۰/۴ درصد از بیمه‌نامه‌های صادره صنعت بیمه را تشکیل می‌دهد. این افزایش بیشتر به شرکت بیمه ایران مربوط می‌شود که با ۴۹ درصد رشد، بیشترین تعداد بیمه‌نامه‌های صادره رشته آتش‌سوزی در اختیار دارد (۸۸/۵ درصد). سهم بیمه نامه‌های صادره رشته آتش‌سوزی در شرکت‌های بیمه آسیا، البرز و دانا به ترتیب ۵/۴، ۳/۴ و ۲/۷ درصد است.

در این سال، تعداد بیمه‌نامه‌های صادره شرکت بیمه صادرات و سرمایه‌گذاری در چهارمین سال فعالیت در این رشته، با ۵۴/۴ درصد رشد در مقایسه با سال قبل به ۱۸۲۶ فقره رسیده است که فقط ۰/۰۸ درصد از بازار این رشته را تشکیل می‌دهد.

۲-۲۳-۵- تعداد خسارت

تعداد خسارت‌های پرداختی بیمه آتش‌سوزی در سال ۱۳۹۲ برابر ۳۲ هزار و ۳۸۰ فقره بوده است که با ۳۷/۴ درصد رشد در مقایسه با سال قبل، فقط ۰/۷ درصد از تعداد خسارت‌های صنعت بیمه را شامل می‌شود.

شرکت بیمه ایران با ۷۰/۹ درصد سهم از تعداد خسارت‌های پرداختی رشته آتش‌سوزی، همچون سهم از تعداد بیمه‌نامه‌های این رشته در مکان اول قرار دارد. به دنبال، شرکت‌های بیمه آسیا، البرز و دانا به ترتیب با ۲/۴، ۴/۲۱ و ۳/۴ درصد سهم قرار دارند. در این سال با وجود ۹۰/۹ درصد رشد در تعداد خسارت‌های پرداختی شرکت بیمه صادرات و سرمایه‌گذاری این شرکت با پرداخت ۲۱ مورد خسارت، فقط ۱۵۰ درصد از تعداد خسارتهای این رشته را پرداخت کرده است. تعداد خسارت‌های پرداختی رشته آتش‌سوزی در شرکت‌های بیمه ایران و آسیا، به ترتیب با ۴۴/۸ و ۲۰/۴ درصد رشد، برابر ۹۸۱۸ و ۲۹۵۹ فقره است. این رقم در شرکت‌های بیمه البرز و دانا در مقایسه با سال قبل ۱۸ و ۳۸/۶ درصد رشد داشته و به ترتیب ۵۸۴ و ۴۷۰ فقره است.

در سال ۱۳۹۲ رشد تعداد بیمه‌های این رشته (۸۱/۲ درصد) بیشتر از رشد تعداد خسارت‌های آن (۳۷/۴ درصد) است. رشته آتش‌سوزی با ۲۰/۴ درصد سهم از بیمه نامه‌های صنعت بیمه، فقط در ۰/۷ درصد از تعداد خسارت‌های پرداختی بازار سهم است.

۲-۲۴- تورم و علل آن

تورم پدیده‌ای پیچیده و دارای ابعاد گوناگون است. در تعریفی ساده، متداول و مورد قبول اغلب اقتصاددانان تورم وضعیتی است که سطح عمومی قیمت‌ها به طور مداوم و به مرور زمان افزایش می‌یابد، بنابراین عنصر زمان و استمرار افزایش سطح عمومی قیمت‌ها در تعریف تورم اهمیت بسیاری دارد.

نکته قابل توجه در خصوص تورم آن است که با وجود تعریفی مشخص در این خصوص تورم، دیدگاه واحدی در رابطه با علل ایجاد تورم وجود ندارد. برخی اقتصاددانان رشد بی‌رویه حجم پول، گروهی دیگر اضافه تقاضا در بازار کالا، برخی فشار هزینه و افزایش قیمت نهاده‌های تولیدی و در نهایت عده‌ای دیگر عوامل ساختاری و تنگناهای موجود در بخش‌های مختلف وضعیت بخش‌های کشاورزی و تجارت خارجی را منشا اصلی تورم می‌دانند. ضمن اینکه در زمان‌های مختلف نیز ممکن است نقش و سهم عوامل برشمرده در تورم متفاوت باشد.

به طور کلی، مازاد تقاضای کل نسبت به عرضه موجب افزایش سطح عمومی قیمت‌ها می‌گردد، اما تورم به افزایش سطح عمومی قیمت‌ها تنها در صورتی که مداوم و خودافزا باشد اطلاق می‌گردد. برخی اقتصاددانان معتقدند هزینه‌هایی که تورم بر جامعه تحمیل می‌کند بسیار جدی‌تر از هزینه‌های ناشی از کند شدن رشد اقتصادی است. تورم بالا و بی‌ثباتی موجب اختلال در نظام تخصیص قیمت‌ها بر هم خوردن توزیع درآمد در جامعه می‌گردد. از سوی دیگر، بی‌ثباتی تورم نه تنها موجب خدشه دار شدن اعتبار سیاستگذاران کلان اقتصادی به ویژه بانک مرکزی می‌شود، بلکه تداوم آن می‌تواند موارد حاد بی‌ثباتی سیاسی کشور را نیز موجب گردد.

مجموعه عوامل مذکور این واقعیت را منعکس می‌نمایند که اولاً تورم پدیده‌ای نامطلوب است که می‌تواند در بلندمدت صدمات جدی بر پیکره اقتصاد وارد نماید، ثانیاً تورم معلول بسیاری از عوامل ساختاری در اقتصاد است که شناسایی و مبارزه با آن را دشوار می‌سازد. به علاوه، از آنجا که تورم و رشد اقتصادی در کوتاه‌مدت همسو حرکت می‌کنند مبارزه با تورم ممکن است در کوتاه‌مدت زیان‌هایی

مانند کند شدن فرایند نرخ رشد اقتصادی را در پی داشته باشد، اما در میان مدت و بلندمدت کنترل تورم و موجب بهبود رشد اقتصادی و افزایش اشتغال خواهد شد.

اقتصاد ایران طی سال‌های متعددی در معرض نرخ تورم بالا بوده است، اما علیرغم کاهش نسبی تورم در سال‌های منتهی به ۱۳۸۹ پس از اجرای برنامه هدفمندسازی یارانه‌ها و نیز گسترش بی‌سابقه تحریم‌های بین‌المللی بر بخش‌های مختلف اقتصاد ایران، کمبود منابع ارزی ناشی از اعمال محدودیت‌های مالی و مبادلاتی اعمال شده بر کشور و رشد قابل ملاحظه نرخ ارز و تبع آن افزایش هزینه تمام شده تولید در کشور نرخ تورم مجدداً افزایش یافته است.

۲-۲۵- مروری بر نظریه‌های تورم

نظریه‌های تورم درصدد تبیین علل و ماهیت تورم برمی‌آیند و هر یک علل خاصی را در ایجاد تورم دخیل می‌دانند. به طور کلی، نظریه‌های ارائه شده در زمینه تورم را به شرح زیر طبقه‌بندی نمود:

نظریه تورم جاذبه تقاضا بروز تورم را به دلیل افزایش تقاضای کل می‌داند. افزایش تقاضا می‌تواند ناشی از موارد ذیل باشد: افزایش مصرف و سرمایه‌گذاری مستقل، سیاست مالی انبساطی، سیاست پولی انبساطی، کاهش تقاضای مستقل پول، افزایش صادرات و کاهش واردات. مکتب پولی و تورم: طرفداران مکتب پولی معتقدند که تورم پدیده‌ای پولی است و رشد نقدینگی عامل اصلی بروز آن است، به گونه‌ای که در بلندمدت پول خنثی است، بنابراین حجم پول به عنوان یک متغیر عمده اقتصاد کلان و نیز یکی از ابزارهای اصلی سیاست‌های دولت است که برای مهار تورم بکار گرفته می‌شود. در نظریه تورمی ناشی از فشار هزینه برخلاف مکتب پولی و مکتب کینز که فزونی تقاضای کل نسبت به عرضه کل در شرایط اشتغال کامل را منشأ تورم می‌دانند، عدم تعادل‌های بخش عرضه اقتصاد و به ویژه افزایش هزینه تولید و انتقال منحنی عرضه کل دلیل اصلی افزایش قیمت‌ها قلمداد می‌شود. انتظارات تورمی: آفتالیون^{۱۰} با انتقاد از تئوری مقداری پول، تأثیر متغیرهای روانی را بر نرخ تورم مطرح ساخت. وی معتقد بود که علاوه بر حجم پول، متغیرهای انتظارات در مورد قیمت‌ها و عوامل اجتماعی و سیاسی نیز بر نرخ تورم موثر هستند. وی متذکر شد که هرگاه صاحبان درآمد، افزایش قیمت‌ها را در آینده پیش‌بینی نمایند پول‌های خود را به سرعت به کالا تبدیل می‌نمایند و با افزایش تقاضای فعلی کالاها و خدمات باعث افزایش قیمت آنها در زمان حال می‌گردند. نظریه تورم ساختاری: به طور کلی

¹⁰. Aftalion

می‌توان گفت تورم ساختاری به معنای آن است که به دلیل وضعیت مربوطه به ساختارهای نامتوازن اقتصادی، سیاسی، حکومتی، فرهنگی و مواردی از این قبیل تورم بروز می‌نماید و تداوم می‌یابد.

نقدینگی

در ادبیات اقتصادی رشد حجم پول یکی از دلایل اصلی بروز تورم محسوب می‌شود. پول‌گرایان تورم را پدیده‌ای کاملاً پولی تلقی می‌نمایند. بررسی‌هایی که در ایران صورت گرفته است نیز ارتباط قوی بین رشد نقدینگی و نرخ تورم را نشان می‌دهد. افزایش نقدینگی دو منشأ اصلی دارد که عبارتند از ضریب فزاینده و پایه پولی. پایه پولی از سه بخش اصلی شامل دارایی‌های خارجی، بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی و خالص بدهی دولت به بانک مرکزی تشکیل گردیده است.

نوسان‌های نرخ ارز: تا سال ۱۳۸۹ بازار ارز کشور تقریباً به مدت یک دهه از دو ویژگی برخوردار بود، یکی استقرار نظام یکسان ارزی در قالب نظام ارزی شناور مدیریت شده و دیگری ثبات نسبی نرخ ارز به رغم رشد نقدینگی نسبتاً بالا. اما در پی تحریم‌های اقتصادی از مهرماه ۱۳۸۹ با افزایش نرخ ارز در بازار آزاد نظام یکسان ارزی دچار اختلال گردید. در سال ۱۳۹۰ افزایش نرخ برابری ارزهای خارجی در بازار تهران با فراز و نشیب‌هایی تداوم یافت و تا پایان سال افزایش بیش از ۷۰ درصدی را طی یک سال ثبت کرد. بیشترین افزایش نرخ ارز در این سال در دی‌ماه ایجاد شد. بانک مرکزی نرخ ارز رسمی را برای برقراری مجدد نظام یکسان حدود ۲۰ درصد افزایش داد و به ۱۲۲۶۰ ریال رساند، اما در دستیابی به نظام یکسان ارزی موفق نگردید.

در واقع، افزایش نرخ ارز از یک سو موجب افزایش هزینه تمام شده تولید و از سوی دیگر موجب کاهش توان رقابتی آنها می‌شود. از سوی دیگر، به دلیل واردات بسیاری از کالاهای مصرفی و اساسی در کشور از مواد غذایی گرفته تا لوازم خانگی و ... افزایش نرخ ارز موجب گرانت‌تر شدن کالاهای مذکور گردیده است.

در اوضاع کنونی اقتصاد جهانی، اثر تورم به‌حدی است که همه عوامل اقتصادی را متأثر می‌سازد و هرگونه بررسی در مسائل اقتصادی بدون در نظر گرفتن آثار تورم ناقص است. تورم عمده‌ای در معاملات بیمه‌ای برجای می‌گذارد.

۲-۲۶- اثر تورم در حق بیمه

در ظاهر امر به‌نظر می‌رسد که تورم نباید در حق بیمه مشکلی ایجاد کند. زیرا بر اثر تورم ارزش موضوع بیمه افزایش می‌یابد و بالتبع حق بیمه نیز که بر اساس سرمایه بیمه‌شده تعیین می‌گردد، خود

به خود بالا می‌رود و تکافوی خسارت را هر قدر هم که متأثر از تورم باشد خواهد کرد. در صورتی که مسئله به این سادگی نیست زیرا:

اولاً، در بعضی از بیمه‌ها رابطه بین سرمایه بیمه و حق بیمه وجود ندارد، مثل بیمه اتومبیل که در آن ممکن است حق بیمه بر مبنای قدرت موتور یا تعداد صندلی‌های آن تعیین شود. یا بیمه محصولات کشاورزی که حق بیمه بر مبنای سطح زیرکشت تعیین می‌گردد.

ثانیاً، بین زمان وصول حق بیمه و وقوع خسارت همیشه فاصله‌ای وجود دارد که تورم در این فاصله ممکن است به حدی باشد که زیان هنگفتی برای بیمه‌گر به وجود آورد.

۲-۲۷- اثر تورم در عملیات اتکائی

در معاملات بیمه اتکائی، تورم مسائل پیچیده‌تری به وجود می‌آورد که در زیر به آن اشاره می‌شود:

۱. از آنجا که بیمه‌گر اتکائی سهمی از معامله بیمه را قبول می‌کند، هرگونه اثری که تورم بر رابطه بین بیمه‌گذار و بیمه‌گر واگذارنده بگذارد، خود به خود به نسبت سهم بیمه‌گر اتکائی برای او هم تأثیر خواهد گذاشت. برای مثال، اگر به علت تورم، خسارت بیشتری پرداخت شود، بیمه‌گر اتکائی نیز تعهد بیشتری خواهد داشت یا اگر اعمال قاعده نسبی موجب تخفیف خسارت پرداختی شود، بیمه‌گر اتکائی هم از آن منتفع خواهد شد.

۲. حساب بین بیمه‌گر واگذارنده و بیمه‌گر اتکائی با فاصله زمانی زیادی تنظیم و تسویه می‌شود و حتی تسویه حساب بین آنها گهگاه پس از چندسال انجام می‌شود و طبیعی است که تورم حاصل در این مدت مثل هر معامله دیگری به زیان بستانکار که معمولاً بیمه‌گر اتکائی است تمام خواهد شد. البته در شرایط استثنائی که به علت ورود خسارت‌های زیاد بیمه‌گر اتکائی بدهکار شده باشد، تأخیر در تسویه حساب به نفع بیمه‌گر اتکائی خواهد بود. در رابطه بین دو بیمه‌گر، عامل دیگری نیز وجود دارد که با تورم ارتباط دارد و آن عامل تغییر نرخ برابری ارزها است که این، اثر بیشتری بر سود یا زیان یکی از طرفین دارد.

۳. در قراردادهای اتکائی مازاد خسارت که تعهد بیمه‌گر اتکائی خسارت‌های مازاد بر مبلغ معینی است، در شرایطی که نرخ ارز ثابت باشد مسئله‌ای پیش نخواهد آمد ولی در حالت تورمی، این رقم معین حتی ممکن است مشمول خسارت‌های کوچک هم بشود و بیمه‌گر اتکائی نیز متعهد گردد.

۲-۲۸- اثر تورم در خسارت

با افزایش قیمت‌ها، تعهدات بیمه‌گر سنگین‌تر می‌شود به‌ویژه در مواردی که رسیدگی و تصفیه یک پرونده خسارت، نیازمند زمانی طولانی است. گذشت زمان موجب بالارفتن رقم خسارت می‌شود و این به زیان بیمه‌گر است. بدین سبب در چنین حالتی بیمه‌گران علاقه‌مند هستند که رقم خسارت را هرچه زودتر معین سازند. البته پس از تعیین این رقم، تأخیر در پرداخت آن، زیانی به بیمه‌گر نمی‌رساند، بلکه در صورت تأخیر در پرداخت خسارت می‌توانند وجه آن را سرمایه‌گذاری کنند و از درآمد و همچنین از افزایش قیمت ناشی از تورم بهره‌مند شوند. اثر تورم در خسارت مسائل فرانشیز، حداکثر خسارت و قاعده نسبی را به‌وجود می‌آورد.

۲-۲۹- فرانشیز^{۱۱}

در بسیاری از انواع بیمه از جمله بیمه اتومبیل، رقمی به‌عنوان فرانشیز معین می‌شود؛ با این توضیح که خسارت تا رقم فرانشیز را خود بیمه‌گذار تحمل و مازاد آن را بیمه‌گر پرداخت می‌کند. با افزایش قیمت، از اهمیت رقم فرانشیز کاسته می‌شود.

۲-۳۰- حداکثر خسارت

در بعضی از بیمه‌نامه‌ها تعهد بیمه‌گر به مبلغ معینی محدود می‌شود. برای مثال، اگر مجموع ارزش دارائی‌ها در یک واحد صنعتی یک میلیارد ریال باشد، بیمه‌گر و بیمه‌گذار توافق می‌کنند که حداکثر خسارت قابل پرداخت در یک حادثه ششصد میلیون ریال باشد. چون فواصل موجود بین قسمت‌های مختلف واحد صنعتی امکان سوختن تمام مجموعه‌ها را در آتش‌سوزی منتفی کرده است و حد اعلا خسارت ممکن همان ششصد میلیون ریال است. البته بدین ترتیب، میزان حق بیمه کاهش می‌یابد. اما در یک دوره تورمی شدید ممکن است خسارت ناشی از حریق به‌علت افزایش سریع قیمت ماشین‌آلات از حداکثر رقم پیش‌بینی شده تجاوز کند و قسمتی از خسارت وارد به بیمه‌گذار جبران نشود.

۲-۳۱- قاعده نسبی

به‌موجب شرایط بیمه‌نامه، بیمه‌گذار در صورتی پوشش بیمه‌ای کامل به‌دست می‌آورد که قیمت موضوع بیمه را به‌میزان واقعی اعلام کرده باشد. اگر ساختمان صد میلیون ریال ارزش دارد و به مبلغ هفتاد میلیون ریال بیمه شده باشد، هر خسارتی که پیش‌آید (اعم از کلی و جزئی) فقط ۷۰ درصد آن جبران‌پذیر است، یعنی به‌نسبت مبلغ بیمه‌شده به ارزش واقعی مال. معمولاً بیمه‌گذار توجه دارد که

^{۱۱} . Franchise

قیمت موضوع بیمه را صحیح و دقیق اعلام کند تا بیمه کامل به دست آورد اما تورم موجب می شود که در طی مدت بیمه ارزش موضوع بیمه افزایش یابد در حالی که مبلغ بیمه شده ثابت است. بنابراین ممکن است مالی که در ابتداء به قیمت واقعی بیمه شده در زمان وقوع خسارت، بیمه کامل نداشته باشد. برای مثال، ساختمانی که صد میلیون ریال ارزش دارد و به همین مبلغ هم بیمه شده، پس از مدتی ارزش آن به ۱۵۰ میلیون برسد. در این صورت فقط به نسبت ۱۰۰/۱۵۰ بیمه دارد و هر خسارتی که پیش آید به همین نسبت جبران می شود. به این روش اصطلاحاً قاعده نسبی سرمایه می گویند. این امر موجب نارضایتی بیمه گذار و اختلاف های شدید بین بیمه گذار و بیمه گر می شود. به همین سبب، راه هایی برای مقابله با آن اندیشیده اند که یکی از این راه ها، متغیر ساختن مبلغ بیمه بر اساس تغییرات شاخص قیمت ها، نرخ تورم بر اساس برآوردهای بانک مرکزی، شاخص افزایش دستمزدها و جز آن است. در بعضی از بیمه ها، از روش موضوع بیمه به عنوان عامل تعیین حق بیمه استفاده نمی شود.

۲-۳۲- پیشینه تحقیق

بازار بیمه در کشورهای پیشرفته و توسعه یافته جهان به علت بین المللی شدن دامنه فعالیت بیمه، گسترش پیدا کرده و به تبع آن بازار بیمه آتش سوزی در این کشورها نیز رشد قابل توجهی داشته است. در زمینه ی عوامل موثر بر تقاضای بیمه مطالعات گوناگونی در داخل و در خارج از کشور انجام شده است که بعضی از آنها راهنمای این تحقیق قرار گرفته است.

۲-۳۳- پیشینه داخلی

صمد حکمتی فرید و همکاران (۱۳۹۴) پژوهشی تحت عنوان بررسی عوامل موثر بر تقاضای بیمه آتش سوزی در ایران انجام داده اند. امروزه بیمه آتش سوزی به عنوان یکی از شاخه های بیمه اموال اهمیت گسترده ای پیدا کرده و به عنوان یکی از ابزارهای مهم و اساسی بازارهای مالی، نقش به سزایی در کاهش ریسک و تأمین امنیت مالی و ذهنی خانوارها و بنگاهها برعهده دارد. با توجه به گسترش تقاضای این بیمه و اهمیت موضوع، این مطالعه به بررسی عوامل موثر بر تقاضای بیمه آتش سوزی در طی سال های ۱۳۵۴ تا ۱۳۸۹ پرداخته است. در این بررسی روش خودتوضیحی یا وقفه های توزیعی (ARDL) برای بررسی رابطه میان متغیرها به کار گرفته شده است.

شرایط و محیط اقتصادی بر صنعت تأثیر به سزایی دارد. لذا در این تحقیق تلاش شده تا تأثیر چند عامل اقتصادی بر تقاضای بیمه آتش سوزی در ایران در بازه زمانی سال های ۱۳۸۹ - ۱۳۵۴ با استفاده از مدل پویای خودرگرسیون با وقفه های توزیعی و سازوکار تصحیح خطا، و روابط بلندمدت و کوتاه مدت

آزمون شد. براساس نتایج به دست آمده، لگاریتم نرخ باسوادی، لگاریتم درآمد سرانه ملی و لگاریتم خسارت پرداختی سرانه واقعی رابطه مثبت و معنی داری با تقاضای بیمه آتش سوزی دارد.

همچنین نتایج تخمین بلندمدت نشان می دهد تمام متغیرها اثر معناداری بر تقاضای بیمه آتش سوزی دارند و ضریب جمله تصحیح خطا نیز نشان می دهد در هر دوره ۰/۳۴ درصد از عدم تعادل کوتاه مدت برای رسیدن به تعادل بلندمدت تعدیل می شود.

رضا فتحی (۱۳۹۴) عوامل موثر در وقوع آتش سوزی عمدی را بررسی کرده است. آتش سوزی عمدی یکی از جرایم مهم است؛ لیکن به لحاظ امحاء مدارک و ادله اثبات جرم، سوءاستفاده از خلاءهای قانونی، فساد مالی، دریافت خسارت واهی از شرکت های بیمه، عدم آشنایی کامل افسران تحقیق و غیره سبب مغفول ماندن این جرم مهم از رسیدگی و پیگیری ویژه همچون سایر جرایم جنایی و مهم گردیده است به همین لحاظ سالانه مبالغ هنگفتی عاید مرتکبین این حوزه از جرم می شود حال آنکه به صورت عواید اقتصادی و کسب مال، و خواه فرار از مجازات جنایی و مخفی نمودن اقدامات مجرمانه، یا به آتش کشیدن صحنه جرم باشد و یا هر اقدام دیگر. بر این اساس در این مقاله با بررسی های به عمل آمده و نیازسنجی در واحدهای مبارزه با حریق عمدی، ضرورت تجهیز به علوم مرتبط از جمله فیزیک و شیمی تجزیه در کشف علمی حریق و از طرف دیگر آشنایی و توانایی به فنون و تکنیک تحقیق و بررسی از علل و عوامل مهم در وقوع حریق عمدی بیان گردیده و تشریح شده است.

غدير مهدوی و فاطمه نصیری (۱۳۹۰) بررسی مبانی آکچوئرال نرخ گذاری بیمه آتش سوزی، رهیافتی جدید برای نرخ گذاری بیمه آتش سوزی کشور ارائه دادند. عوامل زیادی بر ریسک های موجود در هر یک از رشته های بیمه اثر می گذارند که به منظور تعیین حق بیمه باید به طور پیوسته ارزیابی شوند. در این مقاله، دو روش متداول نرخ گذاری بیمه آتش سوزی، روش ضریب خسارت و روش حق بیمه خالص، برای محاسبه متوسط حق بیمه بررسی شده است. روش محاسبه اجزای معادله اساسی بیمه شامل خسارت، هزینه ها و حق بیمه از طریق داده های گذشته برای دوره جاری و همچنین پیش بینی این مقادیر انجام می گیرد. آنها با انجام شبیه سازی دریافتند که از میان دو روش معرفی شده، روش حق بیمه خالص، روش مناسب تری برای محاسبه نرخ های بیمه آتش سوزی براساس شرایط حاکم بر بازار این بیمه در کشور است. نتایج تحقیق نشان داد که کمبودهای بسیاری در سیستم جمع آوری داده های مربوط به حق بیمه ها، خسارات، هزینه ها و غیره در روش تعیین حق بیمه خالص وجود دارد که برای رفع کاستی های موجود در جمع آوری داده در کشور راه کارهای مناسب باید ارائه گردد.

مریم معینی (۱۳۸۵) تخمین تابع تقاضای بیمه درمان مکمل، مطالعه موردی: شرکت سهامی بیمه ایران را انجام داده است. در این پژوهش از داده‌های تابلویی (panel Data)^{۱۲} و الگوی اثرات تصادفی^{۱۳} جهت تجزیه و تحلیل عوامل موثر بر تقاضای بیمه‌های درمان مکمل و برآورد کشش درآمدی آن از طریق مطالعه موردی شرکت سهامی بیمه ایران در ۲۴ استان منتخب، استفاده شده است.

نتایج دو آزمون هاسمن^{۱۴} و ضریب لاگرانژ^{۱۵} به ترتیب، سازگار بودن تخمین‌های مبتنی بر الگوی اثرات تصادفی و وجود اثرات تصادفی را تایید می‌کند. طبق نتایج بدست آمده از برآورد تابع تقاضا براساس این الگو طی دوره ۱۳۸۰ - ۱۳۷۵، مهم‌ترین عوامل تعیین کننده تقاضای این بیمه‌نامه‌ها، درآمد سرانه، مخارج بهداشتی، انتظاری، نرخ تورم مورد انتظار می‌باشد.

کشش درآمدی تقاضا در دو حالت نقطه‌ای و میانگین دوره به ترتیب ۰/۰۷ درصد و ۰/۰۸ درصد برآورده شده است و نشان می‌دهد که بیمه درمان مکمل کشش درآمدی بسیار کمی دارد. به نظر می‌رسد که شرکت‌های بیمه از جمله شرکت سهامی بیمه ایران باید از طریق افزایش آگاهی، تبلیغات، آموزش، و متنوع کردن روش‌های فروش بیمه درمان و افزایش امکان دسترسی افراد به ارائه‌دهندگان خدمات بیمه‌ای، کشش درآمدی تقاضای بیمه درمان مکمل را افزایش می‌دهند. کشش مخارج بهداشتی انتظاری ۰/۲ درصد برآورد شده است که کم کشش بودن نسبت به تورم انتظاری ۱/۸ درصد محاسبه شده و بنابراین، با کشش بودن تقاضا نسبت به متغیر فوق را دلالت می‌کند. در کشور ما این متغیر نسبت به متغیرهای درآمد سرانه و مخاج بهداشتی انتظاری، بیشتر ریسک‌گریزی افراد جامعه را افزایش می‌دهد.

مجید رضایی (۱۳۸۴)، تقاضای بیمه آتش‌سوزی و عوامل موثر بر آن را بررسی کرده و سپس تابع تقاضای بیمه آتش‌سوزی در ایران با استفاده از تکنیک‌های اقتصادسنجی و بهره‌گیری از نرم‌افزار Eviews طی دوره زمانی ۸۰ - ۱۳۳۸ برآورد کرده است. این مطالعه نشان می‌دهد که مهم‌ترین عوامل تعیین کننده برای تقاضای بیمه آتش‌سوزی در ایران، درآمد، جمعیت و مقدار خسارت پرداختی است. متغیرهایی که برای نشان دادن تغییرات تقاضای بیمه آتش‌سوزی و عوامل موثر بر آن معرفی شدند به شرح زیر نام‌گذاری می‌شوند.

YP: حق بیمه‌های دریافتی توسط شرکت‌های بیمه در بخش آتش‌سوزی به قیمت ثابت سال ۱۳۶۹

P: نرخ حق بیمه آتش‌سوزی

¹². panel Data

¹³. Radom Effects Model

¹⁴. Hausman Test

¹⁵. Lagrange Multiplier Test

ZP: درآمد ملی به قیمت ثابت سال ۱۳۶۹ N: جمعیت

XP: خسارت‌های پرداختی توسط شرکت‌های بیمه در بخش آتش‌سوزی به قیمت ثابت سال ۱۳۶۹.

با توجه به متغیرهای فوق مدل تقاضای بیمه آتش‌سوزی به شکل زیر ارائه می‌گردد:

$$YP = f(P, ZP, N, XP)$$

و شکل خطی- لگاریتمی آن عبارت است از:

$$\text{Log}(YP) = B_0 + B_1 \text{Log}(P) + B_2 \text{Log}(ZP) + B_3 \text{Log}(N) + B_4 \text{Log}(XP) + U_i$$

همان طور که توضیح داده شده از آنجا که نرخ حق بیمه آتش‌سوزی (P) در طول دوره زمانی مربوطه ثابت بوده است، در نتیجه مقدار B_1 که همان کشش قیمتی است - قابل برآورد نیست به همین دلیل P را از الگو خارج نموده و الگوی نهایی به شکل زیر ارائه می‌شود:

$$\text{Log}(YP) = B_0 + B_1 \text{Log}(ZP) + B_2 \text{Log}(N) + B_3 \text{Log}(XP) + U_i$$

برآورد الگو: پس از بررسی پایایی و همگرایی در متغیرها و اطمینان از عدم وجود رگرسیون کاذب، برآورد الگو انجام شد. با برآورد الگوی فوق از روش OLS و با در نظر گرفتن $AP_L(1)$ به منظور رفع خودهمبستگی مرتبه اول خواهیم داشت:

$$\text{Log}(YP) = -4/87 + 0/43 \text{Log}(ZP) + 0/88 \text{Log}(N) + 0/13 \text{Log}(XP) + 0/8 AP_L(1)$$

$$t : (-3, 78)(2, 87)(2, 30)(3, 29)(7, 50)$$

$$R^2 = 0/97 \quad DW = 2/25 \quad F = 313/23$$

براساس نتایج به دست آمده، کشش تقاضای بیمه آتش‌سوزی به نسبت درآمد، جمعیت و خسارت پرداختی به ترتیب برابر ۰/۴۳، ۰/۸۸، ۰/۱۳، می‌باشد که بیانگر جهت و شدت اثر متغیرهای فوق بر تقاضای بیمه آتش‌سوزی است. در ضمن چون مقدار کشش درآمدی بین اعداد صفر و یک برآورد شده، بنابراین بیمه آتش‌سوزی در ایران کالایی ضروری است.

۲-۳۴- پیشینه خارجی

ژیانو جان شی^{۱۶} و همکاران (۲۰۱۴) نقش بیمه عمر در یک اقتصاد نوظهور: برای حفاظت از سرمایه، تخصیص دارایی‌ها و تعامل اجتماعی را بررسی کرده‌اند. در این تحقیق، شواهد میکرو اقتصادسنجی در عوامل تعیین کننده تقاضای بیمه عمر در چین، که بزرگترین بازار در حال ظهور در جهان است بررسی شده است. پروژه درآمد خانوار، مجموعه داده برای سال ۲۰۰۲ در تجزیه و تحلیل زمان بندی ایده آل است، به دلیل ماهیت کمتر توسعه یافته‌ی بازاری سرمایه و سیستم تامین اجتماعی در چین،

¹⁶. Xiaojan Shi

که مجموعه یک مرحله مناسب برای مطالعه رفتار تقاضا بیمه بازارهای نوظهور می باشد. نتایج نشان می دهد که انسان حفاظت از هر دو انگیزه سرمایه و انگیزه تخصیص دارایی در توضیح خرید بیمه زندگی مهم هستند. در چین در حال حاضر سه قاعده تجربی وجود دارد که عبارتند از: (۱) همبستگی مثبت بین بازده به سرمایه انسانی و بازده به پرتوی بازار کاهش تقاضا برای بیمه عمر؛ (۲) هر دو ثروت فعلی و آینده درآمد یک خانوار اعمال اثرات منحنی در تقاضا بیمه عمر؛ (۳) وسعت یک خانواده تعاملات اتصالات دارای اثرات قابل توجهی در تقاضا بیمه عمر.

کاولی و سیمون^{۱۷} (۲۰۰۵) ارتباط بین متغیرهای کلان اقتصادی و تقاضای انواع پوشش بیمه‌های درمان شامل بیمه‌های مبتنی بر درمان و... را برای افراد غیرسالمند آمریکایی و همچنین تقاضای این بیمه‌نامه‌ها توسط کارفرمایان را بررسی کردند. در این تحقیق فرض اولیه آن بود که وضعیت اقتصادی از طریق نرخ بیکاری و درآمد سرانه، پوشش بیمه‌ای را تحت تاثیر قرار می دهد. بنابراین متغیرهای اصلی شامل نرخ بیکاری و درآمد سرانه است.

در مرحله اول برای بررسی تقاضای خانوارها اثر این دو متغیر به پوشش بیمه‌ای مردان، زنان و کودکان به طور مجزا بررسی شد. داده‌های مورد استفاده ترکیبی از داده‌های سری زمانی و مقطعی شامل اطلاعات مربوط به ۴۰۰۰۰ خانوار می شد که در طی یک دوره چند ساله در ایالت‌های مختلف مشاهده شده بودند. مدل لاجیت^{۱۸} تخمین زده شده نشان داد که در مردان، احتمال تقاضای پوشش بیمه‌ای به طور کلی نسبت به نرخ بیکاری و درآمد سرانه ایالتی به ترتیب کشش $-۰/۷$ و $۰/۵$ درصدی دارد که بر کم کشش بودن احتمال تقاضای بیمه‌نامه‌ها نسبت به دو متغیر ذکر شده دلالت دارد. در زنان و کودکان احتمال تقاضای این بیمه درمان نسبت به نرخ بیکاری و درآمد سرانه کاملاً بی کشش است. در مرحله بعد تقاضای کارفرمایان برای بیمه‌های درمان مورد بررسی قرار گرفت. نتایج حاصل از مدل تخمین زده شده نشان داد که ارتباط معنی دار و معکوس بین نرخ بیکاری و احتمال تقاضای پوشش بیمه‌ای از سوی کارفرمایان وجود دارد. البته کشش تقاضای این بیمه‌نامه‌ها توسط کارفرمایان برای کارمندان مرد از کارمندان زن بیشتر است که زنان معمولاً در شغل‌های پاره وقتی مشغول به کارند که از مزایای بیمه‌ای کمتری برخوردار است.

رویالتی و هاگنز^{۱۹} (۲۰۰۵) در مقاله‌ای تاثیر حق بیمه و درآمد را بر تقاضای انواع بیمه‌های درمان مکمل را در کارگران آمریکایی بررسی کردند. در این پژوهش از داده‌های مقطعی که در سال ۲۰۰۰ میلادی از ۱۲۶۳ نفر از کارگران جمع‌آوری شده بود برای تجزیه و تحلیل تقاضای انواع بیمه‌های درمانی ارائه شده توسط کارفرمایان استفاده شده است. متغیر اصلی مورد مطالعه، حق بیمه‌های درمان

۱۰. Cowley & Simon

۱۸. Logit Model

۱۹. Royalty & Hagens

است و به این ترتیب تقاضای بیمه‌نامه‌ها در سه رژیم قیمتی متفاوت بررسی شده است؛ علاوه بر آن متغیرهای دیگری مانند درآمد (دستمزد) کارگران، سن، جنسیت و تعداد سال‌های کار هم به مدل وارد شده است. در این پژوهش بیمه‌های درمانی ارائه شده کارفرما به چهار گروه تقسیم شده که شامل بیمه‌های درمان پایه، بیمه‌های دندانپزشکی، بیمه خدمات چشم‌پزشکی و بیمه مراقبت‌های بلندمدت است. سپس با استفاده از مدل پروبیت^{۲۰} و براساس متغیرهای مستقل لحاظ شده، تصمیم‌گیری برای خرید این بیمه‌نامه‌ها تحلیل شده است.

نتایج این تحقیق نشان داد که ضریب کشش قیمتی احتمال تقاضا برای بیمه‌های درمان پایه معنی‌دار نیست و بنابراین با تغییر نرخ حق‌بیمه، احتمال تقاضا برای این بیمه‌نامه‌ها به نسبت ثابت باقی می‌ماند. کشش قیمتی برای سایر مزایای بیمه‌ای شامل خدمات دندانپزشکی که کشش قیمتی برابر با ۰/۱۶۷- درصد، ۰/۲۶۷- درصد برای خدمات چشم‌پزشکی و ۰/۴۶۸- درصد برای مراقبت‌های بلندمدت محاسبه شد که برای کم کشش بودن احتمال تقاضای این خدمات بیمه‌ای نسبت به نرخ حق‌بیمه دلالت دارد. میزان کشش قیمتی براساس جنسیت متفاوت بدست آمده است. در مردان کشش قیمتی در مورد بیمه خدمات چشم‌پزشکی کمتر است و در زنان کشش قیمتی بیمه مراقبت‌های بلندمدت کمتر است. در توجیه این نتیجه می‌توان گفت از آن جهت که زنان نسبت به مردان امید به زندگی بیشتری دارند، این بیمه‌نامه‌ها برای آنها ضروری‌تر است. در این تحقیق میزان کشش‌های قیمتی جبرانی نیز محاسبه شده که کمتر از کشش‌های غیرجبرانی بوده و به صفر نزدیک است. کشش درآمدی که براساس ضریب متغیر دستمزد کارگر بدست آمده است در مورد بیمه‌های درمانی پایه معنی‌دار نبوده و در مورد سایر مزایای بیمه‌ای نیز میزان این کشش از کشش قیمتی کمتر محاسبه شد. همچنین با افزایش تعداد سال‌های کار، احتمال تقاضا برای بیمه‌های درمان پایه و سایر انواع خدمات بیمه‌ای افزایش می‌یابد، اما کشش تقاضا نسبت به این متغیر کمتر از یک است. سایر متغیرهای جمعیت‌شناسی وارد شده به مدل معنی‌دار نبودند.

²⁰ . Probit Model

جدول (۲-۱): پیشینه تحقیق

نویسنده	موضوع	داخلی یا خارجی	زمان چاپ
صمد حکمتی فرد و همکاران	بررسی عوامل موثر بر تقاضای بیمه آتش‌سوزی در ایران	داخلی	۱۳۹۵
رضا فتحی	بررسی عوامل موثر بر آتش‌سوزی عمدی	داخلی	۱۳۹۴
غدیر مهدوی و فاطمه نصیری	بررسی مبانی آکچوئرال نرخ‌گذاری بیمه آتش‌سوزی، رهیافتی جدید برای نرخ‌گذاری بیمه آتش‌سوزی کشور	داخلی	۱۳۹۰
مریم معینی	تخمین تابع تقاضای بیمه درمان مکمل، مطالعه موردی: شرکت سهامی بیمه ایران	داخلی	۱۳۸۵
مجید رضایی	بررسی تابع تقاضای بیمه آتش‌سوزی و عوامل موثر بر آن در ایران	داخلی	۱۳۸۴
ژیائو جان شی و همکاران	بررسی نقش بیمه عمر در یک اقتصاد نوظهور: بشر حفاظت از سرمایه، تخصیص دارایی‌ها و تعامل اجتماعی	خارجی	۲۰۱۴
کاولی و سیمون	بررسی ارتباط بین متغیرهای کلان اقتصادی و تقاضای انواع پوشش بیمه‌های درمان شامل بیمه‌های مبتنی بر درمان و همچنین تقاضای این بیمه‌نامه‌ها توسط کارفرمایان	خارجی	۲۰۰۵
رویالتی و هاگنز	بررسی تاثیر حق بیمه و درآمد بر تقاضای انواع بیمه‌های درمان مکمل در کارگران آمریکایی	خارجی	۲۰۰۵

فصل سوم

روش تحقیق و تحلیل داده‌ها

مقدمه

در تحلیل‌های اقتصادسنجی داده‌ها را به سه نوع داده تقسیم‌بندی می‌نمایند که عبارتند از: داده‌های سری زمانی، داده‌های مقطعی و داده‌های ترکیبی (پنل دیتا). داده‌های ترکیبی دارای دو بعد زمان و مقطع می‌باشند که هم ویژگی داده‌های مقطعی و هم ویژگی داده‌های سری زمانی را دارا می‌باشند. در طول چند سال اخیر استفاده از داده‌های ترکیبی رشد چشم‌گیری داشته است. علت این رشد را نیز می‌توان در ماهیت این داده‌ها دانست؛ داده‌هایی که در آن برای هر مقطع در دوره‌های زمانی مختلف مشاهدات گوناگونی وجود دارد همین سبب جذابیت آماری این نوع داده‌ها گردیده است. همچنین از سوی دیگر پیشرفت‌های روز افزون در الگوسازی این نوع داده‌ها، روش‌های گوناگون برآورد ضرایب و انواع آزمون‌ها و از همه مهم‌تر افزایش چشم‌گیر سرعت رایانه‌ها و انواع بسته‌های نرم‌افزاری سبب علاقه محققان به استفاده از این نوع داده‌ها گردید (رنج پور و کریمی، ۱۳۹۲). از دیگر عوامل موثر بر این رشد می‌توان توسعه نظریه‌های اقتصادی را برشمرد که در آن‌ها پویایی‌ها و نیز ناهمگنی‌های موجود در رفتار عوامل اقتصادی دقیق‌تر و عمیق‌تر بررسی می‌شود. واضح است که با توجه به ماهیت دو وجهی این داده‌ها، چنین نظریه‌هایی را می‌توان با استفاده از این نوع داده‌ها بهتر و دقیق‌تر مورد آزمون قرار داد (نرولا و بلاسترا، ۱۹۹۵).

۳-۱- آزمون ریشه واحد در داده‌های ترکیبی

آزمون‌های مختلفی برای بررسی وجود ریشه واحد در داده‌های ترکیبی ارائه شده است که برخی از آنها شامل لوین، لین و چو (LLC) (۲۰۰۲)، برایتونگ (۲۰۰۰)، ایم، پسران و شین (IPS) (۲۰۰۳)، ADF-Fisher و PP-fisher (مادلا و وو (۱۹۹۹) و چونی (۲۰۰۱) و هاردی می‌باشد.

۳-۱-۱- آزمون ریشه واحد مشترک

برای بررسی سری y_{it} با فرآیند AR(1) داریم:

$$y_{it} = \phi_i y_{it-1} + \alpha_i + \beta_i x_{it} + \gamma_{it} + u_{it}; i = 1, \dots, n \quad t = 1, \dots, T$$

اگر $|\phi_i| < 1$ باشد، سری مانا و اگر $|\phi_i| = 1$ سری نامانا است.

اگر فرض را بر این قرار دهیم که ϕ_i برای همه مقاطع یکسان است ($\phi_i = \phi$)، ریشه واحد مشترک داریم که آزمون‌های LLC، برایتونگ و هاردی از این فرض استفاده می‌کنند.

۳-۱-۲- آزمون ریشه واحد مقطعی

فرض دیگری که در مورد ریشه واحد داده‌های پنلی وجود دارد این است که ϕ_i می‌تواند برای مقاطع متفاوت باشد. این فرض توسط IPS، ADF-Fisher، PP-Fisher استفاده می‌شود.

۳-۲- مدل‌های رگرسیونی داده‌های ترکیبی

دراقتصادسنجی معمولاً تغییرات یک متغیر (y) برحسب تعدادی از متغیرها (X) که باعث تغییرات y می‌شوند، توضیح داده می‌شود و همچنین در مدل‌های داده‌های ترکیبی، متغیرها را هم در میان مقاطع جامعه آماری و هم در طول زمان اندازه‌گیری می‌کنند. این کار اغلب در قالب یک تابع انجام می‌شود:

$$y_i = f(x_{ki}); \quad k = 1, 2, \dots, K; \quad i = 1, 2, \dots, N \quad (3-1)$$

اندیس k تعداد متغیرهای توضیح دهنده و اندیس i تعداد مشاهداتی که از هر متغیر موجود است را نشان می‌دهد و تابع فوق معمولاً به شکل خطی زیر در نظر گرفته می‌شود:

$$y_i = \beta_0 + \beta_1 x_1 + \beta_2 x_2 + \dots + \beta_k x_k + \varepsilon_i \quad (3-2)$$

و مدل ماتریسی آن به صورت زیر است:

$$y_{it} = x_{it}\beta + \varepsilon_{it}; \quad i = 1, 2, \dots, N; \quad t = 1, 2, \dots, T \quad (3 - 3)$$

اندیس t ، برای افراد یا مقاطع (تعداد N) و اندیس t برای زمان (از 1 تا T) در نظر گرفته شده است. مجموعه داده‌ای پانل دیتا مزایای بسیاری نسبت به داده‌های مقطعی یا سری زمانی دارد. مهم‌ترین مزیت‌های آن این است که: داده‌های مقطعی یا سری زمانی صرف، ناهمسانی‌های فردی را لحاظ نمی‌کنند که می‌تواند سبب گردد تا تخمین دارای تورش شود، اما در روش داده‌های ترکیبی می‌توان با لحاظ کردن متغیرهای مخصوص انفرادی این ناهمسانی‌ها را رفع کرد. داده‌های ترکیبی دارای اطلاعات بیشتر، تغییرپذیری بیشتر، همخطی کمتر، درجه آزادی و کارایی بالاتری نسبت به داده‌های سری زمانی و مقطعی می‌باشند. بویژه یکی از راه‌های کاهش همخطی ترکیب داده‌های مقطعی و سری زمانی می‌باشد.

با مجموعه داده‌های تابلویی می‌توان اثراتی را شناسایی و اندازه‌گیری کرد که در داده‌های مقطعی یا سری زمانی محض قابل شناسایی نیست. گاهی استدلال می‌شود که داده‌های مقطعی رفتارهای کوتاه‌مدت را نشان می‌دهند در حالی که در داده‌های سری زمانی بر اثرات بلندمدت تاکید می‌شود. با ترکیب این دو خصوصیت در داده‌های ترکیبی، ساختار عمومی‌تر و پویاتری را می‌توان تصریح و برآورد نمود.

۳-۳- برآورد مدل داده‌های ترکیبی در حالت تفاضل مرتبه اول:

برای برآورد ضرایب در الگوهای که در آن اثرات ویژه مقطعی دارای همبستگی با متغیرهای توضیحی هستند، حذف اثرات ویژه از طریق نوشتن الگو به صورت تفاضل مرتبه اول امکان‌پذیر است:

$$\begin{aligned} y_{nt} - y_{n,t-1} &= \sum_{k=1}^k \beta_k (x_{knt} - x_{kn,t-1}) + \omega_{nt} - \omega_{n,t-1}; \quad n = 1, 2, \dots, N; \quad t \\ &= 1, 2, \dots, T \end{aligned} \quad (3 - 4)$$

فرم ماتریسی آن به صورت زیر می‌تواند نوشته شود:

$$Dy = DX\beta + D\omega \quad (3 - 5)$$

در حالت برون‌زا بودن متغیرهای توضیحی مدل نتایج حاصل از برآورد روش OLS بدون تورش خواهد بود. با در نظر گرفتن خودهمبستگی اجزاء خطای الگوی تبدیلی (۳-۵) برآوردگر GLS می‌تواند خیلی کاراتر از برآوردگر OLS باشد.

۳-۴- تخمین ضرایب با استفاده از برآوردهای متغیرهای ابزاری

مشکل همبستگی بین متغیرهای توضیحی و اثرات ویژه مقطعی با استفاده از تفاضل مرتبه اول متغیرها رفع خواهد شد؛ اما ضرایب متغیرهایی که در طول زمان ثابت هستند، تخمین زدن نیستند. به این علت لازم است از برآوردگری استفاده شود که از طریق آن بتوان تمامی ضرایب الگو را برآورد کرد. با توجه به ماهیت مسئله، همبستگی اثرات مقطعی با متغیرهای توضیحی الگو را - که یک مشکل کلاسیک در اقتصادسنجی است - می‌توان با استفاده از روش‌های مبتنی بر بکارگیری متغیرهای ابزاری رفع کرد.

۳-۵- آزمون سارجان-هانسن^{۲۱}

سازگار بودن برآوردهای به دست آمده از برآوردهای متغیرهای ابزاری به فرض نبود همبستگی بین متغیرهای ابزاری انتخاب شده با اجزای خطای مدل بستگی دارد؛ که لازم است این فرض مورد آزمون قرار گیرد. برای این کار می‌توان از آزمون سارجان-هانسن استفاده کرد. فرض صفر این آزمون بیان می‌کند که متغیرهای ابزاری بصورت مجانبی با اجزاء خطای الگو همبستگی ندارند لذا می‌توانند ابزارهای معتبری برای برآورد ضرایب تشکیل دهند. در صورت صحیح بودن این فرضیه، می‌توان

²¹ Sargan-Hansen.

ضرایب را با استفاده از برآوردگر متغیرهای ابزاری برآورد کرد. آماره این آزمون بصورت زیر محاسبه می‌شود:

$$Q_S = \hat{u}'Z(\widehat{\text{Var}}(\widehat{Z'u}))^{-1}Z'\hat{u} \quad (3-6)$$

Q_S تحت فرض H_0 ، دارای توزیع χ^2 با درجه آزادی $(p - (K + 1))$ می‌شود. \hat{u} برابر با $\hat{u} = y - X\hat{\beta} - S\hat{c}$ بوده و نشان‌دهنده اجزاء خطای مدل (تبدیل شده برای استفاده از متغیرهای ابزاری) است. P نشان‌دهنده تعداد متغیرهای ابزار تشکیل‌دهنده ماتریس Z (یا تعداد شرط‌های متعامدی) و $(K + 1)$ نیز تعداد برآورد شده مدل است.

۳-۶- الگوهای پویا

با توجه به ماهیت برخ از مسائل اقتصادی، عوامل متعددی همچون وجود انتظارت و تعدیلات سبب پویا شدن ساختار الگوهای مربوط می‌شوند که در آنها متغیرهای وابسته با وقفه‌هایی وارد مدل می‌شود. یکی از محدودیت‌های اساسی پیش روی محققان محدودیت آماری است. این امر باعث شد استفاده از تکنیک با داده‌های تابلویی ایستا با محدودیت زمانی اطلاعات روبه رو شود و برای رفع این نقیصه رویکرد داده‌های تابلویی پویا پیشنهاد شود. همچنین همانطور که قبلاً نیز بیان شد، ضرایب حاصل از اعمال برآوردگر OLS روی الگو در حالت تفاضل مرتبه اول سازگار نمی‌باشند. برای رفع این مشکل معمولاً از برآوردگرهای مبتنی بر متغیرهای ابزاری یا برآوردگر گشتاورهای تعمیم‌یافته^{۲۲} (GMM) استفاده می‌شود.

۳-۶-۱- برآوردگر آرلانو و باند^{۲۳}

روش‌های داده‌های ترکیبی پویای خطی شامل P وقفه از متغیر وابسته و همچنین شامل اثرات غیر قابل مشاهده ترکیبی اثرات ثابت و اثرات تصادفی می‌شوند. اثرات غیر قابل مشاهده داده‌های ترکیبی

²² . generalized method of moments

²³ .Arellano & Board

همبستگی با وقفه متغیرهای وابسته دارند که باعث ایجاد برآوردگرهای ناسازگار می‌شوند. آرانو و باند (۱۹۹۱) برآوردگر گشتاوری تعمیم‌یافته سازگاری برای پارامترهای این مدل ایجاد کردند.

۳-۶-۲- آندرسون و هسیائو^{۲۴} (۱۹۸۱ و ۱۹۸۲)

آندرسون و هسیائو، پیشنهاد کردند که استفاده از وقفه‌های بیشتر از سطح و یا تفاضل متغیر وابسته جهت استفاده بعنوان متغیر ابزاری بکار گرفت که از طریق تفاضل‌گیری مرتبه اول باعث رفع اثرات مقطعی پنلی می‌شوند. آرانو و باند با استفاده از این ایده و با توجه به اینکه در حالت کلی تعداد زیادی متغیر ابزاری وجود دارند، مدل خود را ساختند.

بطور کلی، روش آرانو و باند برآوردگر گشتاوری تعمیم‌یافته برای مدل‌های ترکیبی پویا می‌باشد که از تفاضل مرتبه اول متغیر وابسته به‌عنوان متغیر ابزاری استفاده می‌کند. همچنین این روش با تفاضل‌گیری مرتبه اول از معادله رگرسیون، ناهمسانی مربوط به داده‌های ترکیبی را برطرف می‌کند. این روش برای داده‌های تلفیقی با دوره زمانی کم و مقاطع زیاد که خطاهای باقی‌مانده رگرسیون دارای خودهمبستگی نباشند، مناسب است.

۳-۷- روش گشتاورهای تعمیم‌یافته (GMM)

یکی از پرکاربردترین مدل در تحقیقات و پروژه‌های تجربی، مدل گشتاورهای تعمیم‌یافته می‌باشد. در اینجا ابتدا بطور مختصر روش گشتاورها توضیح داده شده و در ادامه به توضیح گشتاورهای تعمیم‌یافته پرداخته می‌شود.

۳-۷-۱- روش گشتاورها

روش گشتاورها یک تکنیک تخمین است که بیان می‌کند پارامترهای مجهول باید از طریق انطباق گشتاورهای جامعه (که توابعی از پارامترهای مجهول می‌باشند) با گشتاورهای نمونه‌ای مناسب تخمین

²⁴ Anderson & Hsiao.

زده می‌شوند. برای تعریف شرایط گشتاوری ابتدا فرض می‌کنیم نمونه‌ای از مشاهدات شامل $\{x_t: t = 1, \dots, T\}$ داریم در حالی که یک پارامتر مجهول $p \times 1$ بردار θ با اندازه حقیقی θ_0 را تخمین بزنیم. فرض بر این است که $f(x_t, \theta)$ یک بردار $q \times 1$ پیوسته و تابعی از θ باشد و $E(f(x_t, \theta))$ نیز وجود داشته و برای همه θ, t تعریف شده است. بر این اساس شرایط گشتاوری بصورت زیر است.

$$E(f(x_t, \theta)) = 0 \quad (3 - 7)$$

به‌عنوان مثال هرگاه نمونه $\{x_t: t = 1, \dots, T\}$ از یک توزیع گاما $\gamma(p^*, q^*)$ به اندازه‌های حقیقی داشته باشیم، روابط میان گشتاورهای این توزیع و پارامترهای آن عبارتند از:

$$E(x_t) = \frac{p_0^*}{q_0^*} \quad (3 - 8)$$

$$E(x_t - E(x_t))^2 = \frac{p_0^*}{q_0^{*2}} \quad (3 - 9)$$

بر اساس تعاریف قبل داریم:

$$f(x_t, \theta) = (x_t - \frac{p^*}{q^*}, (x_t - \frac{p^*}{q^*})^2 - \frac{p^*}{q^{*2}}), \theta = (p^*, q^*) \quad (3 - 10)$$

$$E(F(x_t, \theta_0)) = 0 \quad (4 - 11) \quad \text{شرایط گشتاوری عبارتند از:}$$

حال بررسی می‌کنیم که چگونه یک پارامتر بردار θ با استفاده از شرایط گشتاوری داده شده در قسمت قبل تخمین زده می‌شود. در اولین مورد در جایی که θ کاملاً تعریف شده است، بوسیله شرایط گشتاوری $p = q$ قرار داده می‌شود. سپس شرایط گشتاوری $E(F(x_t, \theta_0)) = 0$ ، یک مجموعه از معادلات p را برای مجهولات p ارائه می‌دهد. حل این معادلات با لحاظ نمودن شرایط گشتاوری، اندازه θ را تعیین می‌کند به این ترتیب می‌توانیم به اندازه حقیقی θ_0 برسیم. با این وجود نمی‌توانیم

$E(F(0,0))$ را مشاهده نماییم و فقط $f(x_t, \theta)$ را داریم. روش معمول برای ادامه فرآیند این است که گشتاورهای نمونه‌ای $f(x_t, \theta)$ را تعریف نماییم:

$$F_T(\theta) = T^{-1} \sum_{t=1}^T f(x_t, \theta) \quad (3 - 12)$$

بدین صورت روش گشتاورها برآوردگری از $E(f(x_t, \theta))$ را ارائه می‌دهد. اگر گشتاورهای نمونه‌ای برآوردهای مناسبی از گشتاورهای جامعه ارائه دهند انتظار داریم که برآوردگر $\hat{\theta}_T$ که از شرایط گشتاوری نمونه $F_T(\theta) = 0$ حاصل می‌شود، برآوردگر خوبی از اندازه حقیقی θ_0 که از شرایط گشتاوری جامعه $E(f(x_t, \theta)) = 0$ حاصل می‌شود، بدست دهد.

۳-۷-۲- تخمین روش تعمیم‌یافته گشتاورها

برآوردگر GMM هنگامی که پارامترهای θ بواسطه شرایط گشتاوری بیش از حد مشخص شده‌اند مورد استفاده قرار می‌گیرد. در این مورد، دستگاه معادلات $E(f(x_t, \theta)) = 0$ ، q معادله را برای p مجهول ارائه می‌دهد. که بوسیله θ_0 قابل حل می‌باشد. حال اگر در موارد کاملاً مشخص شده فرآیند را برای بدست آوردن یک برآوردگر ادامه دهیم داریم:

$$F_T(\hat{\theta}_T) = 0 \quad (3 - 13)$$

هنگامی که معادلات q برای مجهولات p وجود دارد، از آنجایی که معادلات بیشتری نسبت به مجهولات داریم بنابراین نمی‌توانیم یک بردار $\hat{\theta}_T$ بیابیم که شرط $F_T(\theta) = 0$ را برقرار نماید. اما می‌توانیم یک بردار $\hat{\theta}_T$ بیابیم که $F_T(\theta)$ را تا حد امکان به صفر نزدیک کند. این بردار می‌تواند با تعریف

$$\hat{\theta}_T = \arg \min_{\theta} Q_T(\theta) \quad (3 - 14)$$

جایی که

$$Q_T(\theta) = F_T(\theta)' A_T F_T(\theta) \quad (3 - 15)$$

و A_T یک ماتریس وزن دهنده $p \times p$ معین مثبت و تصادفی می‌باشد، حاصل شود. این نکته لازم به ذکر است که $Q_T(\theta) \geq 0$ می‌باشد و $Q_T(\theta)$ تنها در صورتی برابر با صفر است که $F_T(\theta)$ برابر با صفر باشد. بنابراین $Q_T(\theta)$ می‌تواند در مورد کاملاً مشخص شده صفر باشد اما در مورد بیش از حد مشخص مثبت است.

با داشتن یک نمونه مشاهدات شامل $\{x_t: t = 1, \dots, T\}$ جهت بدست آوردن یک پارامتر مجهول $p \times 1$ ماتریس θ با ارزش حقیقی θ_0 ، $E(f(x_t, \theta))$ یک مجموعه از شرایط گشتاوری q می‌باشد و $f_t(\theta)$ نیز گشتاورهای نمونه است. تابع استاندارد زیر را تعریف می‌کنیم:

$$Q_t(\theta) = F_T(\theta)' A_T f_T(\theta) \quad (3 - 16)$$

جایی که A_T یک ماتریس معین مثبت $p \times p$ می‌باشد، تخمین‌زننده GMM از θ عبارت است از:

$$\hat{\theta}_T = \arg \min_{\theta} Q_T(\theta) \quad (3 - 17)$$

تخمین‌زننده GMM که با این شرایط به دست می‌آید دارای خواص جانبی سازگاری، نرمال جانبی و کارایی جانبی است.

آرلانو و باند (۱۹۹۱) برآوردهای GMM دو مرحله‌ای را پیشنهاد کردند. در مرحله اول فرض بر این است که اجزای خطا در طول زمان و برای تمام کشورهای مستقل و دارای واریانس همسان هستند و در مرحله دوم باقی‌مانده‌های بدست آمده از مرحله اول برای بدست آوردن برآورد سازگاری از ماتریس واریانس-کوواریانس بدون در نظر گرفتن فروض مستقل بودن و همسانی واریانس‌ها استفاده می‌شود. بنابراین برآوردهای دو مرحله‌ای بطور جانبی نسبت به برآوردهای یک مرحله‌ای دارای کارایی بیشتری است.

برآوردهای GMM براساس این شرایط به برآوردهای دو مرحله‌ای معروف است. سازگاری این برآوردهای بستگی به معتبر بودن ابزارهای بکار رفته در مدل دارد. برای حل این مشکل آرلانو و باند (۱۹۹۱)، بلندل و باند (۱۹۹۸) و آرلانو و باند (۱۹۹۵) آزمون سارجان را ارائه دادند که اعتبار کل ابزارهای بکار رفته در مدل را می‌سنجد.

تخمین‌زننده‌های تفاضلی در نمونه‌هایی که شامل مقاطع اندکی باشند، دارای اشکالاتی است. همانطور که باندل و باند (۱۹۹۱) و آرانو و باند (۱۹۹۵) بیان می‌کنند انحراف معیارهای مجانبی برای برآوردگرهای دو مرحله‌ای، تورش به سمت پایین داشته و برآوردگرهای یک مرحله‌ای نسبت به دو مرحله‌ای بصورت مجانبی حتی در صورت همسان بودن واریانس‌ها اجزای خطا نیز غیر کارا هستند. اگرچه ضرایب برآورد شده توسط برآوردگر دومرحله‌ای در حالت مجانبی بسیار کارا هستند اما استنباط مجانبی با استفاده از انحراف معیار روش یک مرحله‌ای قابل اعتمادتر است. این مسئله زمانی که تعداد ابزارهای برابر یا بیشتر از تعداد بخش‌های مقطعی می‌شود، بدتر می‌شود و این سبب تورش به سمت پایین در انحراف معیار و آزمون سارجان می‌گردد. و ممکن است موجب تورش در استنباط مجانبی گردد. برای حل این مشکل دو حالت در نظر گرفته می‌شود؛ ابتدا مرحله اول را در نظر می‌گیریم که درحالی که برآوردهای ضرایب کارآیی کمتری دارند، انحراف معیارهای مجانبی بدون تورش هستند. سپس تعدادی از متغیرهای کنترلی را بطور همزمان وارد مدل می‌کنیم. بطور مشخص‌تر، برای مجموعه اطلاعات شرط سیاستی به‌جای این که همه متغیرها را بطور همزمان وارد کنیم، تنها یک متغیر سیاستی اضافی وارد می‌کنیم. در این حالت تعداد ابزارها از تعداد مشاهدات مقطعی کمتر است. با کمتر بودن تعداد ابزارها مسئله برازش بیش از حد را حداقل کرده و اعتماد را در برآوردگرهای سیستمی دو مرحله‌ای حداکثر می‌سازیم.

معمولاً از برآوردگرهای تفاضلی در یک دوره زمانی خاص استفاده می‌شود که این امر منجر به ایجاد ساختار واریانس-کوواریانس انعطاف‌پذیر شرایط گشتاور می‌شود. زیرا فرض این روش این است که تعداد شرایط فراسناسایی با افزایش تعداد دوره‌های زمانی به شدت افزایش پیدا می‌کند. در نتیجه برآوردگر دو مرحله‌ای سبب ایجاد انحراف معیار با تورش و بالقوه و برازش بیش از حد خواهد شد.

۳-۸- مدل تحقیق و معرفی متغیرها

در این پژوهش با استفاده از تکنیکهای اقتصادسنجی و بهره‌گیری از نرم افزار Stata، بر اساس الگوی مبتنی بر داده‌های پانل دیتا (Panal Data) مدل تحقیق برآورد شده است. بدین منظور آمار و اطلاعات مربوط به بیست استان منتخب کشور که شامل: تهران، اصفهان، خوزستان، فارس، آذربایجان شرقی، آذربایجان غربی، خراسان رضوی، مازندران، کرمان، سیستان و بلوچستان، اردبیل، البرز، کردستان، کرمانشاه، گلستان، گیلان، لرستان، مرکزی، همدان و هرمزگان؛ در طی دوره ۱۳۹۲ - ۱۳۸۰ جمع‌آوری شده است.

با انتخاب متغیرهای مهم و موثر بر تقاضای بیمه آتش‌سوزی در ایران، شکل کلی تابع به این صورت است:

$$d = F(FP; I; XP; IR; UR; N) \quad (3-18)$$

که در این رابطه:

d : حق بیمه‌های دریافتی آتش‌سوزی؛ FP : قیمت حق بیمه آتش‌سوزی؛ I : درآمد سرانه؛ XP : خسارت‌های پرداختی؛ IR : نرخ تورم؛ UR : نرخ بیکاری؛ N : جمعیت؛
در ابتدا تابع تقاضا به صورت یک تابع کاب داگلاس در نظر گرفته شده است:

$$d = \beta_1 FP^{\beta_2} I^{\beta_3} XP^{\beta_4} IR^{\beta_5} UR^{\beta_6} N^{\beta_7} e^u \quad (3-19)$$

با لگاریتم طبیعی گرفتن از دو طرف رابطه (۳-۱۹) خواهیم داشت:

$$\ln d = \alpha + \beta_2 \ln FP + \beta_3 \ln I + \beta_4 \ln XP + \beta_5 \ln IR + \beta_6 \ln UR + \beta_7 \ln N + u \quad (3-20)$$

که در آن $\alpha = \ln \beta_1$ به این ترتیب این شکل از تابع کاب داگلاس ذاتاً خطی^{۲۵} است.

با انجام آزمون مانایی مشخص شد که علاوه بر برخی از متغیرهای مستقل، متغیر وابسته نیز نامانا بوده و این به این معنی است که متغیر وابسته وابسته به زمان است و حالت پویا دارد بر این اساس رهیافت اقتصادسنجی این مطالعه پانل دیتا پویا^{۲۶} است.

۳-۹- آمار توصیفی متغیرهای مدل:

در جدول (۳-۱) میانگین، انحراف معیار و کمترین و بیشترین مقدار هر یک از متغیرهای موجود در مدل آورده شده است.

²⁵.Linear

²⁶. Dynamic Panel Data

جدول (۳-۱) آمار توصیفی متغیرهای مدل

متغیر	میانگین	انحراف معیار	کمترین مقدار	بیشترین مقدار
حق بیمه‌های دریافتی آتش سوزی (میلیون ریال)	۲۵۷۸۹,۲۲	۱۴۸۴۱,۱۷	۴۵۶۳	۷۶۵۴۹
قیمت حق بیمه آتش سوزی (میلیون ریال)	۲۳۸۱,۹۲۳	۱۳۶۹,۰۴۲	۵۶۳	۴۸۹۵
درآمد سرانه (میلیون ریال)	۱۳۵,۶۷	۱۴۵۲,۳۰۸	۴,۲۳	۲۳۴۵۶
خسارت‌های پرداختی (میلیارد ریال)	۱۸۳۰,۹۴۳	۳۵۰۴,۶۶۷	۱۱۴,۴	۳۶۴۲۲
نرخ تورم (درصد)	۲۱,۸۶۹	۷,۹۴۶	۸	۴۰
نرخ بیکاری (درصد)	۱۲,۶۲	۳,۹۷	۵	۲۹,۶
جمعیت (میلیون نفر)	۳۱۱۶۹۵۸	۲۲۸۳۴۷۳	۱۱۹۸۰۰۰	1.24e+07

منبع: یافته تحقیق

۳-۱۰- آزمون فیشر برای بررسی مانایی

قبل از تخمین مدل ابتدا جهت اطمینان از داده‌های مورد استفاده از بابت عدم رابطه زمانی بلندمدت بین داده‌ها و ایجاد رگرسیون کاذب، آزمون مانایی انجام می‌شود.

در خصوص مدل‌های داده‌های ترکیبی آزمون‌های مانایی متعددی وجود دارد که از این بین آزمون‌های لوین لین چاو^{۲۷}، ایم پسران شین^{۲۸} و فیشر^{۲۹} مشهورتر می‌باشند. همانطور که مادلا و وو (۱۹۹۱) و مادلا (۲۰۰۰) بیان کردند آزمون فیشر نسبت به آزمون پسران شین و چاو قوی‌تر است و همچنین این آزمون نیازی به پنل متوازن نداشته و در پنل نامتوازن و در پنل با داده‌های مفقوده نیز جواب می‌دهد. بنابراین در جدول زیر به بررسی مانایی متغیرهای مورد استفاده در مدل به روش فیشر پرداخته می‌شود.

جدول (۳-۲): نتایج بررسی مانایی متغیرها با استفاده از آزمون فیشر

وضعیت مانایی		ارزش احتمال		آماره کای دو		متغیر
تفاضل مرتبه اول	در سطح	تفاضل مرتبه اول	در سطح	تفاضل مرتبه اول	در سطح	
مانا	نامانا	۰,۰۰۰	۰,۹۸	۹۳,۹۶	۰,۲۶۴۱	حق بیمه‌های دریافتی آتش سوزی (میلیون ریال)
مانا	نامانا	۰,۰۰۰	۰,۹۹	۳۵۳,۱۹	۱,۵۹	قیمت حق بیمه آتش سوزی (میلیون ریال)
مانا	نامانا	۰,۰۰۰	۰,۹۸	۲۰۷,۱۴	۱۰,۲۳	درآمد سرانه (میلیون ریال)
مانا	نامانا	۰,۰۰۰	۰,۹۸	۲۱۴,۰۶	۰,۱۷	خسارت‌های پرداختی (میلیارد ریال)
مانا	مانا	۰,۰۰۰	۰,۰۰۰	۲۷۳,۱۱	۱۰۱,۱	نرخ تورم (درصد)
مانا	نامانا	۰,۰۰۰	۰,۹۸	۲۲۲,۲۸	۱۰,۹۰۲	نرخ بیکاری (درصد)

27. Levin-Lin-Chu

28. Im-Pesran-Shin

29. Fisher

مانا	نامانا	۰,۰۰۰	۰,۹۸	۱۵۱,۳۳	۲۰,۴۱	جمعیت (میلیون نفر)
------	--------	-------	------	--------	-------	-----------------------

منبع: یافته تحقیق

جدول بالا نشان می‌دهد که تمامی متغیرهای مورد استفاده در مدل بغیر از متغیر نرخ تورم در سطح نامانا می‌باشند. اما با تفاضل‌گیری مرتبه اول مشاهده می‌شود که تمامی متغیرها در تفاضل مرتبه اول مانا می‌باشند.

باتوجه به این که روش برآورد مدل در این مطالعه روش تفاضل مرتبه اول آرانو و باند می‌باشد که از تفاضل مرتبه اول متغیرها در مدل استفاده می‌گردد لذا مشکل نامانا بودن متغیرها در سطح برطرف شده و مشکلی از بابت بوجود آمدن رگرسیون کاذب وجود ندارد.

۳-۱۱- برآورد مدل

پس از انجام آزمون مانایی و اطمینان از عدم ارتباط زمانی بلندمدت بین داده‌ها بعد از تفاضل مرتبه اول، در ادامه به برآورد مدل به روش آرانو و باند می‌پردازیم.

همانطور که قبلاً اشاره شد روش آرانو و باند از تفاضل مرتبه اول متغیرها جهت برآورد مدل استفاده می‌کند لذا قبل از برآورد، ابتدا مدل شماره (20-3) را با تفاضل‌گیری مرتبه اول مجدداً مورد بازنویسی قرار می‌دهیم.

$$\ln d = \alpha + \beta_2 \ln FP + \beta_3 \ln I + \beta_4 \ln XP + \beta_5 \ln IR + \beta_6 \ln UR + \beta_7 \ln N + u$$

$$\begin{aligned} \ln d_{i,t} = & \alpha + \beta_2 (\ln FP_{i,t} - \ln FP_{i,t-1}) + \beta_3 (\ln I_{i,t} - \ln I_{i,t-1}) + \beta_4 (\ln XP_{i,t} - \ln XP_{i,t-1}) \\ & + \beta_5 (\ln IR_{i,t} - \ln IR_{i,t-1}) + \beta_6 (\ln UR_{i,t} - \ln UR_{i,t-1}) \\ & + \beta_7 (\ln N_{i,t} - \ln N_{i,t-1}) + \ln d_{i,t-1} + \mu_{i,t} - \mu_{i,t-1} \end{aligned} \quad (3-21)$$

در نهایت به برآورد مدل نهایی فوق به روش آرانو و باند پرداخته و نتایج در جدول (۳-۳) گزارش شده‌اند.

جدول (۳-۳): برآورد مدل به روش آرلانو و باند

متغیر	ضریب	آماره Z	ارزش احتمال
حق بیمه‌های دریافتی آتش سوزی (میلیون ریال)	۰,۲۳۵	۵,۸۲	۰,۰۰۰
قیمت حق بیمه آتش سوزی (میلیون ریال)	۰,۰۷۷	۴,۵۳	۰,۰۰۰
درآمد سرانه (میلیون ریال)	-۰,۰۰۱	-۳,۰۳	۰,۰۰۲
خسارت‌های پرداختی (میلیارد ریال)	۰,۱۴۰	۷,۱۰	۰,۰۰۰
نرخ تورم (درصد)	-۰,۲۴۵	-۳,۶۳	۰,۰۰۰
نرخ بیکاری (درصد)	-۰,۰۱۴	-۰,۱۲	۰,۹۰۱
جمعیت (میلیون نفر)	۲,۸۴	۲,۰۶	۰,۰۳۹

منبع: یافته تحقیق

حق بیمه‌های دریافتی آتش سوزی اثری مثبت و از لحاظ آماری معنادار بر تقاضای بیمه آتش سوزی حال حاضر در ایران دارد. افرادی که در دوره قبل این بیمه را تقاضا داشتند هم از این جهت که بتوانند در آینده به صورت کامل از مزایای بیمه استفاده نمایند و هم اینکه در میان آشنایان و بستگان به استفاده از این خدمت می‌پردازند و به نوعی چشم و هم چشمی را بین افراد گسترش می‌دهند که در هر دو حالت می‌تواند تاثیر مثبتی بر تقاضای بیمه آتش سوزی فعلی داشته باشد. با افزایش نرخ حق بیمه سرانه نیز مشاهده شده که تقاضای حق بیمه افزایش معناداری داشته و این حکایت از این دارد که اهمیت این بیمه نزد مردم بالا است و با افزایش حق بیمه همچنان تقاضا وجود دارد. درآمد سرانه واقعی اثری منفی و معناداری بر تقاضای بیمه آتش سوزی داشته است. با افزایش درآمد واقعی افراد ایمنی را در ساخت و سازهای خود بیشتر رعایت می‌کنند و با اطمینان به این ایمنی به کار گرفته شده در ساخت و سازها، کمتر به سمت این نوع بیمه سوق پیدا می‌کنند. افزایش نرخ تورم و نرخ بیکاری اثری منفی بر تقاضای بیمه آتش سوزی دارد که اثر نرخ بیکاری از معناداری لازم برخوردار

نیست. با افزایش جمعیت نیز به تبع ساخت و ساز افزایش یافته که افزایش تقاضای این نوع بیمه نامه را به دنبال دارد.

۳-۱۲- آزمون سارجان

روش برآورد آرلانو و باند جهت برآورد ضرایب قابل اعتماد از متغیرهای ابزاری استفاده می‌کند. اما اینکه متغیر ابزاری استفاده شده در مدل بطور صحیح انتخاب شده است یا خیر، نیاز به آزمون دارد.

آزمون سارجان به بررسی اعتبار متغیر ابزاری مورد استفاده در مدل می‌پردازد که فرض صفر این آزمون نیز معتبر بودن متغیر ابزاری مورد استفاده است.

در جدول (۳-۴) به انجام این آزمون پرداخته شده است که با توجه به آماره کای دو و ارزش احتمال این آماره، فرض صفر آزمون تایید شده و متغیر ابزاری مورد استفاده در مدل از اعتبار لازم برخوردار است.

جدول (۳-۴): آزمون سارجان

آماره χ^2	۱۴,۹۰۸
کای دو (۲۲)	
ارزش احتمال	۰,۸۶۱

منبع: یافته تحقیق

۳-۱۳- آزمون خودهمبستگی باقیمانده‌ها

از آنجایی که در روش برآورد آرلانو و باند از تفاضل مرتبه اول متغیرها استفاده می‌گردد؛ در صورت وجود خودهمبستگی مرتبه اول بین باقیمانده‌های رگرسیون بطور خودکار برطرف شده اما برای آزمون اینکه آیا باقیمانده‌های حاصل از برآورد مدل دارای خودهمبستگی پیاپی از مرتبه دوم می‌باشند یا نه، آرلانو و باند (۱۹۹۱) آزمونی را بصورت زیر پیشنهاد دادند.

$$M_2 = \frac{\hat{V}'_{-2} \hat{V}_*}{\hat{V}'_2} \tilde{a} \sim N(0,1) \quad (3-22)$$

که فرض صفر این آزمون بصورت زیر است.

$$E[V_{it} V_{i(t-2)}] = 0 \quad (4-23)$$

بدین معنی که خودهمبستگی پیاپی از مرتبه دوم بین باقیمانده‌های رگرسیون وجود ندارد.

جدول (۳-۵) گزارش نتایج این آزمون می‌باشد. با توجه به آماره Z و ارزش احتمال مربوط به این آماره فرض صفر این آزمون مبنی بر عدم وجود خودهمبستگی بین باقیمانده‌های رگرسیون را تایید می‌نمایند.

جدول (۳-۵): آزمون خودهمبستگی

مرتبۀ آزمون	آماره Z	ارزش احتمال
۱	۰,۵۸۸	۰,۵۵۶
۲	۱,۱۳۲	۰,۲۵۷

منبع: یافته تحقیق

۳-۱۴- نتایج استحکام سنجی مدل

برای بررسی ثبات نتایج در طی زمان و اعتبارسنجی کلی مدل، برآوردهایی از مدل به ترتیب با کاهش دو سال از ابتدای دوره زمانی و همچنین کم کردن دو سال از ابتدا و انتهای دوره زمانی، انجام شد که نتایج این برآوردها به ترتیب در جدول‌های شماره (۳-۶) و (۳-۷) آمده است.

۳-۱۴-۱- نتایج تخمین مدل برای دوره زمانی ۱۳۹۲-۱۳۸۲:

جدول (۳-۶): نتایج تخمین مدل

متغیر	ضریب	آماره Z	ارزش احتمال
حق بیمه‌های دریافتی آتش سوزی (میلیون ریال)	۰,۲۳۵	۵,۸۲	۰,۰۰۰
قیمت حق بیمه آتش سوزی (میلیون ریال)	۰,۰۷۷	۴,۵۳	۰,۰۰۰
درآمد سرانه (میلیون ریال)	-۰,۰۰۱	-۳,۰۳	۰,۰۰۲
خسارت‌های پرداختی (میلیارد ریال)	۰,۱۴۰	۷,۱۰	۰,۰۰۰
نرخ تورم (درصد)	-۰,۲۴۵	-۳,۶۳	۰,۰۰۰
نرخ بیکاری (درصد)	-۰,۰۱۴	-۰,۱۲	۰,۹۰۱

منبع: یافته تحقیق

۰,۰۳۹	۲,۰۶	۲,۸۴	جمعیت (میلیون نفر)
-------	------	------	--------------------

۲-۱۴-۳- نتایج تخمین مدل برای دوره زمانی ۱۳۸۲-۱۳۹۰:

جدول (۷-۳): نتایج تخمین مدل

ارزش احتمال	آماره Z	ضریب	متغیر
۰,۰۰۰	۵,۸۲	۰,۲۳۵	حق بیمه‌های دریافتی آتش سوزی (میلیون ریال)
۰,۰۰۰	۴,۵۳	۰,۰۷۷	قیمت حق بیمه آتش سوزی (میلیون ریال)
۰,۰۰۲	-۳,۰۳	-۰,۰۰۱	درآمد سرانه (میلیون ریال)
۰,۰۰۰	۷,۱۰	۰,۱۴۰	خسارت‌های پرداختی (میلیارد ریال)
۰,۰۰۰	-۳,۶۳	-۰,۲۴۵	نرخ تورم (درصد)
۰,۹۰۱	-۰,۱۲	-۰,۰۱۴	نرخ بیکاری (درصد)
۰,۰۳۹	۲,۰۶	۲,۸۴	جمعیت (میلیون نفر)

منبع: یافته تحقیق

نتایج حاصل از اعتبارسنجی مدل برای هر دو دوره زمانی ۱۳۸۲-۱۳۹۲ و ۱۳۸۲-۱۳۹۰ نشان داد که مدل از اعتبار کافی برخوردار بوده و تغییر در دوره زمانی نتایج حاصل از برآورده را تغییر نداده است. به عبارتی دیگر، متغیرهای مورد استفاده در مدل دارای ارتباط زمانی با هم نبوده و نوسانات زمانی کوتاه مدت بر نتایج مدل تاثیری ندارد.

۳-۱۴-۳- آزمون سارجان برای دو دوره زمانی ۱۳۸۲-۱۳۹۲ و ۱۳۸۲-۱۳۹۰:

جدول (۸-۳): آزمون سارجان

۱۴,۹۰۸	آماره کای دو (۲۲)
۰,۸۶	ارزش احتمال

۳-۱۴-۴- آزمون خودهمبستگی باقیمانده‌های تخمین مدل برای دوره‌های زمانی ۱۳۹۲-
۱۳۸۲ و ۱۳۹۰-۱۳۸۲:

جدول (۳-۹): آزمون خودهمبستگی باقیمانده‌ها

ارزش احتمال	آماره Z	مرتبۀ آزمون
۰,۵۵۶	۵,۸۸	۱
۰,۲۵۷	۱,۱۳۲	۲

منبع: یافته تحقیق

جهت آزمون متغیر ابزاری استفاده شده در مدل استحکام‌سنجی و همچنین آزمون خودهمبستگی مرتبه دوم بین باقیمانده‌های رگرسیون، آزمون سارجان و آزمون خودهمبستگی آرلانو و باند برای هر دو دوره زمانی انجام شد که نتایج حاصل نیز تایید کننده معتبر بودن متغیر ابزاری مورد استفاده در مدل و همچنین عدم وجود خودهمبستگی مرتبه دوم بین باقیمانده‌های رگرسیون می‌باشد.

۳-۱۵- نتیجه‌گیری:

در این فصل با استفاده از تکنیکهای اقتصادسنجی و بهره‌گیری از نرم افزار Stata، بر اساس الگوی مبتنی بر داده‌های پانل دیتا (Panal Data) مدل تحقیق برآورد شده و نتایج آن بررسی شده است. با انجام دادن آزمون مانایی برای مدل مشخص شد که علاوه بر برخی از متغیرهای مستقل، متغیر وابسته نیز نامانا بودن و به این معنی است که متغیر وابسته، وابسته به زمان و حالت پویا دارد. بر این اساس رهیافت اقتصادسنجی این مطالعه پانل دیتا پویا مشخص شد. در ادامه‌ی فصل با انجام آزمون‌های مختلف، از جمله آزمون آمار توصیفی متغیرهای مدل: میانگین، انحراف معیار و کمترین و بیشترین مقدار هر یک از متغیرهای موجود در مدل به دست آمد. همچنین با انجام آزمون فیشر برای بررسی مانایی مدل جهت اطمینان از داده‌های مورد استفاده از بابت عدم رابطه زمانی بلندمدت بین داده‌ها و ایجاد رگرسیون کاذب، آزمون مانایی انجام شده است. با انجام آزمون مانایی و اطمینان از عدم ارتباط زمانی بلندمدت بین داده‌ها بعد از تفاضل مرتبه اول، در ادامه به برآورد مدل به روش آرلانو و باند پرداخته شده است و نتایج آن بررسی و تحلیل شده است. روش آرلانو و باند جهت برآورد ضرایب قابل اعتماد از متغیر های ابزاری استفاده می‌کند. اما اینکه متغیر ابزاری استفاده شده در مدل به طور صحیح انتخاب شده است یا خیر، نیاز به آزمون دارد و برای این کار از آزمون سارجان استفاده شده است.

فصل چهارم

نتیجه گیری و پیشنهادات

۴-۱- نتیجه گیری

در این پژوهش به منظور بررسی عوامل موثر بر تابع تقاضای بیمه آتش‌سوزی در استان‌های منتخب ایران از مدل رگرسیونی پانل دیتا و الگوی آرلانو و باند استفاده شده است؛ با توجه به جدول (۴-۳) مشاهده می‌شود که برآورد مدل انجام شده ضریب متغیر درآمد منفی شده و برخلاف آنچه در فرضیه گفته شده می‌باشد چون هرچه مردم درآمدشان بیشتر می‌شود کمتر از بیمه آتش‌سوزی استفاده می‌کنند و تقاضای بیمه آتش‌سوزی کاهش می‌یابد. ضریب متغیر خسارت پرداختی بیمه مثبت است و رابطه‌ی آن با تقاضای بیمه آتش‌سوزی مستقیم می‌باشد با افزایش تقاضای بیمه آتش‌سوزی، خسارت پرداختی بیمه آتش‌سوزی نیز افزایش می‌یابد و بین خسارت پرداختی بیمه و تقاضای بیمه آتش‌سوزی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. در فصل اول دو سوال مطرح شد که به شرح ذیل به آن‌ها پاسخ داده می‌شود.

سوال یک: مدل اقتصادسنجی تقاضای بیمه آتش‌سوزی در ایران چگونه است؟

جواب: در این رابطه با برآوردهای انجام شده بهترین مدل رگرسیونی برآورد شد و براساس آزمون‌های انجام شده در فصل سوم بهترین مدل که خالی از هر گونه اشکال اقتصادسنجی است عبارت است از:

$$\begin{aligned} \ln d_{i,t} = & 0/235 + 0/077(\ln FP_{i,t} - \ln FP_{i,t-1}) - 0/001(\ln I_{i,t} - \ln I_{i,t-1}) \\ & + 0/140(\ln XP_{i,t} - \ln XP_{i,t-1}) - 0/245(\ln IR_{i,t} - \ln IR_{i,t-1}) \\ & - 0/014(\ln UR_{i,t} - \ln UR_{i,t-1}) + 2/84(\ln N_{i,t} - \ln N_{i,t-1}) + \ln d_{i,t-1} \\ & + \mu_{i,t} - \mu_{i,t-1} \end{aligned} \quad (1 - 4)$$

سوال دو: جهت و شدت رابطه بین متغیرهای توضیحی و وابسته چگونه است؟

جواب: متغیر وابسته الگوی (d) با متغیرهای جمعیت، خسارت‌های پرداختی و قیمت بیمه نامه آتش‌سوزی رابطه مثبت دارد اما با متغیرهای نرخ بیکاری، نرخ تورم و درآمد رابطه منفی دارد و شدت آنها متناسب با ضرایب برآورد شده است. یعنی شدت تغییر متغیر وابسته بر اثر تغییر هر یک از

متغیرهای مستقل با ضریب مربوطه می‌باشد، به این صورت که درصد تغییرات متغیر وابسته نسبت به درصد تغییرات هر یک از متغیرهای مستقل برای ضرایب مربوطه است.

۴-۱-۱- اثرنهایی ضرایب

ضریب درآمد

ضریب متغیر درآمد برابر با $0/001$ - که رابطه معکوس با تقاضای بیمه آتش‌سوزی دارد یعنی با افزایش ۱ درصد درآمد، تقاضای بیمه آتش‌سوزی $0/001$ کاهش می‌یابد و چون ارزش احتمال آن کمتر از $0/5$ می‌باشد ($0/002$)، رابطه معناداری با تقاضای بیمه آتش‌سوزی دارد و برخلاف فرضیه اول متغیر درآمد با تقاضای بیمه آتش‌سوزی رابطه معکوس و معناداری دارد.

ضریب جمعیت

ضریب متغیر جمعیت برابر با $2/84$ می‌باشد که این متغیر دارای رابطه‌های مثبت با تقاضای بیمه آتش‌سوزی می‌باشد یعنی با افزایش یک درصد در جمعیت، تقاضای بیمه آتش‌سوزی $2/84$ درصد افزایش می‌یابد. با توجه به این که ارزش احتمال این متغیر کمتر از $0/5$ می‌باشد ($0/039$)، در نتیجه این متغیر تاثیر معناداری بر تقاضای بیمه آتش‌سوزی دارد و فرضیه دوم مورد تایید می‌باشد.

ضریب خسارت پرداختی

ضریب خسارت پرداختی همانطور که مورد انتظار بود رابطه خسارت پرداختی بر روی بیمه آتش‌سوزی مثبت است و رابطه مستقیم با هم دارند. ضریب خسارت پرداختی برابر با $0/140$ است که اثر مثبت این متغیر را نشان می‌دهد یعنی با افزایش یک درصد ضریب خسارت پرداختی، تقاضای بیمه آتش‌سوزی $0/140$ درصد افزایش می‌یابد و آماره محاسبه شده برای ارزش احتمال این متغیر کمتر از $0/5$ می‌باشد ($0/000$)، در نتیجه این متغیر با تقاضای بیمه آتش‌سوزی رابطه مثبت و معناداری دارد، در نتیجه فرضیه سوم مورد تایید می‌باشد.

ضریب قیمت بیمه نامه آتش‌سوزی

ضریب قیمت بیمه نامه آتش‌سوزی برابر با $0/77$ می‌باشد بدین معنی که با افزایش در قیمت بیمه نامه، تقاضای بیمه آتش‌سوزی به طور متوسط $0/77$ درصد افزایش می‌یابد، قیمت بیمه آتش‌سوزی با تقاضای بیمه آتش‌سوزی رابطه مثبت دارد و چون آماره احتمال قیمت بیمه نامه آتش‌سوزی کمتر از $0/5$ می‌باشد ($0/000$)، رابطه معناداری با تقاضای آتش‌سوزی دارد.

ضریب نرخ بیکاری

ضریب متغیر بیکاری برابر با ۰/۰۱۴- است. که این متغیر دارای رابطه منفی با تقاضای بیمه آتش‌سوزی یعنی با یک درصد افزایش در بیکاری، تقاضای بیمه آتش‌سوزی ۰/۰۱۴ درصد کاهش می‌یابد. اما با توجه به اینکه ارزش احتمال متغیر نرخ بیکاری بیشتر از ۰/۵٪ است (۰/۹۰۱)، در نتیجه این متغیر تاثیر معناداری بر تقاضای بیمه آتش‌سوزی ندارد و فرضیه پنجم رد می‌شود.

ضریب نرخ تورم

ضریب نرخ تورم برابر با ۰/۲۴۵- می‌باشد که رابطه معکوس با تقاضای بیمه آتش‌سوزی دارد یعنی با افزایش یک درصد در نرخ تورم، تقاضای بیمه آتش‌سوزی ۰/۲۴۵ درصد کاهش می‌یابد. چون آماره ارزش احتمال این متغیر کمتر از ۰/۵٪ است (۰/۰۰۰)، بنابراین این متغیر تاثیر معناداری بر تقاضای بیمه آتش‌سوزی دارد و فرضیه ششم پذیرفته می‌شود.

۲-۴ پیشنهادات

در پایان این فصل پیشنهادات زیر به طور مشخص و براساس نتایج آماری و مشاهدات انجام شده ارائه می‌گردد:

به نظر می‌رسد که یکی از دلایل عدم استقبال مردم از بیمه‌های آتش‌سوزی عدم اطلاع عامه از فواید بیمه است. بنابراین لازم است که با اقدامات فرهنگی و تبلیغات ترتیبی اتخاذ گردد تا مردم با بیمه و فواید آن آشنا گردند. بدین منظور استفاده از برنامه‌های تلویزیون توصیه می‌گردد.

یکی از دلایل عدم استقبال عموم از بیمه‌های آتش‌سوزی و کل بیمه به طور اعم بازده کمتر سرمایه‌گذاری در بیمه در مقایسه با سایر سرمایه‌گذاری‌های مالی می‌باشد. این عامل موجب می‌گردد تا مردم سرمایه‌های خود را در زمینه‌هایی به کار اندازند که بازگشت آن قطعی تر و بیشتر و سریع‌تر می‌باشد. برای حل این مسئله شرکت‌های بیمه باید با اقداماتی نظیر کاهش حق بیمه تا حد ممکن، استفاده از ابزارهای تبلیغاتی نظیر قرعه‌کشی بانک‌ها و غیره مردم را تشویق به سرمایه‌گذاری در امور بیمه‌ای نمایند.

اعتقاد مردم به قضا و قدر، قسمت و سرنوشت عامل دیگری است که مردم را به بیمه اموال و داراییها و حتی زندگی خود بی‌انگیزه می‌سازد لذا لازم است که اقداماتی جدی در صدا و سیما و مطبوعات جهت حل این معضل صورت پذیرد.

در صورت امکان نسبت به ارائه بیمه‌های مستقل زلزله، سیل، طوفان اقدام شود زیرا در بسیاری مناطق خطر وقوع یکی از موارد مذکور بسیار بیشتر از سایر موارد می‌باشد و بیمه‌گذاران ناچارند برای بیمه نمودن خود در برابر زلزله، بیمه آتش‌سوزی را که خطرهای آتش‌سوزی صاعقه و انفجار و خطرات اضافی را شامل می‌شود خریداری نمایند. در حالیکه اگر تا جای ممکن برای این موارد بیمه نامه جداگانه‌ای از سوی شرکتهای بیمه ارائه شود مسلماً موجبات کاهش در حق بیمه فراهم می‌شود و مردم بیشتر به خرید بیمه نامه اقدام نمایند. همانطور که می‌دانیم بیمه شخص ثالث در سال ۱۳۷۴ قانون آن تدوین شد و از سال ۱۳۸۴ به صورت اجباری در سراسر کشور به اجرا درآمده است. به نظر می‌رسد اگر بیمه آتش‌سوزی نیز همانند بیمه شخص ثالث اجباری شود و مردم و صاحبان اماکن و مشاغل ناچار باشند که اموال خود را در برابر آتش‌سوزی، انفجار، صاعقه بیمه نمایند و از مزایای حق بیمه‌ها به دلیل شمار بالای موارد بیمه شده کاهش یافته و همچنین تأمین گسترده و پوشش مطلوبی در مقابل آتش‌سوزی و خطرات تبعی ناشی از آن بوجود آید.

با ارائه تسهیلات و خدمات بیشتر و سریعتر به بیمه‌گذاران، آموزش مستمر کارکنان و نیز استفاده از صاحبانظران و افراد با تجربه کشورمان و کشورهای دیگر و نیز اعزام کارکنان شایسته به منظور شرکت در کلاسهای آموزشی نظری و کاربردی می‌توان سطح فعلی شرکتهای بیمه را ارتقا داد. کارکنان را که به عنوان ابزار اصلی مدیریت در راه رسیدن به اهداف خود می‌باشند یاری دهند. به نظر می‌رسد با هماهنگی دستگاههای اجرایی، حقوقی و آموزشی می‌توان بازار صنعت بیمه (آتش‌سوزی) را در کشور متحول کرده و گسترش داد. بدیهی است در صورت افزایش تعداد بیمه نامه های فروخته شده احتمال دریافت سود بیشتر افزایش می‌یابد و شرکتهای بیمه قادر خواهند بود خدمات بهتر بیشتری را به بیمه‌گذاران ارائه نمایند.

عدم برخورد مناسب در ادارات و نمایندگی‌های بیمه با ارباب رجوع و زمانبر و مشکل بودن مراحل خرید بیمه نامه‌ها یکی دیگر از دلایل بی‌انگیزگی مردم در خرید بیمه‌نامه‌های آتش‌سوزی می‌باشد. در این زمینه لازم است ضمن سیستم دهی مراحل خرید بیمه‌نامه‌ها و حذف مراحل اضافی در جهت رفاه و آسان شدن مراحل برای متقاضیان باشند.

در مورد نحوه همکاری دستگاههای دولتی (آموزشی) می توان از ارائه دروسی در سطوح دبیرستان و دانشگاهها تحت عناوینی مانند (بیمه و ریسک) نام برد که می تواند جوانان این کشور را با صنعت بیمه بیشتر آشنا کند و ضرورت وجود بیمه و خرید بیمه نامه را برای آنان روشن تر نماید. همچنین دستگاههای قانونگذاری می توانند به وسیله تصویب قوانینی اجباری نمودن خرید بیمه نامه آتش سوزی توسط ساکنین آپارتمانهای بلندتر از پنج طبقه علاوه بر اینکه راهگشای بسیاری از مشکلات احتمالی در صورت وقوع خطر خواهند شد. افکار عمومی را نیز به سوی استفاده هر چه بیشتر از خدمات بیمه ای نمایند.

در اینجا ذکر این نکته ضروری به نظر می رسد که شرکتهای بیمه در گام اول بهتر است موضوع سود را در اولویت قرار نداده و در شرایط فعلی، اقتصاد کشور از نقطه نظر بیمه، مورد حمایت قرار دهند زیرا بخشهای اقتصادی و تولیدی کشور با توجه به تغییر و تحولات موجود نیاز شدید به حمایت توسط صنعت بیمه را دارند تا بتوانند با شرایط جدید خود را تطبیق دهند.

شرکتهای بیمه نیز می توانند به وسیله سرمایه گذاری در بخشهای مناسب اقتصادی کشور سود مورد نظر خود را به دست آورده و به خدمات خود بیش از پیش ادامه دهند.

پیوست:

تعاریف کلی در بیمه نامه ها

۱ - قاعده نسبی سرمایه

در صورتی که مالی به کمتر از قیمت واقعی بیمه شده باشد، بیمه گر به تناسب مبلغی که بیمه کرده است با قیمت واقعی مال مسئول جبران خسارت خواهد بود.

۲ - تعرفه کوتاه مدت

به طور معمول بیمه نامه آتش سوزی برای مدت یکسال صادر می شود. در صورتی که به هر دلیلی بیمه نامه برای کمتر از مدت یکسال صادر شود محاسبه حق بیمه به شرح جدول تعرفه کوتاه مدت خواهد شد.

۳ - بیمه گذار

بیمه گذار شخص حقیقی یا حقوقی در بیمه نامه است که بیمه را خریداری نموده و متعهد پرداخت حق بیمه آن می باشد (علی آبادی، ۱۳۷۱).

۴ - موسسه بیمه

بیمه، موسسه ای است حقوقی که طبق قانون و مقررات کشور و ضوابط فنی تاسیس گردیده و به عملیات بیمه گری یعنی ارزیابی، قبول یا رد ریسک، پرداخت خسارت و یا پرداخت غرامت مطابق با قراردادهای بیمه عمل می نماید.

در ماده ۳۱ قانون تاسیس بیمه مرکزی ایران چنین آمده است: عملیات بیمه در ایران بوسیله شرکت های سهامی عام ایرانی که کلیه سهام آنها با نام بوده و با رعایت قانون تجارت، به ثبت رسیده باشند انجام خواهد گرفت.

۵ - ذینفع یا استفاده کننده

شخص یا اشخاصی که بیمه نامه به نام آنها منعقد شده و مشخصات آنان در بیمه نامه ذکر گردیده است (علی آبادی، ۱۳۷۱).

۶ - حق بیمه

حق بیمه وجهی است که بیمه گذار می بایست در مقابل تعهدات بیمه گر بپردازد و انجام تعهدات بیمه گر موکول به پرداخت حق بیمه است، به عبارت دیگر حق بیمه وجهی است که بیمه گذار به بیمه گر می پردازد و بیمه گر در صورت وقوع حادثه و ایجاد خسارت، زیان وارده را جبران کند. حق بیمه را بهای خطر می نامند و مبلغ آن بستگی به شدت و ضعف احتمال وقوع خطر دارد.

۷ - بیمه نامه

بیمه نامه سندی است که با توجه به قانون و مقررات بیمه و با توجه به پیشنهاد بیمه گذار و موافقت بیمه گر تنظیم شده و از طرف بیمه گر در اختیار بیمه گذار قرار می گیرد. در بیمه نامه حدود وظایف، تکالیف و تعهدات طرفین تحت عناوین شرایط عمومی، شرایط پیوست و شرایط خصوصی تعیین می گردد (فرجادی، ۱۳۵۴).

۸ - مورد بیمه

مورد بیمه می تواند شخص، شیء یا مسئولیت باشد. چنانچه مورد بیمه شخص باشد بیمه گر در مقابل فوت، حیات، بیماری، از کارافتادگی و نقص عضو بیمه شده متعهد خواهد بود. این نوع بیمه را بیمه اشخاص می نامند. در صورتی که مورد بیمه شیء باشد بیمه گر در مقابل خسارت وارد به آن شیء متعهد خواهد بود. مثل آتش سوزی اموال منقول و غیرمنقول، بیمه حمل و نقل کالا، هواپیما، کشتی، بیمه اتومبیل، بیمه مرگ و میر حیوانات، این نوع بیمه را بیمه اشیاء می نامند. مورد بیمه ممکن است شخص و یا شیء نباشد، بلکه مسئولیت بیمه گذار در مقابل دیگران باشد. که در این صورت بیمه گر متعهد است چنانچه در نتیجه حادثه ای که بیمه گذار مسئول آن بوده و به دیگران آسیب وارد گردیده است را جبران نماید. مانند بیمه مسئولیت اتومبیل، بیمه مسئولیت کارفرما در مقابل کارگران، بیمه مسئولیت حرفه ای پزشکان و داروسازان، بیمه مسئولیت مالک در مقابل مستاجر و غیره، این نوع بیمه را بیمه مسئولیت می نامند.

۹ - مبلغ بیمه شده

در بیمه اموال مبلغ بیمه شده ارزش واقعی شیء مورد بیمه یا مبلغی که بیمه گر تعهد می کند در صورت وقوع حادثه تا آن میزان به بیمه گذار یا ذینفع او، خسارت بپردازد می باشد. در بیمه اشخاص، از آنجائیکه جان انسان قابل تبدیل به پول نیست، هر مبلغی را که بیمه گذار تعیین نماید

در صورتی که مورد موافقت بیمه‌گر قرار گیرد و در هنگام وقوع خطر مورد تعهد، بیمه‌گر ملزم به پرداخت آن به ذینفع یا بیمه شده خواهد بود.

۱۰ - خسارت یا غرامت

خسارت یعنی زیان وارده به مورد بیمه که در اثر وقوع حادثه ایجاد شود و جبران آن در تعهد بیمه‌گر باشد.

۱۱ - مدت بیمه

مدت بیمه فاصله زمانی بین ابتدا و انتهای تعهد بیمه‌گر است که در طول این زمان بیمه‌گر متعهد به جبران خسارت های مورد تعهد می باشد مدت بیمه در بیمه های اموال معمولاً یک سال است.

۱۲ - فرانشیز

درصد معینی از هزینه های مورد تعهد است که تأمین آن به عهده بیمه شده یا بیمه گذار است و میزان آن در شرایط خصوصی بیمه نامه تعیین می شود. به عبارت دیگر به مبلغی از خسارت گفته می شود که جبران آن به عهده بیمه گذار بوده و بیمه‌گر نسبت به جبران آن تعهدی ندارد.

۱۳ - خطر یا موضوع بیمه شده

خطر به امری گفته می شود که در صورت وقوع آن، بیمه‌گر موظف به انجام تعهد خود می گردد مثل آتش سوزی، سیل، سرقت، سقوط هواپیما، تصادف اتومبیل، فوت انسان و نظایر آن.

۱۴ - الحاقی یا الحاقیه

نوشته ای است که به بیمه نامه ضمیمه می شود و جزء جدایی ناپذیر آن به حساب می آید. در واقع، تغییراتی که بعداً در بیمه نامه به وجود می آید، از طریق صدور الحاقیه انجام می پذیرد. به عبارت دیگر الحاقیه ورقه‌ای است که بعد از صدور بیمه نامه ممکن است توسط بیمه‌گر صادر گردد. چنانچه بعد از صدور بیمه نامه گذار درخواست تغییراتی در بیمه نامه بنماید این تغییرات توسط اوراق الحاقی انجام می گیرد. صدور الحاقیه بجز مواردی که طبق شرایط بیمه نامه برای بیمه‌گر پیش بینی شده بدون موافقت کتبی بیمه گذار انجام نمی شود مگر در مندرجات بیمه نامه اشتباهی رخ داده باشد که بیمه‌گر شخصاً نسبت به تصحیح آن با صدور الحاقیه اقدام خواهد نمود (آقا زاده و رزمجوی، ۱۳۸۶).

۱۵ - شرایط بیمه نامه

مجموعه شرایط بیمه نامه که درباره اساس قرارداد، وظایف و تعهدات طرفین قرارداد، استثنائات و سایر شرایط بین بیمه گر و بیمه گذار به موجب قانون و مقررات بیمه ای تنظیم می گردد، شرایط بیمه نامه نامیده می شود که دارای دو قسمت به شرح زیر است.

الف) شرایط عمومی بیمه نامه

شرایط عمومی بیمه نامه مقرراتی است که کاربردی عام دارد و غالباً در متن بیمه نامه ها درج می گردد و ناظر به مقررات آمره قانون بیمه بوده و طرفین قرارداد ملزم به رعایت مفاد آن می باشند.

ب) شرایط خصوصی بیمه نامه

شرایط خصوصی بیمه نامه توافق های خاصی است که بین بیمه گر و بیمه گذار انجام می شود و در صورت مغایرت با شرایط عمومی بیمه نامه شرایط خصوصی ارجحیت دارد.

۱۶ - فرم پیشنهاد

در اغلب رشته های بیمه ای معمولاً بیمه گر ورقه مخصوص چایی که پیشنهاد بیمه نامه نامیده می شود را در اختیار بیمه گذار قرار می دهد و او با تکمیل برگ پیشنهاد شرایط و خصوصیات آنچه را که می خواهد بیمه نماید، در اختیار بیمه گر می گذارد. لازم به ذکر است که بیمه گر نیز حق دارد اطلاعاتی را که برای ارزیابی خطر بیمه شدنی ضروری تشخیص می دهد به دست آورد. ضمناً بعضی از اطلاعات مندرج در برگ پیشنهاد را منحصراً بیمه گذار دارد و بیمه گر به راحتی نمی تواند به آنها دست یابد (صحت و نصراله زاده، ۱۳۸۷).

۱۷ - کم بیمه گی

حالتی است که مورد بیمه، کمتر از قیمت واقعی بیمه شده باشد.

۱۸ - علت اصلی خسارت

از میان مجموعه عواملی که سبب بروز خسارت می شود عاملی که بیشترین نقش را در بروز خسارت دارد علت اصلی خسارت نامیده می شود.

۱۹ - تشدید خطر

شرایطی است که احتمال وقوع خطر مورد بیمه افزایش می یابد.

۲۰ - ضریب نفوذ بیمه

اصطلاحی است که برای تعیین نسبت حق بیمه های عاید شده به تولید ناخالص داخلی کشورها به کار می رود.

نسبت حق بیمه تولیدی به تولید ناخالص داخلی کشور: این شاخص در ادبیات اقتصادی جهان، معیاری برای تعیین میزان رشد و توسعه اقتصادی محسوب می شود (وجدانی، ۱۳۷۱).

۲۱ - خطر

موضوع تمام عملیات بیمه را خطر تشکیل می دهد. و خطر اتفاقی محتمل و قریب الوقوع است. و از ویژگی خطر می توان به احتمالی بودن، نامعین بودن زمان اتفاق و ایجاد خسارت در صورت بروز اتفاق را نام برد.

۲۲ - تلف کلی واقعی

به حالتی اطلاق می شود که شیء بیمه شده، به علت وقوع حادثه کاملاً منهدم شده و یا آسیب وارد به آن به نحوی باشد که آن شیء خاصیت خود را از دست بدهد و یا به طور کامل و قطعی از تصرف بیمه گذار خارج گردد.

۲۳ - تلف کلی فرضی

به حالتی اطلاق می شود که شیء بیمه شده کاملاً از بین نمی رود و یا به طور قطع از دسترس بیمه گذار خارج نمی شود، لکن در حالت اول هزینه نجات و تعمیر آن از ارزش آن شیء تجاوز می کند و در حالت دوم نیز بازبایی آن قطعی نیست.

۲۴ - قاعده نسبی حق بیمه

بر اساس این قاعده، خسارت به نسبت حق بیمه ای که با توجه به اظهارات بیمه گذار تعیین گردیده و حق بیمه ای که اگر بیمه گر در ابتدا بر اوضاع و احوال واقعی خطر واقف بود تعیین می شد پرداخت خواهد گردید.

خطرهای اصلی و تبعی:

۱- آتش و آتش سوزی

آتش عبارت است از ترکیب هر ماده سوختنی با اکسیژن به شرط آنکه با شعله و حرارت همراه باشد.

۲- انفجار

در بیمه آتش سوزی انفجار به مفهوم هر نوع آزاد شدن ناگهانی انرژی حاصل از انبساط گاز و یا بخار است.

۳- صاعقه

در بیمه آتش سوزی، صاعقه عبارت است از تخلیه بار الکتریکی بین دو ابر یا بین ابر و زمین که بر اثر القای دو بار مختلف به وجود می‌آید.

۴- زلزله و آتشفشان

در بیمه زلزله، خسارت مستقیم وارده به ساختمان‌ها اعم از مسکونی، غیرمسکونی و صنعتی و همچنین اسباب و لوازم موجود در آنها تحت پوشش خطر زلزله و یا آتشفشان قرار می‌گیرد.

۵- سیل و طغیان آب دریاها و رودخانه‌ها

سیل، جریان ناگهانی آبهای سطحی خارج از مسیر طبیعی است که به علت ریزش باران، برف، طغیان رودخانه و یا شکست آبگیر و سدها ایجاد می‌شود.

۶- طوفان و گردباد و تندباد

در بیمه طوفان خسارت‌های ناشی از طوفان، تندباد و گردباد تحت پوشش قرار می‌گیرد.

۷- ضایعات ناشی از برف و باران

در این پوشش بیمه‌ای خسارت‌های وارد به مورد بیمه (ساختمان، ابنیه و ...) و اموال و اثاثه موجود در آن که ناشی از ضایعات برف و باران باشد، تحت پوشش قرار می‌گیرد.

۸- سقوط هواپیما و هلیکوپتر

خسارت‌های ناشی از سقوط هواپیما و هلیکوپتر یا اشیای ساقط شده از آنها تا کل مبلغ بیمه شده تحت پوشش قرار می‌گیرد.

۹ - شکست شیشه

خسارت های ناشی از شکست شیشه های منصوب در ساختمان مورد بیمه اعم از مسکونی و غیرصنعتی در اثر حادثه و برخورد شی خارجی تحت پوشش می باشند.

۱۰ - مسئولیت در قبال همسایگان

خسارت مالی به اشخاص ثالث در قبال هر یک از پوشش های دریافتی بیمه نامه قابل پرداخت می باشد.

۱۱ - سرقت یا دزدی با شکست حرز

بیمه گر خسارت ناشی از فقدان یا خرابی اموال بیمه شده را که در نتیجه سرقت با شکست حرز روی دهد حداکثر تا مبلغ بیمه شده جبران می نماید.

۱۲ - بیمه عدم النفع

خسارت هایی که بدلیل توقف فعالیت روزمره واحد بیمه شده ناشی از آتش سوزی ایجاد می گردد اعم از افزایش هزینه های ثابت مانند اجاره حقوق و یا کاهش درآمد بدلیل توقف خط تولید.

۱۳ - هزینه پاکسازی و جمع آوری ضایعات ناشی از خطرات مشمول بیمه

پاکسازی و تخلیه مواد زائد ناشی از آتش سوزی یا هر خطر تحت پوشش دیگر براساس هزینه عرف محل پرداخت می گردد.

۱۴ - خطر ضایعات آب برف و باران

خطر ضایعات آب برف و باران یکی دیگر از خطرات تبعی بیمه نامه های آتش سوزی می باشد که خسارات وارد در اثر نشت آب از سقف و بام ساختمان ها را تحت پوشش قرار می دهد.

۱۵ - اعتصاب، شورش و بلوا

پوشش خطرات اعتصاب، شورش و بلوا بعنوان خطرات تبعی بیمه نامه آتش سوزی، بر اساس شرایط موافقت شده با بیمه گران اتکائی و با نرخهای توافق شده امکان پذیر می باشد.

۱۶ - خطر انفجار ظروف تحت فشار صنعتی

با توجه به اینکه در شرایط عمومی بیمه نامه آتش سوزی، خطر انفجار ظروف تحت فشار مستثنی شده است. لذا بیمه گذاران می توانند با توجه به تعاریف ارائه شده در الحاقیه ظروف تحت فشار صنعتی، برای دستگاه ها و ماشین آلاتی که بعنوان ظروف تحت فشار صنعتی تلقی می شوند، با پرداخت حق بیمه اضافی پوشش بیمه ای دریافت نمایند.

فهرست منابع و مأخذ:

- آقازاده، لطیف و رزمجوی، محرم ۱۳۸۶، بررسی علل باز خرید بیمه های عمر و پس انداز شرکت سهامی بیمه ایران در شهر ارومیه بین سال های ۱۳۸۰ لغایت ۱۳۸۵، مجموعه مقالات چهاردهمین سمینار بیمه و توسعه (بیمه های عمر).
- ابریشمی، حمید، ۱۳۸۱، اقتصادسنجی کاربردی (رویکرد نوین)، تهران، موسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران.
- امیری، هوشنگ ۱۳۸۲، بیمه ایران از فروهر تا عباس زادگان، انتشارات دل آگاه، تهران.
- پارسا، علی اکبر ۱۳۹۲، کتاب علمی - کاربردی بیمه آتش سوزی (بازاریابی - بیمه - خسارت)، پژوهشکده بیمه، بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران، چاپ ۱، تهران.
- پور پرتویی، میرطاهر، ۱۳۸۱، "تخمین تابع تقاضای بیمه عمر و پیش بینی آن"، دانشگاه علامه طباطبایی، پایان نامه کارشناسی ارشد.
- حکمتی فرید، صمد؛ طاهر جداری راستگو و یوسف محمدزاده، ۱۳۹۴، بررسی عوامل موثر بر تقاضای بیمه آتش سوزی در ایران، اولین همایش ملی اقتصاد صنعتی ایران، تبریز، دانشگاه تبریز.
- دقیقی اصلی، علی رضا، فقیه نصیری، مرجان و آقاسی کرمانی، صنم ۱۳۸۹، "برآورد تابع تقاضای بیمه درمان مکمل در صنعت بیمه کشور"، فصلنامه صنعت بیمه، شماره مسلسل ۲۵، ش ۳، ص ۴۳ - ۱۱۹.
- رضایی، مجید ۱۳۸۴، برآورد تابع تقاضای بیمه آتش سوزی، فصلنامه صنعت بیمه، سال بیستم، شماره ۱، شماره مسلسل ۷۷، صفحات ۱۲۳ تا ۱۵۰.
- رضایار، علی و علی نژاد، محمود ۱۳۹۲؛ اقتصادسنجی مالی با رویکرد مدل سازی، سری های زمانی شبکه های عصبی و پانل دیتا؛ انتشارات ناقوس؛ چاپ اول.
- رجب زاده، حسین و آیتی گازار، محمد، موضوع بیمه، www.papyrus.ir.
- سالنامه آماری کشور ۱۳۸۰-۱۳۹۲، مرکز آمار ایران.
- سایت پرتال بیمه مرکز ایران.
- سخایی، فاطمه ۱۳۸۶، "بیمه های آتش سوزی و دلایل عدم گرایش افراد به آن"، پایان نامه دوره کارشناسی مدیریت بیمه، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران جنوب، دانشکده مدیریت و حسابداری.

- سلطانی، محمد و لشکری، محمد ۱۳۹۰، آزمون پولی بودن تورم و شناسایی عوامل موثر بر تورم در اقتصاد ایران، نشریه راهبرد توسعه، شماره ۲۸، اسفند.
- صحت، سعید و نصرالله زاده، دیاکو ۱۳۸۷، بررسی تطبیقی بیمه‌های عمر در کشورهای منتخب، تازه های جهان بیمه، شماره‌های ۱۱۷ و ۱۱۸.
- علی‌آبادی، ایرج ۱۳۷۱، بیمه در ایران، پیدایش پیشرفت‌ها، مجله حسابدار، شماره ۹۱.
- فتحی، رضا ۱۳۹۴، بررسی عوامل اقتصادی موثر در وقوع آتش‌سوزی عمدی، مجله کارآگاه، دوره دوم، سال هشتم، شماره ۳۲، صفحه ۵۲ تا ۶۲.
- فرجادی، منوچهر ۱۳۵۴، بیمه‌های عمر و بازنشستگی، مدرسه عالی بیمه ایران، ش ۸ ص ۲۸ - ۱۷، کتاب
- عباسی، ابراهیم و رحیمی، اکرم ۱۳۹۲، "تخمین تابع تقاضای بیمه عمر در شهر تهران"، فصلنامه علوم اقتصاد، ش ۲۵.
- عباسی، زهرا ۱۳۷۶، "بررسی موانع توسعه مطلوب بیمه‌های درمان اختیاری در ایران"، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران، دانشکده مدیریت.
- غفوری، حوری ۱۳۹۲؛ "بررسی عوامل موثر بر تقاضای بیمه درمان تکمیلی در ایران"، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده اقتصاد و حسابداری دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی.
- کازرونی، علیرضا و اصغری، برات ۱۳۸۱، آزمون کلاسیک تورم در ایران: روش همگرایی، فصلنامه پژوهشنامه بازرگانی، شماره ۲۳، تابستان.
- کریمی، آیت ۱۳۷۶، کلیات بیمه، انتشارات بیمه مرکزی ایران، چاپ دوم، تهران.
- کریمی، آیت ۱۳۸۶، مبانی علمی و نظری بیمه اموال، بیمه مرکزی ایران، پژوهشکده بیمه، چاپ سوم، تهران.
- کریمی تکانلو، زهرا و رنج‌پور، رضا ۱۳۹۲؛ اقتصادسنجی داده‌های تابلویی؛ انتشارات سمت؛ چاپ اول.
- گزارش آماری عملکرد صنعت بیمه کشور ۱۳۸۰-۱۳۹۲، پژوهشکده بیمه (وابسته به بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران).
- گزارش اقتصادی بانک مرکزی ۱۳۸۰-۱۳۹۴، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، اداره آمار اقتصادی.

- گلریز، حسن و ماجدی، علی، ۱۹۸۹، پول و بانک از تئوری تا سیاستگذاری، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.
- مطلبی، محمد موسی ۱۳۸۲، انتخاب نامساعد و کارآیی در بازار بیمه ایران، فصل نامه صنعت بیمه، شماره ۷۱.
- محمودصالحی، جانعلی ۱۳۷۲، فرهنگ اصطلاحات بیمه و بازرگانی، شرکت های بیمه ایران.
- مهدوی، غدیر. نصیری، فاطمه ۱۳۹۰، بررسی آکچوئرال نرخ گذاری بیمه آتش سوزی: رهیافتی جدید برای نرخ گذاری بیمه آتش سوزی در کشور، پژوهشنامه بیمه، سال ۲۶، شماره ۱، شماره مسلسل ۱۰۱، صفحات ۵۳ تا ۵۶.
- نخعی، امیرحسین ۱۳۴۶، بیمه و نقش آن در توسعه اقتصادی، موسسه عالی حسابداری، تهران.
- وجدانی، فواد ۱۳۷۱، اهمیت بیمه و نقش آن در بازرگانی، تاریخچه ویرایش بیمه، مجله تعاون، شماره ۱۷.
- وزارت علوم اقتصادی و دارایی، معاونت امور اقتصادی ۱۳۸۱، خردادماه.
- لیارد، پی.آر.جی و والترز، ا.ا. ۱۳۸۳، "تئوری اقتصاد خرد؛ ترجمه عباس شاکری؛ تهران، نشر نی، چاپ دوم.
- مک کنا، سی، جی. ۱۳۷۲، اقتصاد عدم اطمینان؛ ترجمه سعید مقاری و عبدالرضا فهیمی؛ تهران، پژوهشکده علوم دفاعی استراتژیک امام حسین(ع).
- Chow chua, Clare and Lim ,Geraldine(2000), A demand audit of the insurance market in Singapore , managerial Auditing Journal 15.No.7 pp.372-382
- Chien-Chiang Lee, Chi-Chuan Lee, Yi-Binchiu, The Link between Life insurance activities and economic growth: some new evidence, Journal of Intrnational Money and finance, 32,(2013) 405-427.
- Folland, sn, Goodman, AC & Stano, M (2001) The economics of health and health insurance.
- Hausman , J., & Taylor, W. (1981). panel data and unobservable individual effect . *econometrica*, 1377-1398.
- Moradi, Mohammad Ali (2000), Nonlinear Modelling of Inflation in Iran, <http://www.ecomod.net>
- Royalty, AB & Hagens, y 2005, "The effect of premiums on the decision to participate in health insurance and other fringe benefits of fered by the employer": evidence from a real-world experiment", Journal of Health economics, no. 24, pp. 95-112.

- Shi, X., Wang, H-J., Xing, C., The role of life insurance in an emerging economy: Human capital protection, assets allocation and social interaction, Journal of Banking & Finance (2014), doi:<http://dx.doi.org/10.1016/j.jbankfin.2014.08.028>

Abstract

In this research, panel data models have been used to study the factors affecting the demand for fire insurance in selected provinces of Iran. For this purpose, statistics and information about some provinces of the country during the period 1392 - 1380 have been collected.

In this study, the final model was estimated using the Arlano and Band method, and the results obtained for model variables were that the fire insurance premiums with a coefficient of 235 and a probability value of 0, 000 were Which has a positive and statistically significant effect on the current demand for fire insurance in Iran. The actual per capita income has had a negative and significant impact on the demand for fire insurance. Rising inflation and unemployment have a negative effect on the demand for fire insurance, which has no significant effect on the unemployment rate. As the population increased, construction has increased as a result of an increase in demand for this type of insurance policy.

Key words: fire insurance , panel data model, Arlano method and band, Real per capita income

Shahrood University of Technology

Faculty of Industrial Engineering &
Management Sciences

MSc Thesis in economic of systems planning

Economic factors affecting demand for fire insurance in selected provinces
of Iran (1380-1392)

By: Peyman Ahmadi Babadi

Supervisor:

Dr. Mahmoud Rahimi

Adviser:

Dr. Atefe Mazinani

September 2017